

VISDOMMENS BOG

Den skjulte Lære hinsides Yoga

Denne store bog, *Paul Brunton's Hovedværk*, er selve nøglen til hele den mystiske visdom, det er den bog, som for enhver, der stræber efter sandheden, vil blive en evig kilde til kundskab. Den skænker sin læser visdommens høje privilegium. Paul Brunton er vel den europæer, der har det dybeste personlige kendskab til indisk filosofi og mysticisme, til den årtusindgamle lære om karma, hvorpå de indiske yogier opbygger deres meditation. I Europa har filosofien ofte været inde på lignende tanker om verden som et begreb, skabt af den almene bevidsthed. Men aldrig har vi turdet drage den fulde konsekvens af disse tanker. Først med Einsteins teorier om alle tings relativitet står vejen åben for en fuld forståelse af den indiske mysticisme. Paul Brunton gør grundigt rede for de europæiske filosofiers famlen efter det tid- og rumløse univers, giver en overrumplende klar og letfattelig fremstilling af Einsteins relativitetsteori og når ved en omhyggelig og anskuelig tankeopbygning, belyst af talrige eksempler, frem til en så revolutionerende og dog så selvfølgelig lære, at man føler sin tanke født til nyt liv. Bruntons fremstilling opfordrer ikke til verdensafsondring og asketisk livsførelse. Det er tværtimod en lære, som man kan drage praktisk nytte af, og som vil ruste ens sind til frugtbar aktivitet i den daglige tilværelse. Også de, der hidtil har undgået al mysticisme på grund af dens påståede verdensfjernhed, vil i denne bog kunne hente berigelse for tanke og sind. Dette er ikke, hvad man almindeligvis forstår ved et populært værk; men alligevel vil det være forståeligt for enhver, der læser det med omtanke.

STRUBES FORLAG

Læs om Paul Bruntons øvrige forfatterskab på bagsiden af 2. bind.

PAUL BRUNTON

VISDOMMENS BOG

*Den skjulte Lære
hinsides Yoga*

I

STRUBES FORLAG
1957

PAUL BRUNTON

VISDOMMENS BOG
Den skjulte Lære hinsides Yoga

INDHOLD:

Bind I:		
1	Hinsides yoga	
2	Den højeste vej	
3	De religiøse og mystiske grader	
4	Indiens hemmelige filosofi	
5	Den filosofiske disciplin	
6	Betydningen af ord	
7	Søgen efter sandheden	
Bind II:		
1	Afsløringen af relativitetsprincippet	
2	Fra ting til tanke	
3	Rummets og tidens hemmelighed	
4	Bevidsthedens trylleri	
5	Materialismens fald	
	Epilog: Det filosofiske liv	

ERIK Møllers BOGTRYKKERI Kbhvn.Ø – trykt 1957.

Oversat af Sigrød Møller.

Her formateret for evt.udskrift i format A4

Og mærk at denne bog findes online på engelsk og flere andre sprog.

Bogen er skrevet på en tid da det ikke var ligestilling – konsekvent skrives f.eks 'han' gjorde, han er..osv.for det generelle om mennesker.

KAPITEL 1

Hinsides yoga.

Jo længere jeg vandrer på denne omdrejende klode, des bedre indser jeg, at det ikke blot er enkelte mennesker, partier, regeringer eller nationer, som er skyld i den sørgelige tilstand, hvori menneskeheden befinder sig)* - hypnotiseret som de er af gængse tåbeligheder og vildledt af traditionelle fabler - men også den almindelige uvidenhed om de tre fundamentale spørgsmål: *Hvad er meningen med verden og med livserfaringerne? Hvad er jeg? Hvad er hensigten med tilværelsen?* Jeg ser med forbavsende tydelighed, at hvis man kunne bryde igennem denne skal af ældgammel uvidenhed, ville det mere end noget andet bidrage til at skaffe fred på vor plagede jord.

)*merk at denne bogen er udgivet på eng. i -41, så dette er sikkert skrevet i 1940, da verden var på starten av 2.v-krig! Rø-anm.

Kernen i verdensproblemet er så enkel, at vor udviklede tidsalder ikke kan fatte det: alle handlinger har deres udspring i tankens skjulte kilde, og når mennesker lærer at tænke rigtigt, vil de også handle rigtigt, men heller ikke før. Deres gerninger kan aldrig blive større end deres ideer, for det er tankens afgørelser, som ingen hører, der bestemmer de synlige handlinger. Verdens bitre sorger og bestialske synder er kun symptomer på en sygdom, hvis årsag er gammel uvidenhed, og som kun kan helbredes med ny kundskab.

Ethvert intelligent og fornuftigt menneske, der pines af en halvt ubevidst, gryende længsel efter et bedre liv, har en uafviselig pligt til ikke at synke hen i mental sløvhed, men fortsætte sin søgen efter svarene på disse tre spørgsmål, det vil sige efter *sandhedens* funklende, tredobbelte stjerne.

Det er en triviel påstand, at verden i vore dage (1941) befinder sig i en situation, som er uden sidestykke. *Vi er blevet født ved et vendepunkt i den historiske tid.* Siden dette århundredes begyndelse og i mindre grad i de nærmest foregående århundreder - har visse strømninger i tankens, følelsens og handlingens verden sat hele kloden i stærk bevægelse. Krigen har bragt disse strømninger til en næsten fuldstændig og dramatisk kulmination. Tidligere tiders langsomt fremadskridende begivenheder svinder ind til ubetydelige småtterier i sammenligning med vor egen tids. De blinde masser står forvildede over for tidens billedstormende forandringer og forfærdes over dens ødelæggende begivenheder. Mars har lagt vor klode på pinebænken, og Nemesis har vandret om blandt nationerne som en barsk, parykkklædt dommer med den glemte retfærdigheds vægtskål i hånden. Alle folkeslag går i blinde gennem en af de mest betydningsfulde overgangsperioder, menneskeheden nogensinde har været udsat for.

Set fra filosofiens synspunkt er der imidlertid syv nye faktorer, der især har bidraget til at omforme vor tid, og som i sidste instans står i forbindelse med denne bogs fremkomst.

Den første bemærkelsesværdige faktor er den utrolige udvikling af den mekaniske forbindelse mellem byer, lande og verdensdele ved hjælp af damptog og elektriske tog, benzindrevne automobiler og busser samt dampskibe og flyvemaskiner. Kloden er således blevet mindre, og menneskene er uvilkårligt kommet hinanden nærmere. *Dette har afgjort udvidet millioner af menneskers rum-følelse.* Det har bragt dem i personlig berøring med deres naboer, med fremmede og med udlændinge, og resultatet heraf er blevet en udveksling af racekulturer, en mangfoldiggørelse af ideer og en udvidet horisont. Der er således sket noget i verden, der ikke findes noget sidestykke til i den historiske tid. Ideer kan ikke længere isoleres undtagen ved anvendelse af brutal magt og i så fald kun for en begrænset tid. En undervurderet følge heraf har været, at den

asiatiske visdoms røst nu høres af europæiske og amerikanske øren.

Den anden faktor er det fænomenale opsving i de arbejdende klassers politiske stilling og økonomiske levestandard i sammenligning med forholdene for 2-3 generationer siden. Det har udviklet en selvagtelse hos dem, som de ikke ejede, da de var bundet af den nedarvede trældoms lænker. Aristos har, sikkert modvilligt, rakt sit scepter til Demos, som nu fører det enten hensynsfuldt, men usikkert, eller diktatorisk og afgørende. Han dyrker masserne og bøjer sig til jorden for deres størrelse. Hoben har afgørelsen, og dens kendelse er det sidste ord i en sag; men denne uhørte frigørelse har til gengæld haft den mere glædelige følge, at mennesker har udviklet en interesse for tilværelsen udover det uundgåelige slid og slæb med at tjene til livets ophold. Masserne er begyndt at »se længere end til deres egen næsetip« og at frigøre sig fra deres indskrænkede synspunkter. De større problemer og de omstridte spørgsmål inden for religion, politik og kultur ligger ikke længere helt uden for deres horisont.

Den tredje faktor er, at folk har lært at læse og skrive, og at oplysningen er blevet demokratiseret. Et heldigt mindretal har ikke længere monopol på al viden. I løbet af et enkelt århundrede har gratis, tvungen skolegang frembragt en vidunderlig ændring i tankegangen hos dem, der tidligere blev behandlet som børn af de despotisk herskende klasser. Oplysningens flodbølge er med tiltagende styrke skyllet over hele verden med det resultat, at masserne er langt mindre naive i vore dage end tidligere. De er i mærkbar grad vokset fra den børnehavelærdom, de før blev fyldt med. Sætningen af de første typer blev enden på de gamle tiders grove uvidenhed.

Mens den europæiske bonde eller arbejder for tusinde år siden var ude af stand til at læse et brev og ikke engang kunne skrive sit eget navn, kan nutidens europæiske og amerikanske bonde eller arbejder ikke blot læse alle bogstaverne i alfabetet, men også skrive dem. Dette fremskridt er heller ikke indskrænket til disse to verdensdele, selv om det har nået sit højdepunkt der. Asien og Afrika er også ved at komme med.

Men heraf må vi ikke drage den overfladiske slutning, at dette har givet mennesker en langt større evne til at tænke rigtigt. Der er to slags oplysning: en, der blot udbreder kendskab til kendsgerninger og hjælper mennesker til at huske dem, og en, der lærer dem at tænke rigtigt over disse kendsgerninger. Det meste af al oplysning falder ind under den første kategori, der kun er afhængig af brugen af intellektet; men noget falder ind under den anden, som støtter sig til fornuftens højere evne. Den almindelige udvidelse af kundskabsområdet har imidlertid ført til en vis udvidelse af forskningsområdet, og dette har igen, skønt i endnu mindre omfang, medført en opvågning af fornuften. Nu om stunder er folk mere tilbøjelige til at anvende fornuften på tilværelsen, end de var tidligere, selv om de endnu ikke er rede til at lade den spille en hovedrolle i deres liv. Derfor har man grund til at håbe, at mange flere novicer vil søge den filosofiske indvielse, når deres dybsindige og vanskeligt tilgængelige lære bliver befriet for det tætte slør af afskrækkende udtryksmåder, den har været indhyllet i, og fremsat i klarere ord.

En fjerde faktor er den række af forbavsende opfindelser til forbedring af forbindelsen mellem mennesker, som er kommet slag i slag lige siden Gutenberg med sine sorte typer trykte det første ord på hvidt papir i Tyskland, og William Caxton opstillede en knirkende håndpresse i London.

Bogtrykkerpressen, det billige postvæsen, den elektriske telegraf, telefonen, biografen og radioen er redskaber i civilisationens tjeneste og har i fællesskab populariseret al viden, gjort den til fælleseje og gjort den hurtigt tilgængelig for alle. Følgen heraf har været, at der overalt foregår en stadig udveksling af kendsgerninger, tanker, ideer og synspunkter. Tiden har ikke længere så stor betydning nu, da man ved

hjælp af radioen og telegrafer i et nu kan høre nyheder fra hele kloden i sit hjem, og et menneske i Kina - i aviser eller tidsskrifter - kan læse en beskrivelse af en videnskabelig opdagelse i England, endnu inden der er gået en uge fra den dag, den blev gjort.

En mand, der taler i radioen i London, hører ekkoet af sin stemme en syvendedel sekund efter, og i løbet af den tid har hans ord været kloden rundt og er blevet hørt af utallige lyttere. *Disse opfindelser har således også formået at ændre og udvide de fleste menneskers tidsfølelse.* Desuden er vældige udviklingsperioder i menneskets og universets tidligere historie nu blevet tilgængelige for studium, og dette har vænnet oplyste mennesker til at tænke i uhyre tidsrum.

Den tidligere følelse af, at tiden var en langsomt glidende strøm, er forsvundet med fremskridtets vind. Vi lever ikke mere i en stillestående, men i en bevægelig verden. Livet i Amerika leves i et tempo, som inkaer og azteker ikke ville have drømt om. De huslige anordninger og mekanismer i europæiske hjem tillader mange forskellige daglige former for virksomhed, som aldrig forekom i de magelige gamle romeres hverdagsliv. Hundrede generationers vaner er i opløsning for øjnene af os; men de, der tilbringer hele deres liv i Vestens byer, lægger ikke så meget mærke til denne forbavsende ændring og påskønner den ikke så meget som de, der til tider opholder sig i orientalske landsbyer, hvor man kan tilbringe mange dage uden at se noget spor af vor tid og dens videnskab. ***Menneskers sind udvikles derfor langt hurtigere nu end i tidligere århundreder.***

Aviserne, der fremstilles i et antal af 20.000 i timen, er blevet en stor formende kraft i nutidsmenneskets liv. Mens middelalderens mennesker ikke kunne skaffe sig en eneste bog at læse, fordi disse var meget dyre og sjældne, kan deres efterkommere i vor tid få en avis hver dag og en billig ny bog hver uge. Det trykte blad har udbredt kundskab, banet vej for videnskaben, forkyndt den offentligt på alle nutidens sprog og kan nu bane en ny, skønt smallere, vej for filosofien i al almindelighed. Bogtrykkerpressens opfindelse blev signalet til al indviet kundskabs undergang. ***Tiden er nu inde til at gøre en hemmelig orientalsk filosofis lidet befærdede vej mere tilgængelig for den vestlige verden.***

Den femte faktor er videnskabens tilsynekomst i menneskehedens intellektuelle horisont. Den har påvirket nutidens tankegang i god og i dårlig retning. Da den opstod i Europa, blev den indledningen til kendsgerningernes tidsalder og tvang verden til at tage afsked med fablernes. Mennesker er i færd med at udvikle sig bort fra magiens primitive herredømme til logikkens mere modne. Den menneskelige forstandsvirk-somheds vækst er måske ikke særlig stor; men den er let at få øje på, og den er fjendtligt indstillet over for overtroen. Den enes udvikling er den andens tilintetgørelse. Videnskabelige kendsgerninger var engang frygtsomme uvedkommende, der trængte sig ind på områder, hvor gætteriet florerede; men i vor tid behersker de verdensscenen.

Bacon var kun en forløber for den krig mellem darwinismens logiske lære og de dogmatiske forestillinger, der satte sig så dybe spor i forrige århundredes tænkning. Hvad plads den blinde tro end kan have indtaget i tidligere århundreder, kan den ikke *ret længe* beholde ledelsen i et århundrede, hvor fornuften har fejret så synlige og håndgribelige triumfer overalt. Vi er ved at blive voksne, og før eller senere bliver vi trætte af primitivt tænkende menneskers åndsfattige snak.

Videnskabens resultater kan ikke skilles ud fra vor tid. Dens vidundere fylder vore hjem, trænges i vore gader, flyder på de fem verdenshave og farer usynligt gennem rummet. Den har således givet hele verden et afgørende bevis på den anvendte fornufts overlegne værdi. Ny videnskabelig kundskab, som hele verden er blevet gjort bekendt

med, er begyndt at ændre grundlaget for menneskelivet, påvirke vor tids ånd og forandre vort livssyn. Enhver, der nøje har fulgt videnskabens opdagelser, har måttet foretage en omvurdering af hele tilværelsen, herunder også sin egen.

Den moderne videnskabelige æra begyndte i virkeligheden i det historiske øjeblik, da Galilæi brød ud af traditionens faste borg og udførte sit berømte eksperiment i det skæve tårn i Pisa. Det var begyndelsen til en uhyre række verdensomfattende undersøgelser, der kulminerede i det videnskabelige billede af verden som en vældig kausalt styret automatisk maskine. Den gamle middelalderlige forestilling om Gud som en vanskelig skaber, en lunefuld opsynsmand og en vilkårlig dommer forsvandt meget bekvemt. Det var den første revolution i vesterlændingens verdens-opfattelse. Den anden kom, da Røntgen opdagede det elektriske grundlag for atomet. Forskningen gik endnu hurtigere fremad, ja, så hurtigt, at videnskabsmændene nu igen er ved at ændre billedet.

Universet er ikke længere en maskine. Der er ingen, der ved med sikkerhed, hvad det nu er blevet til. Det nye billede er uklart og tåget, ja, endog uden form; men det er, fordi det falder ind under filosofiens område, for der har fundet en gradvis abstraktionsproces sted, en overgang fra det empiriske standpunkt til det metafysiske, og videnskaben har vist en stigende tilbøjelighed til at blive en del af sit eget forskningsområde og til at forvandle materien og det mekaniske til ideer. Alt tyder på, at videnskaben nu ikke blot indskrænker sig til at hilse filosofien, men at Merkur ligefrem forbereder sig til at ægte Minerva! Det er af særlig interesse at lægge mærke til, at videnskaben også intetanende er ved at rykke ind i den hemmelige filosofis lejr, idet noget af dens nyeste lære, således som den er formuleret af Einstein, Planck, Heisenberg, Jeans og andre, er blevet foregrebet og hævdet af indiske vismænd på et tidspunkt, da den vesterlandske civilisation endnu trådte sine børnesko. For første gang i historien er det muligt at formulere østens tanker i vesterlandske, det vil sige i videnskabelige udtryk og at forene dem med den vesterlandske forsknings rige resultater. Europa og Amerika har givet den asiatiske visdom et nyt og bredere grundlag, og denne kan nu fortolkes i et omfang som aldrig før. Uden at vide af det har oldtidens vismænd og nutidens videnskabsmænd således fundet hinanden, og man kan danne en uhyre betydningsfuld intellektuel syntese, *en universel sandhedens ideologi, således som det ikke tidligere har været muligt.*

Den sjette faktor er den forholdsvis større frihed, som i dag står til rådighed for mennesker af alle samfundsklasser, men især for de arbejdende klasser, og som er opnået ved den anvendelse af maskiner på alle menneskelivets områder, der er en følge af den industrielle revolution.

Nutidsmennesker plejer at klage over, at de ingen fritid har; men sandheden er den, at huleboeren havde meget mindre. Han måtte kæmpe mod en barsk natur og mod hæmningsløse mennesker og glubende rovdyr. Han måtte kæmpe for simpelthen at leve, for at skaffe sig mad og tilfredsstillende sine fornødenheder. Det var derfor ikke muligt for mennesket at rette sin tanke mod noget højere, før han i tilstrækkelig grad havde besejret alle disse hindringer. Hvornår har mennesket i hele den historiske tid vundet en så overvældende sejr på disse områder som i vore dage? Det har mere tid til at undergrave sin egen uvidenhed. Mens kun nogle få kunne studere filosofi i gamle dage, gør nutidens større frihed dette muligt for mange flere, som vil bruge deres ledige timer klogt, og som føler sig draget af dens ophøjede formynderskab.

Den syvende faktor er den historiske kendsgerning, at efterkrigstidsperioder skaber religiøs tvivl hos mange mennesker, og nogle af dem vil følgelig søge at finde en mere antagelig forklaring på tilværelsen. Men når der har været to krige i et enkelt slægtled, når de har været de værste, verden nogensinde har oplevet, og når de har været af det

mest kolossale omfang, historien kender, tager man sikkert ikke fejl, når man forudsiger, at den religiøse tro vil gå alvorligt tilbage efter et sådant ragnarok.

Den fortvivlende følelse af, at livet er uden mening, vil brede sig i alle samfundsklasser. Religionens evne til at beherske mennesker i etisk henseende vil sikkert aftage stærkt, og dette vil frembyde en alvorlig social fare. Når disse gamle skranker nedbrydes i en urolig og usikker tid, må de forstærkes eller erstattes af nye, for de fleste mennesker kan ikke leve lykkeligt, når de har den tanke, at livet ikke har nogen fundamental mening eller noget stort mål. De vil snart finde en eller anden tro eller teori, som kan give deres tilværelse en hensigt. Man vil derfor i vor tid med dens rystelser og sammenbrud blive vidne til en søgen, som man aldrig tidligere har set magen til, efter sådanne doktriner, og da disse forandringer altid mærkes mest i de mere oplyste klasser, vil denne søgen sandsynligvis ikke så meget gå i religiøs som hovedsagelig i mystisk og undertiden i filosofisk retning. Mysticismen vil sikkert få et større antal tilhængere, end den har haft i lange tider, fordi den skænker en emotionel indre fred, der er hårdt tiltrængt efter krigens vanvid og rædsler; men filosofien vil også komme til at åbne sine porte for et beskedent antal af søgende, som er slået ind på nye intellektuelle veje.

Hvis disse syv faktorer overhovedet betyder noget, så er det, at menneskeheden har nået det mest kritiske vendepunkt i sin historie, at dens kulturelle vækst er blevet betydeligt fremskyndet, at en ny og enestående epoke i den menneskelige viden åbner sig for den dannede verden, at et langt større antal end nogensinde før må antages at være modtagelige for sandhedens filosofi, at hemmeligholdelse er ved at blive overflødig, og at det for første gang er blevet muligt at udbrede højere ideer over hele verden.

Desuden er de internationale politiske og økonomiske forhold således i vore dage, at de overalt *tvinger* mennesker til at se begivenheder og ting i relation til helheden, det vil sige til at filosofere. I intet andet århundrede end det tyvende finder man et så belejligt fænomen, der ikke kan fremhæves stærkt nok. Vor forbavsende tidsalder med dens sociale forandringer, almindelige opløsning, teknologiske revolution og mentale oplysning er kort sagt en fortsat fremskyndelse af den proces, der forvandler mennesket fra et primitivt til et videnskabeligt dyr. Men selv det er ikke nok. Mennesket bør leve på en måde, der sømmer sig for det, og ikke som et rovdyr, et krybdyr eller en parasit.

Tiden er derfor moden til at afsløre en lære, der ikke som de fleste religioner er i modstrid med videnskabens opdagelser, men i virkeligheden støtter sig til dem. Under sådanne forhold er det virkelig tilrådeligt at slække på de gamle restriktioner og frigive så meget af den gamle, *ægte* ariske kundskab, at de højere, kultiverede klasser bliver sat i stand til at handle klogere, så der kan opstå noget bedre, og vi alle kan bidrage til at skabe en finere menneskelig verden, for det er altid til dem, masserne må se hen for at finde vejledning; det er deres tænkemåde, der tages som kriterium for, hvad der bør stræbes efter, og det er deres levevis, som bliver målet for de manges ærgerrighed.

I ethvert samfund bevæger fremskridtet sig ovenfra fra de ledende kredse og de højere klasser nedefter, indtil det gennem-syrer masserne. De ideer og den tro, der findes hos de mest dannede og oplyste lag, vil lidt efter lidt blive antaget af de lavere. Det er de førstnævntes synspunkter og indstilling, der har mest indflydelse i verden, og derfor er det især til dem, den hemmelige filosofi bliver givet.

De europæiske videnskabsmænds begejstrede aktivitet kan nu bringes i samklang med de orientalske vismænds rolige kontemplation. Den hele og sande visdoms sommerfugl kan snart bryde ud af den puppe, i hvilken den har vokset sig stor og fundet ly i fortiden. Denne forening kan blive et forvarsel om den nye civilisation, som vil blive en blanding af østens og Vestens, og som vil opstå i en fjern fremtid, når

materialismens magt er brudt og sandheden indtager førstepladsen og leder en virkelig renæssance af alt menneskeligt liv og virke. Menneskeheden vil engang nå manddomsalderen, og hvis denne storslåede opfattelse kunne brede sig blandt de dannede klasser i en fredelig verden fra Sibirien til Spanien og fra Colombo til Kalifornien, ville det få store konsekvenser. Desværre synes det at have lange udsigter med virkeliggørelsen af en sådan drøm, meget lange udsigter. Ikke desto mindre vil den vældige nyordning, som må komme efter verdens uhyre sammenbrud, sikkert bringe flere aspiranter til filosofiens porte i ivrig søgen efter nye veje, ny kundskab og nye sandheder. Vor tids lidelser såvel som dens viden har i fællesskab virket som en revolutionerende faktor, der må bevirke en nyorientering i menneskers tankegang verden over. Det skal ikke forstås således, at det nye skal betragtes som bedre, men snarere således, at det har mulighed for at blive det. ***Det er grundene til, at det nu er tilrådeligt, at denne ældgamle visdom kommer frem fra sit skjulested hos et mikroskopisk lille antal asiater og bliver gjort tilgængelig for en videre, skønt stadig begrænset kreds.*** Det er givet, at dette er en historisk nødvendighed. Der findes ikke nogen anden altomfattende kultur, der passer så godt til menneskehedens fornyligt udvidede opfattelse af tid og rum.

Hvem er jeg?

Med denne afhandling tilbagelægger jeg derfor sammen med mine læsere en del af vejen til et sådant højere synspunkt. Vandringer vil stille store krav til dem; men den vil skænke dem endnu mere, for når den fuldendes i et senere værk, vil den til sidst løse alle problemer, fjerne deres lønlige tvivl og give dem en urokkelig og klippefast støtte hele livet igennem. Den tænksomme videnskabsmand, som gør sig den ulejlighed fordomsfrit at studere disse sider, kan desuden finde de nye lede-tråde, som han behøver for at komme virkelighedens selvafsløring nærmere.

Det religiøse menneske, der hellere vil tilbede den levende Gud end døde dogmer, kan finde den skjulte kilde til sin egen tro, mystikeren kan lære, hvordan han kan hæve sig fra den salige tanke om Gud, som kun er et billede, til den tanke- og billedfri Gud, som Han i virkeligheden er, og filosofen, hvis tanker forvirres af de mange forskellige meninger, der hersker overalt, kan her finde en indstilling, som er absolut ufejlbarlig. Og som kan afvise al kritik, for denne visdom har rødder, der går langt tilbage i oldtidens Asien, da der i tankens verden var opstået store skikkelser, der frigjorde sig fra præstelige traditioner og tiltvang sig vej over alpehøje problemer. Paradoksalt nok vil den unge vestlige verden snart blive nødt til at yde denne ældgamle lære sin hyldest. Den er stærkere end tiden, den har bestået århundreder igennem, fordi den har sit udspring i den uforgængelige virkelighed, der rummer universet.

Da jeg første gang landede på Indiens skumbestænkede kyst, vidste jeg ikke, at jeg havde indladt mig på en søgen, der til sidst endog ville føre mig hinsides mysticismens lære og selve meditationen, som jeg så længe havde anset for at være det højeste liv, der stod mennesket åbent. Jeg vidste ikke, da jeg langsomt, men støt, trængte ind til den ortodokse indiske yogas inderste hemmeligheder, at min søgen efter sandheden om livet ikke blot ville føre mig til denne yogas grænser og over dem, men også lede mig langt hinsides dem. Jeg vidste ikke, at jeg havde spillet terning med skæbnen, og at spillet ikke skulle ende, som jeg havde tænkt mig, med, at jeg slog mig ned til en tilværelse, hvis højeste og mest sublime mål var en fysisk og mental tilbagetrækning fra verden i dyb kontemplation.

Til oplysning for læsere, der ikke kender betegnelsen, kan jeg her nævne, at *yoga* er

et sanskritord, der betegner forskellige tekniske metoder til opnåelse af selvbeherskelse, herunder tankekoncentration, som fører til mystiske oplevelser eller intuitioner, og som vil blive beskrevet i et senere kapitel, mens *yogi* er betegnelsen for et menneske, der anvender disse metoder.

Jeg sad i trance som de gulkjortlede indiske yogier; men senere vågnede jeg op, først for at skrive en beretning om deres liv og dernæst for at fortælle mine vesterlandske brødre, hvordan de kunne opnå denne mentale ro, og hvad den var værd. Men da den mentale freds midlertidige tilfredsstillelse kom i konflikt med en medfødt, altid forskende rationalisme, dukkede der store spørgsmål op, som langsomt trængte sig på, og jeg forstod, at selv om den lille lysplet, i hvilken jeg stod, virkelig var blevet større, var mørket udenom lige så uigennemtrængeligt som nogensinde.

Dagliglivets belærende episoder desillusionerede mig mere og mere og viste mig mysticismens begrænsninger og mangler og intolerancen og ufuldkommenhederne hos mystikerne, til hvem jeg også henregnede mig selv; vanskelighederne ved at forstå de problemer, der rejste sig, bragte mig tilsidst til at indse, at selv dette højere synspunkt var utilstrækkeligt. Jeg så, at ligesom en resigneret religiøs tro på dogmer alene ikke var nok for mystikeren, således var dennes intuitive følelse *nu* ikke mere nok for mig, at intuitionen måtte sættes på sin rette plads, og at man ikke måtte vente, at den skulle gøre mirakler. Begge dele var blevet prøvet og var blevet fundet utilstrækkelige.

Fra alle sider havde man indset, at den anden kundskabskilde, der står til rådighed, intellektet, også var ufuldkommen og ude af stand til at bestå erfaringens prøve. Den kunne være lige så skuffende som de andre, for intellektet er logisk tænkning, og ærkebiskop Whately havde engang med dyb ironi bevist, at vi var logisk berettiget til at tvivle om den store Napoleons historiske eksistens! Logisk slutning var ganske nyttig, så langt den rakte, men for ufuldstændig til at give et endeligt resultat. Dens resultater var altid udsat for at blive ændret, når der kom nye erfaringer til. Der var noget ved disse tre ting, som mennesket behøvede for at få ligevægt i sin tilværelse. Jeg havde brugt denne kombination i årevis, idet jeg havde søgt vejledning i de mænds ord, der ansås for vise, det vil sige hos autoriteterne, gennem min egen sensitive følelse under meditation og i ekstatiske selvfordybelse, det vil sige i mysticismen, og gennem selvkritikkens kontrol og tvivlen på mig selv, altså gennem intellektet. Jeg havde i virkeligheden været stolt over at være en rationalistisk mystiker, der ikke ville lade sig støbe i den konventionelle form. Men selv hele denne kombination var ikke tilstrækkelig til at afsløre en sandhed, som aldrig behøvede at blive revideret. Fandtes der en yderligere og endeligt tilfredsstillende kilde til kundskab? Dette spørgsmål krævede også et svar.

Hvad er meningen med verden? Det er på tide igen at tage den tanke-række op, jeg har opstillet. Skridtet fra den analytiske kontemplationsformel: *Hvem er jeg?* til formelen *Hvad er jeg?* var ikke *endt* dermed. Begge spørgsmål faldt stadig inden for mysticismens område, og den pinlige logik i visse begivenheder havde endeligt og fuldtud fastslået, hvad den kritiske eftertankes logik var begyndt at afsløre.

Jeg indså klart, at mysticismen *alene* ikke var nok til at omforme eller blot tøjle den menneskelige karakter og løfte dens etiske standard op mod et tilfredsstillende ideal. Den kunne ikke skabe en virkelig forbindelse mellem sig selv og livet i den ydre verden! Dette svælg var for stort til, at det kunne overses. Selv den mystiske ekstases følelsesmæssige henrykkelse var - hvor vidunderligt tilfredsstillende den så end kunne være - flygtig både som oplevelse og i sin virkning og havde vist sig at være utilstrækkelig til varigt at forædle mennesker. Den foragtede praktisk handling og den utilbøjelighed til at påtage sig et personligt ansvar, som var et så fremtrædende karaktertræk hos såkaldte mystikere, hindrede dem i at prøve sandheden af deres

kundskab og værdien af deres resultater, der så at sige kom til at svæve frit i luften. Når de måtte undvære den sunde opposition, som aktiv deltagelse i verdens sager ville have stillet dem overfor, havde de intet middel til at konstatere, om de levede i en verden af steriliseret selv-hallucination eller ej.

Meditation uden erfaringer var og blev uden mening, erfaringer uden meditation var sand forvirring. En klosteragtig mysticisme, der foragtede livet og ansvaret i den travle verden, fortabte sig ofte i det rene intet. Den sandhed, man fandt under kontemplation, måtte underkastes en prøve, idet den omsattes i praktisk handling, ikke i from tale. En såkaldt højere kundskab, der ikke gav sig udslag i jævne daglige handlinger, var kun en ringe lære, ja måske ikke andet end tomt hjernesvind. Den virkelige vismand kunne ikke være en blodløs drømmer, men ville altid omsætte sin visdom i synlige og håndgribelige handlinger, vel udført. Den følelsernes henrykkelse, der opnåedes gennem religiøs andagt, var virkelig en personlig tilfredsstillelse, men kunne blive en farlig illusion, når der ikke fandtes en passende ydre modvægt. Livet i samfundet gav den åndelige drømmer en lejlighed til at undersøge sandheden af sine drømme og prøve styrken af sine luftkasteller; men for at kunne gøre dette, måtte han forandre sin holdning over for den foragtede handlingens verden, midlertidigt opgive sin farlige asketiske stolthed og udvide og afbalancere sit livssyn gennem intellektuel udvikling.

Tid, erfaring og tænkning havde således vist, at den teori, som traditionen havde overleveret mig som en genvej til himmeriges rige, var fejlagtig og ufuldstændig, og havde stiltfærdigt anvist mig en anden vej, ad hvilken jeg måtte fortsætte min søgen. Mysticismen var en vigtig, nødvendig og som regel forsømt faktor i menneskelivet; men når alt kommer til alt, var den kun en enkelt og partiel faktor og kunne aldrig gøre det ud for hele livet. Der krævedes en mere fuldstændig udvikling, som helt kunne afrundes af fornuften, og som kunne bestå enhver erfarings prøve.

En sådan udvikling kunne kun nås, når man så den kendsgerning i øjnene, at mennesket lige så vel var sat her på jorden for at leve et virksomt liv som for at meditere passivt. Dets virkefelt var ubetinget derude i den ydre verden og ikke i trancens. Skønt meditation virkelig førte et menneske til en vis grad af kundskab om sig selv, for så vidt som den trængte igennem hans tankers og følelsers lag ned til det mere fredfyldte, der lå til grund for dem, skænkede den ham ikke selvtillid. Det var, fordi han altid ved sin opvågning igen stod over for den ydre verden med dens tavse krav om, at han også fuldtud skulle kende og forstå den. Hvis han derfor ikke trængte til bunds i den egentlige natur og forenede den kundskab, han herved opnåede, med sin mystiske opfattelse, ville han blive ved med at leve i halvmørket i stedet for i solens klare lys, som den i trance hensunkne mystiker troede, han gjorde. Under forsøget på at lære sig selv at kende, lukkede de fleste mystikere billedlig talt øjnene for den omgivende verdens endnu større gåde; men derfor eksisterede den alligevel.

Den sidste logiske slutning af dette ræsonnement førte mig til erkendelse af, at hensigten med det enkelte menneske ubetinget måtte blive tydeligere, når man så det på sin rette plads inden for hele tilværelsens organiske enhed, for ligesom man kun kan få et *helt* korrekt syn på en hvilken som helst del af en maskine, når man ser den som en helhed, således var det også kun muligt at få det rette syn på det enkelte menneske, når man så det ud fra den universelle tilværelse, af hvilken det var en del. Man måtte lære at skelne mellem kvarte sandheders skælvende tilnærmelse, halve sandheders tøvende famlen og den hele sandheds faste greb. Den gamle asiatiske fortælling om de fire blinde var lærerig. De ville vide, hvordan en elefant så ud, og de bad derfor føreren om at lade dem røre ved den. Den første rørte ved dens mave og udbrød:

»Den er som en rund skål.« Den anden rørte ved et ben og svarede:

»Nej, den er som en høj søjle!« Den tredje følte på et øre og forsikrede, at den var som en kurv, og endelig følte den fjerde på dens snabel og sagde, at elefanten var som en krum kæp. Deres begrænsede opfattelser af dyret førte således til lidet overbevisende

slutninger. Føreren afgjorde til sidst striden, idet han leende sagde: »I har alle sammen antaget en del af elefanten for at være hele dyret, og derfor har I alle uret.«

Mystikeren tilbad den halve sandhed om sig selv, mens han overså eller misforstod den hele sandhed, som er summen af det indre selv og den ydre verden.

Nutidens historie har klart bebudet, at den videnskabsmand, som udelukkende var optaget af den ydre verden og overså den indre, til sidst ville blive nødt til at rette opmærksomheden mod sig selv, hvis han var skarptseende nok i mental henseende og dristig nok. Det menneske, der begyndte med formelen: »Hvad er universet?« måtte således ende med den tilsvarende formel: »Hvad er jeg?« Eddingtons bog: *The Philosophy of Physical Science*, var intet mindre end en åben erkendelse af sandheden i disse udtalelser. Men erfaringen havde vist mig, at det omvendte var lige så rigtigt. Den mystiker, der begyndte med at gruble over sig selv, ville blive nødt til at ende med at gruble over universet, hvis han foretrak sandheden frem for skønne stemninger. Så længe han undgik eller overså spørgsmålet: »Hvad er universet?« var han selv dårligt afbalanceret og hans kundskab ufuldstændig.

Hvis vi blot et eneste øjeblik forsøgte at drage et menneske helt tilbage fra den ydre sansevirkosomhed, ville vi ikke blot drage ham tilbage fra universet, men også fra hans bevidste jeg, for i den tilstand ville han straks falde i dyb søvn eller pludselig miste bevidstheden og ville da intet vide om jeget og kunne aldrig få noget at vide om det. Dette viser ikke blot, at han er en del af verden, men at *sanseindtrykkenes verden er en del af ham*, fordi den forsvinder sammen med personligheden. Derfor må den rette kundskab om selvet i hele dets fylde være afhængig af den rette kundskab om denne tidens og rummets verden. Sandheden kunne kun findes ved en omfattende analyse af helheden, som nødvendigvis indbefattede analyse af verden og af det enkelte individ.

Tyskeren Hegel havde udelukkende gennem tænkning forudset det samme problem, som jeg gennem mystisk erfaring var blevet stillet overfor. Han fremhævede, at individuel erfaring var partiel og begrænset og derfor ikke kunne omfatte hele virkeligheden. Så længe den holdtes adskilt fra den universelle erfaring, var den fuld af selvmodsigelser og afvigelser; men alt dette forsvandt, så snart vi lod individet smelte sammen med helheden, hvis eksistens vi allerede havde forudsat, og som altid var indbefattet i dette begreb.

Hegel indså kort sagt, at individet kun kunne forklares rigtigt ud fra helheden, og at det pegede ud over sig selv, når det skulle klare meningen med sig selv.

Således nåede jeg på kættersk vis kulminationen af hele denne tanke-proces og stod nu over for den sidste formel. Fra »Hvad er jeg?« var jeg lidt efter lidt tilsidst kommet til »Hvad er meningen med denne verdens-erfaring?« og **»Hvad er hensigten med hele tilværelsen?«**

Jeg var kommet til erkendelse af, at disse spørgsmål medførte, at jeg måtte stige fra den højere mysticisme til selve den rene filosofi.

Læreår i Yoga.

»Hver ting til sin tid,« siger naturen, når den viser os sine fire forskellige ansigter hvert år. Det menneske, der vil drage fordel af dens tavse belæring, følger dens gamle og prøvede metode og foretager kun selvafsløringer, når tiden er inde til det. Nu er tiden kommet for mig til at følge min gamle højtærede læremester. De to første kapitler af denne bog er derfor rent selvbiografiske og kan tage sig selvoptaget ud i et værk, som så åbenlyst er af filosofisk art. Ikke desto mindre er det nødvendigt at læse dem tålmodigt som en forberedelse til den rette forståelse.

Alt dette er kun indledning til den nødvendige oplysning, at da jeg første gang kom til Indien, var jeg ikke begynder i udøvelsen af yoga, ikke en måbende yngling, der søgte at lære en fremmed kunsts ABC i dens hjemland. Den trange form, i hvilken arveligheden søgte at danne min natur, brød jeg tidligt igennem og afkastede, for hele min tankegang og mit temperament var af en anden støbning.

Mine drengeår var blevet formørket af en voldsom nagende længsel efter at trænge igennem dette halvmørke land, skønt jeg ikke havde noget kort over dets indviklede labyrinter, ingen fører, der kunne vise mig, i hvilken retning, jeg skulle drage, og hvilke farer jeg skulle undgå, og jeg var omgivet af en civilisation, der anså ethvert sådant forsøg for unyttigt. Det, der skræmmer de fleste mennesker bort fra at udforske mysticismen, var netop det, der først drog mig til den. Selve det gådefulde ved den vakte et brændende ønske hos mig om at udforske den. Jeg slap ikke fra disse opdagelsesrejser i min hjernes labyrinter og fra min søgen i mit hjertes dyb efter »sjælen« uden at tage skade på mine nerver og min sundhed. Jeg begik fejl og måtte bøde for dem. Tilfældet syntes imidlertid pludselig at anvise mig en bedre vej. Inden jeg nåede manddomsalderen, havde jeg samlet mig en skat i himlen, idet jeg havde udviklet evnen til indre kontemplation; den mystiske trances usigelige henrykkelse var blevet en daglig begivenhed i mit liv; de første yogastadiers mentale fænomener var blevet velkendte og dagligdags, og meditationsøvelserne, der engang havde været et prosaisk slid, udførte jeg nu med legende lethed.

Denne mystikerens flygtige lyksalighed, *som får det verdslige liv til at synes så fattigt og tomt*, har ikke manglet digtere til at synge sin pris, hvad et blik på verdenspoesien snart viser. Under de vidtfavnende drømmene, når bevidstheden, der hidtil havde været fængslet i kød og blod, overskred sine *indbildte* grænser, blev den fysiske verden ladet tilbage som noget fjernt og fremmed, og det fysiske legeme med dets uundgåelige og vanskelige problemer, irriterende bekymringer og utilfredsstillede begær indtog en sekundær og underordnet plads, mens hovedinteressen og opmærksomheden rettedes indad og samledes om denne utrolige og forbavsende oplevelse, denne fortryllende fred, der syntes at løfte sjælen højt op over den jordiske tilværelses trivialitet. I den dybeste trancetilstand forekom det mig, at jeg svævede i rummet som et ulegemligt væsen. Senere, da jeg fik oversættelser af indiske bøger om yoga og middelalderlige europæiske værker om mysticisme, så jeg til min forbavselse, at de i deres gammeldags sprog gav velkendte beskrivelser af mine egne største og vigtigste oplevelser. Uden at vide det havde jeg således fået borgerret i yogaens rige og var gået i gang med en forskningsvirksomhed, som en dag skulle føre mig langt hinsides det.

Det almindelige motiv, der ledede mine undersøgelser, afspejlede sig i den hovedhensigt, jeg havde med at skrive min bog, »Bag Indiens lukkede døre«, og det gik ud på at henlede europæeres og amerikaneres opmærksomhed på denne meget oversete vej til indre *fred*, det vil sige, at yde dem en *tjeneste*.

Den almindelige mening i Vesten var, at man ikke havde mere brug for den sidste, forsvindende levning af yoga end for det senile og sterile Indiens øvrige overtro. Jeg måtte derfor vise, at yoga i det mindste havde en levende værdi, og det kunne jeg bedst gøre ved at bruge levende mennesker som et bevis på dens værd.

Årene gik, og min iver efter at trænge til bunds i yogaens højere mysterier mindskedes ikke; imidlertid skrev jeg om de lavere, som jeg kendte, og som ikke længere var hemmelighedsfulde. I Indien fandt jeg, at sandheden om yogasystemet var den, at det i den skikkelse, det havde i det 20. århundrede, overhovedet ikke var noget system, men en blanding af mange forskellige ting. *Det var vanskeligt at se, hvad der var mytisk og hvad der var mystisk*. Man havde anset yoga for i det store og hele at være unyttig for nutidens verden, fordi den var blevet sørgeligt lemlæstet af fanatiske fakirer, der havde blandet den sammen med overtro.

Den dogmatiske religion havde ledet en del af den bort fra dens psykologiske mål, mens primitiv magi havde forvandlet en anden del af den til en ren cirkusforestilling. Jeg var ikke kommet til Indien for at grave gamle vildfarelser op og puste liv i dem igen. Jeg gjorde et kæmpearbejde for at redde det af yogaen, der kunne bruges, og omdanne det til et bevidst formuleret, rationelt system, først til oplysning for mig selv og derefter for verden.

Mellem de ekstatiske tilstande dukkede der forvirrende spørgsmål op. Det er ikke nogen ringe ting at kunne bringe sig i mystisk trance, det er ikke almindeligt at være i stand til bevidst at koncentrere tanken i lange perioder ad gangen, og det er ikke uvæsentligt, at have erhvervet sig evne til at kunne nyde en usigelig, skønt midlertidig – fred, blot ved at rette sin opmærksomhed indad.

Jeg havde disse og andre af yogiens karakteristiske evner. Hvad var da den egentlige årsag til min utilfredshed? Hvis jeg ikke forklarer læseren dette, vil han blive forvirret.

Efter at man var vågnet op af trance- eller kontemplationstilstanden, svandt den Ophøjede følelse lidt efter lidt, indtil der kun var et svagt genskær af den tilbage. Derfor måtte oplevelsen dagligt gentages, hvis man igen ville opleve den oprindelige tilstand, ganske som man var nødt til at spise til middag hver dag, hvis man ikke ville føle sig sulten. Hvis man var ekspert, kunne man få denne skønne eftervirkning til at vare i længere tid; men man kunne ikke give sig af med nogen som helst form for praktisk virksomhed, uden at den til sidst gik tabt. Den oplysning, man opnåede gennem yoga, var således altid midlertidig og måtte dagligt fornyes på bekostning af praktiske pligter og verdslig virksomhed, som midlertidigt måtte opgives.

Det flygtige ved den kontemplative tilstand blev et alvorligt problem, som jeg gjorde til genstand for nøje overvejelse. Under et besøg, jeg for nogle år siden aflagde i Sri Aurobindo Ghoses store ashram i Pondichery, fransk Indien, fik jeg at vide, at det var et problem, som mere erfarne yogier end jeg selv havde grublet over. Man viste mig engang en del breve, han havde skrevet til sine disciple, og i et af dem fandt jeg følgende vending, hvis sandhed slog mig i den grad, at jeg straks skrev den af. Man vil forstå den autoritetsmæssige værdi af denne udtalelse, når jeg tilføjer, at Sri Aurobindo sandsynligvis er den berømteste nulevende indiske yogi og ubetinget den bedst uddannede. Han skrev:

»Trancen er et middel til at slippe bort fra livets bekymringer; legemet bringes i ro og den fysiske bevidsthed i en slags dvaletilstand, hvorved den indre bevidsthed frigøres, så den kan fortsætte at gøre sine erfaringer. *Ulempen er, at trancen bliver uundværlig, og at den vågne bevidstheds problem ikke bliver løst; det hele er og bliver ufuldkomment.* «

Det menneske, der er nødt til at leve og arbejde i denne verden og deltage i dens gøren og laden, og som er kastet i dens smeltedigel af arbejde, glæde og sorg, må desuden før eller senere holde op med sin meditation og genoptage sin virksomhed, ligesom han tidligere vendte verden ryggen for at fortsætte sin meditation. »Tag, hvad du vil, men betal, hvad det koster«, har Emerson sagt med græsk klarhed i udtryksmåden. Prisen for yoga var verdensforsagelse. Beviset herfor var den kendsgerning, at de østerlændinge, som begyndte at gøre fremskridt i meditation og som søgte at opnå endnu større resultater, i reglen endte med at lytte til askesens triste toner og flygtede fra hustru, familie, hjem, ejendom og arbejde. De søgte tilflugt i ashrams, huler, klostre, jungler eller bjerge, hvor de med verden godt på afstand mere uforstyrret kunne fortsætte deres anstrengelser for at opnå den kontemplative tilstand. For dagen igennem at kunne nyde yogiens fred var de nødt til at ofre det daglange, verdslige liv.

Det system, der tidligere var det fremherskende blandt Zen-buddhisterne i det gamle Japan, var fornuftigt og praktisk. Unge mænd, der viste tilbøjelighed og egnethed for meditation, blev sendt til Zenklostrene og uddannet der i et tidsrum af cirka tre år. I den tid var der ingen forstyrrelser, der hindrede dem, og de kunne derfor uden afbrydelse fortsætte deres arbejde med at beherske tanken. De japanske mestre, der havde den

realistiske og praktiske sans, som deres indiske kolleger ofte manglede, tillod ikke deres elever at overdrive deres meditations- og tranceøvelser, men krævede strengt mådehold. I modstrid med den almindelige mening var japanerne i stand til mere end slavisk efterligning. De blev aldrig blinde tilhængere af de skikke, der stammede fra Indien, og som var nået dem over Kina. De antog dem, der passede til deres egne fornødenheder og kasserede resten. Den egentlige hensigt med det middelalderlige Zen-system var at skabe energiske og beslutsomme mænd med en klar forstand, som ville handle roligt og med koncentreret tanke under alle forhold, og uvilkårligt glemme sig selv for at tjene deres land. Den sløve dvaskhed, gravalvorlige melankoli og verdensfjendskhed, man finder hos mange indiske munke, var ikke noget, der passede for en så mandig, optimistisk og praktisk race. Eleverne fik ikke lov til at føre en parasitlivelse i dovenskab og lediggang, men blev holdt beskæftiget med aktive pligter.

Jeg venter på visdom.

Det var de ubehagelige slutninger, jeg drog af mine vesterlandske og indiske erfaringer i yoga, som jeg dengang kendte dem, og som havde ført mig så langt som til en intens selvfordybelse, men ikke længere. Man vil se, at sagen ikke blot havde personlig, men også til en vis grad uegennyttig interesse for mig. Jeg havde gjort mig fromme forhåbninger om i mysticismen at finde et system, der fuldt ud kunne tilfredsstille de højere længsler hos alle dem, der som jeg - lod erfaringen være den endelige prøvesten. Jeg havde engang troet, at mysticismen ville blive en del af kuren mod min samtids materialisme.

Jeg kom først til en sådan erkendelse, efter at jeg havde begået den fejltagelse at tro og undertiden støtte alle de traditionelle påstande om yogaøvelser, jeg havde hørt. Det var først senere og med stor vanskelighed, at min egen voksende forståelse satte mig i stand til at skille det, der var rigtigt, fra det, der var fejlagtigt i disse påstande.

Disse ord kan let misforstås. Jeg har i mine bøger stærkt anbefalet mental ro, og jeg fortryder det ikke et øjeblik eller tager mine ord tilbage igen. Lidt fred i en travl tilværelse er af relativ stor værdi, og alene erindringen om en halv time om morgenen tilbragt i salig ro, forsøder det hårdeste arbejde og tøjler selv lave lyster.

Jeg har tit sagt i mine bøger, at det aldrig har været min hensigt at få vesterlændinge til at flygte til ashrams, men at jeg kun ønskede at få dem til for en stund at søge ind i sig selv. Disse bøger viser dem vejen, og udførelsen af de deri nævnte øvelser skænker dem en så rig belønning, at den vil være nok for de fleste.

De øvrige fordele, meditationen bringer, *hvis den udføres rigtigt* - hvad der sjældent er tilfældet - er også værdifulde aktiver, da de har praktisk betydning for livsførelse og handle-måde. De består navnlig i evnen til efter behag at koncentrere tanken og holde uønskede eller plagsomme faktorer ude af bevidstheden, i en større ro over følelser og lidenskaber og endelig i en bedre forståelse af sig selv. Sådanne fordele er sandelig ikke at foragte og er til stor nytte også under dagliglivets almindelige forhold. Personligt ved jeg, at flere velkendte handlingens mænd som for eksempel den afdøde britiske feltmarskal, Lord Kitchener, og den afdøde guvernør over Bengalen, Lord Brabourne, var interesseret i disse øvelser.

Men for de få, der atter som jeg selv, søgte *at forstå meningen med tilværelsen* og trænge til bunds i sandhedens vanskelige problem, kunne fred eller selvtugt alene aldrig for bestandig stille sjælens voldsomme hunger, hvor værdifulde disse ting så ellers var i

sig selv. Jeg søgte kort sagt opfyldelsen af de løfter om en endelig kundskab, som de gamle sanskritbøger gav i forbindelse med yogaens højere mysterier.

Jeg må standse ved denne parentes for at give en nærmere forklaring på, hvad jeg mener med ordene »yogaens højere mysterier«. De repræsenterer forskellen mellem at *vide* noget og at *føle* det. Når man var fordybet i meditation, følte man, rent bortset fra forbigående sjælelige henrykkelsestilstande at verden var som en drøm der forsvinder, at legemet kun var en hindring for ens virkelige jeg, og at den eneste varige værdi var at finde i hjertets usigelige dyb.

Jeg havde nået en moden alder, hvor mit hår var begyndt at gråne foruroligende, og hvor jeg var vokset nok i åndelig henseende til at føle, at ethvert forsøg på at komme uden om disse påtrængende spørgsmål ville være at øve vold mod min samvittighed. Jeg var blevet kastet ind i en tidsalder, der dirrede af skæbnesvangre følger, og hvor hele verden var forstumlet og lammet af en hel række forbløffende og ødelæggende begivenheder og fanget i et indviklet væv af hændelser, der enten ville knuse eller forynge den. (husk dette er skrevet i –1941 eller noe før. Rø-anm.) Det var en epoke, der havde søgt at berede sig til døden. Da jeg tilhørte det blækplettede broderskab, var jeg ganske naturligt interesseret i mine medmenneskers skæbne på denne sørgelige klode. Længslen efter at tjene det lille mindretal af alvorligt søgende blandt den lidende og uvidende menneskehed, ved medlidende at skænke dem en sandhedsgave, hvor beskeden og ufuldkommen den så end måtte være, ligesom jeg tidligere havde forsøgt at tjene dem ved at tilbyde dem fred, brændte i mig som en fortærende ild. Der var ikke ret mange leveår tilbage for et overanstrengt legeme, og jeg havde ikke råd til at vente sløvt på graven, så længe disse spørgsmål endnu ikke var besvaret, *men jeg var kommet ind i en mental blindgade, ude af stand til at komme videre.*

KAPITEL 2

Den højeste vej.

»Jeg håber, De vil forelægge kongressen den indiske filosofis mål, som er alle skabningers lykke, således som det kommer til udtryk i de ophøjede sanskritord: »Sarve Janah Sukhino Bhavantu« (Gid hele menneskeheden må blive lykkelig) og »Sarve Satwa Sukko Hitah« (Som fører til alt levendes velfærd). - Telegrafisk budskab fra Hans Højhed den afdøde maharajah af Mysore til den indiske delegerede på den internationale filosofiske kongres i Paris i 1937.

»Du skal ikke indlade dig i disput med andre om skæbnen eller begynde en samtale med dem herom« lød den kloge formaning, som den praktisk indstillede profet Muhammed gav sine trofaste tilhængere, og hvorved han med en eneste vending afviste hele spørgsmålet og utvivlsomt sparede dem for megen tidsspilde og endeløse diskussioner. Det var sikkert skæbnen, der ikke så sjældent havde vist sin velvilje i fortiden, når jeg ved beslutsomme anstrengelser bejlede til dens gunst, der nu pludselig trådte til og greb ind i dette himmelske spil.

Jeg famler i min erindrings mørke efter denne begivenhed. Jeg var taget højt op i de junglebevoksede bjerge for at blive fri for andre menneskers selskab for en tid og for at arbejde med at forme en samling noter om mine undersøgelser, som havde hobet sig sammen. Mit overfølsomme temperament gjorde det bydende nødvendigt, at jeg således periodisk trak mig tilbage fra verden. Tidligere havde jeg næret det håb, at jeg i det formentligt åndelige selskab i en vis ashram, den indiske parallel til en eremitbolig eller klosterinstitution, hvor man levede i broderlig samdrægtighed, kunne finde den ophøjede tankegang og fredelige tilværelse, der harmonerede med disse perioderne i hvilke jeg trak mig tilbage fra verdslig virksomhed. Dette håb viste sig til sidst at være en latterlig illusion og ashram' er kun en miniatureudgave af den ufuldkomne verden, jeg havde forladt. Jeg vil derfor stærkt anbefale dem, der føler den samme indre trang som jeg, at søge de eneste fuldkomne omgivelser, som jeg gennem eksperimenter og erfaring ved passer for dem. Jeg vil anbefale dem at vende tilbage til Moder Jords venlige ensomme landskaber og nyde deres fortryllende skønhed. ***I skyggefulde tavse skove eller på høje vildsomme bjerge, ved roligt strømmende vandløb eller på ensomme kyster vil de altid i naturens stilhed, i himlens farve og bjergets renhed finde lægedom for de sår, som berøringen med en barsk og uskøn verden har tilføjet dem.***

Det nye tilflugtssted, hvor jeg havde indrettet mig takket være Hans Højhed, den afdøde maharaja af Mysores ædelmodige gæstfrihed, var beliggende på en sådan dejlig plet. Når man lod blikket vandre langs hele kredsen af denne indtagende og inspirerende sydvestindiske horisont, var der ingen landsby i sigte, og ingen by strakte sine grusomme fangarme ud som en kæmpemæssig blæksprutte for at gribe det grønne landskab. Naturen var mit selskab, og dens vilde, ensomme storslåethed var min glæde. I dens favn under forventningsfulde rosa solopgange og stille kobberrøde solnedgange, vidste jeg, at jeg snart ville genvinde, hvad jeg havde mistet blandt snæversynede mennesker og også få en del presserende arbejde fra hånden.

Der var gået tre inspirerende uger, da der pludselig indtraf en uforudset begivenhed. Min tjener kom en eftermiddag og rakte mig et brev, han havde fået af en fremmed. Det var ikke andet end en ganske almindelig anmodning om nogle få minutters samtale fra en indisk herre, der skrev, at han kendte mine bøger, og da han under en ferie var kommet der til enen, havde han opdaget, at jeg opholdt mig der. På denne stump gråhvide papir stod den næste fase af min udviklede skæbne at læse; men det anede jeg

ikke. Jeg kunne ikke lade være at more mig over denne uventede visit, for jeg troede, jeg havde sikret mig at kunne være ene på dette afsides sted. Jeg følte noget af den overraskelse, der greb en berømt missionær og opdagelsesrejsende, der længe havde været forsvundet i Centralafrikas urskove, og som pludselig stod over for en hvid mand, der syntes at være faldet ned fra himlen, løftede høfligt på hatten og sagde: »Mr. Livingstone, formoder jeg!«

Det varede ikke ret længe, inden brevskriveren kom; det var en gammel braminsk herre med hvid turban og briller. Han var ikke ret høj, hans ansigtsudtryk var roligt, og under armen havde han tre små bøger. Der var i virkeligheden ikke gået ti minutter, før jeg sad og lyttede opmærksomt til ham, mens han talte ivrigt om netop det problem, der havde optaget mig så meget! Således begyndte skæbnens mønster nu på en mærkelig, men betydningsfuld måde at blive synligt.

Snart sad han og vendte bladene i en af sine bøger, den berømte, klassiske *Bhagavad Gita*, og fortolkede det ene citat efter det andet, idet han ivrigt forfægtede sin ukonventionelle mening, der gik ud på, at det ortodokse syn på yoga i almindelighed var unøjagtigt og absolut utilstrækkeligt, at meditationsøvelser var en glimrende mental forberedelse til en søgen efter sandheden, men at de aldrig i sig selv kunne skænke en sandhed, at de 99 pct. af alle indiske yogier foretog de forberedende øvelser, idet de som regel fejlagtigt forestillede sig, at de alle førte direkte til det samme højeste mål, og at der næppe var én yogi i vor tid, der kendte eller fulgte den eneste vej, der kunne føre et menneske til erkendelse af den højeste sandhed og som kaldtes »den filosofiske indsigt yoga« (Gnana Yoga), og hvis højdepunkt var »det uimodsigeliges yoga« (Asparsha Yoga).

Nu tog han det andet af de bind, han havde medbragt, fra bordet og sagde: »Tillad mig at vise Dem en bog, som knap nok er kendt, som er meget oversat, og som kun sjældent bliver læst, fordi dens indhold enten går over de almindelige studerendes forstand eller er i modstrid med de almindelige panditers forudfattede meninger. Den hedder *Ashtavakra Samhita* (vismanden Ashtavakras sang). Den er ikke mindre end 3000 år gammel og er måske endog mange tusinde år ældre, for vore fjerne forfædre gjorde sig ikke den ulejlighed at holde rede på årstal. Det er den mystiske bog, som Bengalens højt hædrede vismand og yogi for over et halvt århundrede siden, Sri Ramakrishna, plejede at gemme under sin hovedpude og kun tage frem, når han var alene med den af sine disciple, som var højst udviklet, og som han satte mest pris på, den berømte Vivekananda. Han meddelte aldrig dens ophøjede lære til nogle af sine andre tilhængere, fordi den ville have kuldkastet deres kæreste forestillinger. De vil heraf forstå, at det ikke er en bog for begyndere. Den giver en fremstilling af den meget fremskredne belæring, som vismanden Ashtavakra, der selv havde nået den indiske visdoms højeste mål, gav kong Janaka, som var en ivrig sandhedssøger, men alligevel vedblev trofast at opfylde sine praktiske pligter som hersker over en nation.

I de sidste kapitler understregedes den kendsgerning, at den mærkelige vismand ikke flygter bort for at leve i en hule eller sidde med hænderne i skødet i en ashram, men altid er optaget af at arbejde for andres velfærd. Det fremhæves, at han udadtil endog vil lade, som om han er ganske som andre, for at de ikke skal sætte ham op på en piedestal. Men den lære, som jeg især ønsker at henlede Deres opmærksomhed på, er samlet i vers 15 i første kapitel: »Det er din trældom, at du dyrker meditation!«

Meningen hermed er, at meditation er et middel til at udvikle ro og abstrakt skarpsindighed og til at gøre tanken klar og koncentreret, og at den alvorligt søgende ikke må lade sig i den grad bedåre af den fred, den skænker, at han lader sig holde tilbage på dette disciplinære trin i stedet for at fuldstændiggøre det, han har opnået, **ved**

at søge den højere sandhed. Ashtavakra formaner sin kongelige discipel til ikke at lade sig nøje med mystiske, almindelig yoga eller religion alene, men også tage det næste skridt, der kræves for at opnå kundskab om sandhedens filosofi.

Dette omfatter et højere system, der kaldes "filosofisk indsigt", og for hvilket den evne til at berolige og koncentrere tanken, som opnås gennem almindelig yoga, utvivlsomt er en vigtig betingelse, men alligevel blot noget sideløbende. Nu vil De forstå, hvorfor en så revolutionær lære ikke falder i de flestes smag.«

Min gæst lagde bogen fra sig, gjorde en pause og så på mig gennem sine store runde briller. Jeg følte en stigende interesse for ham, og idet jeg forsikrede ham om min varme interesse, bad jeg ham om at fortsætte.

Nu tog han varsomt den tredje bog i sin lille samling og viste mig den, alt imens han roste den højt. Det var en meget kort tekst, der hed *Mandukya Upanishad* (vismanden Mandukyas hemmelige lære), og som kun indeholdt tolv fyndige afsnit tillige med et langt tillæg, der hed *Gaudapada's Karika* (Gaudapadas korte strofer) og som indeholdt 215 korte afsnit, samt endelig en længere kommentar af den berømte Shankara til både tekst og afhandling. »Den, der intellektuelt fuldt ud behersker både tekster og kommentar, har tilegnet sig den højeste fremstilling af den sandhed, som Indien i årtusinder har været den eneste vogter af,)* og som det øvrige Asien har lånt brudstykker af, « bemærkede min gæst.

*)*dette at de er 'den eneste vogter av sannheten' - kan diskuteres, da en tilsv.så edel visdom, om ikke 'højere' – findes i Tibets klostre og underjordiske kammere/biblioteker, men dette var næppe kendt heller av indiske studenter og vismænd for 70-80år siden, rø-anm.af okt.2016)*

»I dette værk findes hovednøglen til de højere mysterier, der rækker ud over yoga, og som De har hørt om og søgt; de kaldes »den filosofiske indsigts yoga« og kulminerer igen i de allerhøjeste, der kaldes »det uimodsigeliges yoga«. Disse metoder begynder, hvor meditationen ender, fordi de i virkeligheden er en filosofisk disciplin, der benytter sig af den intense koncentration, der er opnået gennem yogaøvelser, og de går ud på at frigøre sindet fra dets medfødte uvidenhed og dets sædvanlige vildfarelser. Vi østerlændinge har så vist meget vanskeligt ved at forstå dem; men det er endnu vanskeligere for jer vesterlændinge. Næsten ingen af vore egne indiske yogier kender disse højere yogaøvelser, som i reglen bliver misforstået af næsten alle vore panditer; men når De kender disse oversete systemer, behøver De ikke at kende andre. Når denne tekst er så lidet påskønnet og endnu mindre forstået i Indien, som er dens hjemland, hvor håbløst er det så ikke at vente, at Deres vesterlandske orientaler skulle kunne nå til en korrekt opfattelse af dens mening!

Et af de hovedmotiver, der under mine forskellige rejser i Indien især drev mig til at besøge Mysore, som svar på den ædelmodige indbydelse fra denne stats hersker, var det enestående ry, som Hans Højhed, den afdøde maharaja, nød over hele Indien. Hans pletfri karakter, oprigtige interesse for kulturen og utrættelige anstrengelser i løbet af en mere end fyrretyveårig regeringstid for at fremme sit folks velfærd, havde gjort ham til den mest agtede og elskede af alle de indfødte regenter. Gandhi havde beundrende hyldet ham med den enestående titel Rajarishi, det vil sige, den kongelige vismand. Da jeg kom til at kende Hans Højhed nærmere, opdagede jeg, at den skjulte kilde til al hans storhed var at finde i den filosofi, som han havde gjort sig til ét med, og som jeg vil søge at forklare i denne bog.

Han havde rejst fra det skumbestænkte Kap Comorin til det ærværdige Himalaya for at træffe sit lands berømteste hellige mænd og lærde, fra Kashmir til Benares havde han talt med de førende panditer og yogier, og han var endog draget over de snedækkede bjergkæder ind i det kolde Tibet i et mystisk ærinde. Han havde loddet dybden i alle

disse mennesker, og han var derfor bedre end de fleste indere i stand til at dømme om, hvad der var mest værdifuldt i hans lands kultur. Til sidst fandt han, at det var den hemmelige filosofi, hvis sande fortolkning han var en legemliggørelse af ikke blot i sit personlige, men også i sit offentlige liv.

Hans Højhed havde samlet den praktiske værdi af, hvad han havde lært, i det budskab, han havde sendt til den internationale filosofiske kongres, og som jeg har citeret i begyndelsen af dette kapitel, det ***budskab, der gik ud på, at hele menneskeheden skulle behandles som én familie***. Der kunne ikke gives verden et mere ophøjet og værdifuldt budskab i en så forvirrende tid. Endnu var der ingen organiseret religion eller populær filosofi, der i virkeligheden havde givet det, fordi alle religioner og filosofier, simpelthen ved at påklistre sig selv en bestemt etikette, havde udelukket tilhængerne af andre trosbekendelser eller systemer. Europa agtede ikke på denne advarsel, da det ikke vidste, at den ægte filosofis ideer langt fra at være unyttige, indeholdt praktisk etisk vejledning, og inden der var gået to år, udbrød den værste krig i dets historie.(1.v-krig,rø-anm.)

De to sanskritsætninger, som er nævnt i dette budskab, blev dagligt sunget i paladset i Mysore. Hans Højhed viste i sin egen stat, at filosofien kan anvendes i praksis til stor gavn for det jævne folk. Mysore blev altid beskrevet som en »mønsterstat« og ofte nævnt som den mest fremskridtsvenlige stat i hele Indien, og det var velfortjent. Han var vidt berømt, og da han døde, roste det førende Londonblad, »The Times«, ham, fordi han havde »været et eksempel« for det øvrige Indien. Det var den praktiske frugt af den sande filosofi.

Det må også være mig tilladt her at nævne, at den afdøde maharaja nærrede stor personlig interesse for mit filosofiske og litterære fremskridt. Nogle år før sin død sagde han til mig: »De har studeret yoga og bragt den til Vestens folk; nu skal De studere *det bedste*, som Indien har at give, vor højere filosofi, og bringe dem den!

«Nu er tiden endelig kommet til at opfylde den anden del af den pligt, som dengang blev mig pålagt. Hans Højhed var så ivrig efter at forfægte sandheden, at han varmt opmuntrede mig i mit arbejde med nærværende bog, og det gør mig ondt, at han ikke levede længe nok til at være vidne til dens udgivelse.

De henfarne vismænd forkyndte fra deres visdoms tårn, at der fandtes en højere kundskab, som alene kunne skænke menneskets spørgen de sind fred i den højeste erkendelses fuldkomne visdom og skjulte kraft, etiske skønhed og altomfattende velvilje. I denne sublime bevidsthed erkendte man, selv midt i nutidens forfærdende tempo, at alle ting og væsener *i deres inderste natur* ikke var forskellige fra en selv. Det var DET, man skulle stræbe efter.

Efter denne lange forskningsperiode kom jeg til en bedre forståelse af yoga, idet jeg adskilte begyndelses- og mellemtrinene fra de højere og lidet kendte stadier, som denne forskning i virkeligheden havde været en forberedelse til.

De tre yoga-grader.

Jeg vil nu give en kort oversigt over forholdet mellem denne hemmelige lære, der hævder at være kronen på og fuldbyrdelsen af yoga, og de mere kendte, lavere yogaformer. Dette vil nødvendiggøre, at jeg forlods medtager nogle enkelte glimt af stof, som egentlig tilhører de højere grader.

Dette forhold bliver klarere, hvis vi inddeler yogaøvelserne i tre fremadskridende grader, hvorigennem vi hæver os til en højere erkendelse. Den mest elementære gruppe omfatter udelukkende *fysiske* koncentrationsøvelser, fordi de virker mest tiltrækkende

på dem, hvis intellekt er utrænnet, og det vil altid være de fleste.

Begynderen i matematik ville blive meget forvirret, hvis man lod ham begynde sine studier ved at forelægge ham binomialformlen, som man derfor venter med til et senere tidspunkt. Den begynder i yoga, der i kraft af sit temperament og sin uddannelse ikke egner sig til noget bedre, bliver således sat til en eller anden af disse fysiske øvelser. Men der er nogle af dem, der også har et andet mål end at opøve koncentrationsevnen, idet de tilsigter at forbedre aspirantens helbred, styrke ham og bidrage til at helbrede hans sygdomme.

Man har erkendt, at et sygeligt legeme forstyrrer sindet og lænker tanken til selve sygdommen. Disse øvelser bliver derfor ofte foreskrevet som en forberedelse selv for dem, der er udviklede nok til at begynde på et højere trin. De metoder, der anvendes, kan tage sig mærkelige ud for vesterlændinge; men de er særdeles virkningsfulde på deres specielle områder.

1. Den første metode består i at anbringe legemet i en bestemt usædvanlig stilling og holde det ubevægeligt i den i nogen tid.
2. Den anden metode omfatter forskellige særlige øvelser i for en bestemt tid rytmisk at beherske indånding, tilbageholdelse af åndedrættet og udånding.
3. Den tredje metode består i at stirre på et bestemt punkt uden at blinke i det samme tidsrum hver dag.
4. Den fjerde metode består i at mumle et navn på Gud, taget fra de hellige skrifter, 1001 gange hver dag, og
5. den femte i at synge visse hellige stavelser i rytmisk forbindelse med indånding og udånding.

Den anden eller mellemste gruppe af yogaøvelser hæver sig over det grove legeme til et højere niveau og går ud på ***at opdrage følelserne til guds frygt og træne tankerne i koncentration.*** Den omfatter forskellige mystiske meditationsøvelser, hvis endelige mål er opnåelse af følelsesmæssig og sjælelig fred. Den kan også omfatte udviklingen af en bestandig længsel efter Guds nærværelse.

I næste kapitel vil jeg give et overblik af fællespræget for øvelserne i denne gruppe. Under sine meditative drømmerier og henrykkelsestilstande opfatter aspiranten glimt af verdens inderste ikke-materielle natur og af den harmoniske enhed, der ligger til grund for den; men *i sidste instans* er disse glimt ikke andet end flygtige, omend ophøjede følelser. Dernæst må han lære, hvordan han skal omdanne dem til en varig forståelse, og det kan kun ske ved at fortolke dem i lyset af den højere fornuft, noget, der hører til på et andet trin.

Et godt resultat af anden grads øvelserne kende-tegnes ved evnen til at hensynke i drømmen og forblive i denne tilstand i længere tid med tankerne fuldstændigt koncentreret og opmærksomheden draget tilbage fra de ydre omgivelser. Når aspiranten således har forberedt sig gennem disse indledende metoder, kommer han til det tredje trin, den filosofiske indsigt yoga. Det er den højeste gruppe inden for yogaøvelserne.

På det sidste stadium er den supermystisk, men til at begynde med rent intellektuel og forstandsmæssig. **Det er den hemmelige lære.**

Jeg har givet et overblik af noget af den i denne bog, men har for øjeblikket måttet standse ved tærskelen til den del af den, der omfatter de højere øvelser med deres sidste forbavsende åbenbaring, det uimodsigelige yoga.

Under dette tredje stadium stræber aspiranten med sin koncentreret og behersket følelse og tanke efter at skærpe sin forstand og anvende denne skærpede intelligens til

planmæssige betragtninger over hele verdens og alt livs mening og natur. Hidtil har han udelukkende beskæftiget sig med *sig selv*, med sit eget lille jeg; nu udvider han hele sin horisont og gør verdensproblemet til sit eget. Han må træne sig selv grundigt for at påtrykke hver eneste del af sit væsen disse nye ideer. Han må tænke så dybt og så længe over de subtile sandheder, han lærer, til tanken bliver til *indsigt*.

Når disse anstrengelser til sidst har båret frugt, begynder han de ultramystiske kontemplationsøvelser og søger udelukkende ved hjælp af sin nu oplyste intelligens, at trænge til bunds i det største mysterium al alle: ***Forholdet mellem verdens store endelige virkelighed og sig selv***. Han har nået højdepunktet af en søgen, hvor hele hans sjæl og legeme må stræbe og anstrenge sig i forening. Denne bjergbestigning er det uimodsigeliges yoga, som først beviser sin egen højeste lære om menneskets skjulte enhed med den universelle virkelighed og derpå viser ham, hvordan han skal virkeliggøre den i det praktiske liv.

Højere end dette kan hans tanke ikke stige, og i de år, han har tilbage, vil han bestandigt være optaget af at befæste sandheden i sin egen bevidsthed, leve med den hvert eneste øjeblik og hver eneste dag, give udtryk for den i det praktiske liv med en gennemført grundighed, der ikke går på akkord, og gentagne gange dvæle i dens ånd og atmosfære, indtil den mister enhver antydning af fremmedartethed og bliver til førstehånds, konstateret og bevist kundskab. Kundskaben må blive dynamisk ved at praktiseres, indtil selve dens praktiske anvendelse går op i dens absolutte fuldbyrdelse. Så er han færdig med religionens formaliteter, meditationens visioner og filosofiens ræsonnementer. Ganske som man omhyggeligt opfører et stillads, der bliver stående, til huset er færdigbygget, for derpå ubarmhertigt at blive nedrevet, ser han nu, at først religion, derpå yoga og til sidst filosofi kun var det stillads, der satte ham i stand til at opføre sandhedens hus. Når han har tilegnet sig dem alle, forkaster han dem; men det eneste, han forkaster, er deres påstande om at kunne skænke *erkendelse* af sandheden ad deres specielle vej alene, ikke brugen af dem på de lavere trin.

Når mesteren først har nået den højeste erkendelse, kan han, om han vil, dvæle i alle disse forskellige verdener og føle sig lige hjemme i dem alle. Han kan stadig studere filosofi for at kunne lede sin tids mentale strømninger, udføre den ortodokse religions ceremonier og rette sig efter dens krav for at opmuntre andre, der ikke kan hæve sig til et højere trin, og endog bringe sig i meditativ trance for personligt at slappe af; men han vil aldrig mere lade sig forlede til at betragte nogen af dem som den eneste og endelige vej til sandheden. I bedste fald kan de give ham en afspejling af den i *tanken*; han må selv blive sig dens *væsen* bevidst, og det kan ikke ske ved hokuspokus af nogen art.

Læseren vil misforstå disse forklaringer, hvis han ikke gør sig det vigtige punkt klart, at de, der ikke behersker yogaøvelserne af anden grad, af den grund ikke vil være i stand til at beherske yogaøvelserne af højeste grad, for den drømmende tilstand er nødvendig for at kunne trænge til bunds i filosofien. I meditativ trance må man være optaget af at søge sandheden, og studiet af den må gå side om side med den asketiske beherskelse af viljen, legemet og egoet, idet filosofiens teoretiske resultater kommer til udtryk i handling.

Man skal derfor ikke opgive yoga i almindelig forstand, selv om den ikke længere bliver et mål i sig selv, men kun et middel til at nå et mål. Evnen til at drive yoga er ikke blot en væsentlig betingelse på selve begyndelsesstadiet af den højeste vej, men også ved enden af den. Det er den fuldkomne kombination af skarp, rationel forskning og dybt, meditativt drømmen, hvis logiske konsekvenser giver sig til kende i det praktiske, daglige liv, der til sidst skænker aspiranten den højeste erkendelse. Den rent intellektuelle forståelse af den hemmelige lære uden den tilsvarende yogiske evne til uafbrudt at fastholde denne forståelse - er lige så partiel, ufuldstændig og utilfredsstillende som den rent yogiske evne til at drage opmærksomheden bort fra de ydre ting og synke hen i en stemningsfyldt tilstand, i hvilken man ikke er optaget af filosofiske

anstrengelser. **Hverken tør, akademisk intellektualisme eller uoplyst udøvelse af yoga kan føre til sandheden, og heller ikke begge dele i forening, når de ikke kommer til udtryk i handling.**

Således stiger aspiranten fra den ene grad til den anden, fra beherskelse af legemet til beherskelse af følelserne og derfra videre til det intellektuelle trin. Gennem disse tre grupper sker der en gradvis udfoldelse af hans evner og forståelse. Det er vigtigt at lægge mærke til, at de kun er trin og ikke endelige mål. Den sandhed, han lærer, står altid i forhold til hans forståelse.

I næsten hele den religiøse og lærde verden i nutidens Indien bliver yogaøvelserne af anden og tredje grad sammenblandet. Pantanjali citeres ofte; men han taler kun om beherskelsen af tanken og sanserne, ikke om sjælens forening med det højeste. Han omtaler ganske vist Ishwara (Gud), men kun for at anvise en øvelsesmetode. De, der vil gøre tankekoncentrationens yoga til den højeste vej, tager ganske fejl. I *Bhagavad Gita* står der klart og tydeligt i 15. kapitel, at der er intet, der kan måle sig med kundskabens yoga, og i 13. kapitel, at den er det højeste middel til erkendelse. Derfor må vi ikke sammenblende de forskellige ting. Vi må i vore tanker holde religionen ude fra mysticismen og mysticismen ude fra filosofien. Hvis vi af sentimentale grunde, vane eller fejltagelse forveksler det ene med det andet, farer vi vild og ender i forvirring.

Man vil se, at de forskellige yogametoder successivt fører fra det ene til det andet og absolut *ikke* er veje, der fører til et fælles mål, som det almindeligvis, men fejlagtigt læres i Indien i vore dage. Har Atmarama Swami, forfatteren til det klassiske standardværk om legemskontrollens yoga: *Hatha Yoga Pradipika*, måske ikke indrømmet, at han havde skrevet det for at hjælpe dem, der fandt det umuligt at udøve tankekoncentrationens yoga?

»Legemskontrollens yoga foreskrives kun, for at man gennem den kan nå til tankekoncentrationens yoga,« skrev han.

De almindelige yogaøvelser er ganske uegnede som middel til at nå den højeste erkendelse; i bedste fald giver de en andenhånds eller indirekte kundskab om sandheden, men aldrig selve sandheden. De er kun enkelte dele af en progressiv række, foreløbige trin på en stige, og vi må gå fra det ene til det andet for at komme højere op. Der er intet enkelt trin, der bringer os til toppen undtagen det sidste.

På samme måde er der heller ikke nogen enkel yogaøvelse, der er tilstrækkelig i sig selv, og kun det uimodsigeliges højeste yoga kan bringe en den endelige erkendelse. Ordet yoga er et samlingsnavn, der omfatter mange forskellige ideer og fremgangsmåder, lige fra asketens, der piner sig selv ved at sidde på hug på et underlag af søm, til den tænksomme filosof, der anvender sin visdom i det praktiske liv. Det er derfor ganske uberettiget, når man vil indskrænke yoga til kun at omfatte meditationsøvelser, idet man udelukker den filosofiske forskning.

Ikke desto mindre er og bliver den *praktiske* værdi af hvert enkelt trin på sin egen plads den samme som altid; men de, der oprindeligt giver sig af med yoga i håb om, at det vil føre dem til sandheden frem for alt andet, og som med nogen grad af held udfører de elementære øvelser og dem, der hører mellemtrinene til, *vil altid modtage den tavse opfordring til at udforske den højere metode.* Hvis de følger den og supplerer erfaringens yoga med kundskabens, svigter de ikke yogasystemet, men fuldbyrder det, for den fuldstændige yogas værk ender ikke med meditationen, og gudsfrygten har heller ikke udtømt sine muligheder.

De vise kan foretage denne forandring, uden at deres intellektuelle integritet lider skade derved, hvorimod de tåbelige kun ser fare og sprængning i den højere metode. Faren er illusorisk og består kun i, at man lader meditationens lyksalige oplevelse, som man af gammel vane anser for det vigtigste, indtage andenpladsen, og den sprængning,

de befrygter, består kun i, at den intuitive følelse lader sig beherske af den højere forstandsmæssige indsigt.

De kan beholde deres meditationer og intuitioner; de behøver ikke at miste eller opgave noget; men meditationens og intuitionens vedholdende og overdrevne krav om at blive betragtet som højeste autoritet må tilsidesættes, når deres påstande kommer i modstrid med den filosofisk trænedede forstand. Hvis man ikke med held kan drive meditation og bringe sig i en drømmende tilstand for længere tid, vil det i virkeligheden være ganske umuligt at opnå den store, højeste erkendelse. De må derfor vælge mellem at vinde en midlertidig og en varig fred. Yoga ender ikke med meditation, gudsfrygt, stillinger eller åndedrætsøvelser, men kun med den sikre erkendelse, der alene kan skænke et menneske bestandig fred, enten han mediterer eller ej.

Virkeligheden kan således opfattes fra fire forskellige standpunkter, som man gennem progressive stadier når til.

1. Først tilbeder man den i religiøs forstand som adskilt fra sig selv.
2. Derefter mediterer man mystisk over den som værende i en selv.
3. På det tredje stadium studerer man den filosofisk ved at give slip på alle falske forestillinger om den, og
4. endelig erkender man den bevidst gennem ultramystiske processer som det, den er.

I en tidsalder, der ærer videnskabens autoritet og forkaster alt, hvad der ikke kan bevises intellektuelt, er det ikke nogen ringe opgave at forsøge på at organisere tænkningen på den ordløse, transcendent virkeligheds vegne og få den anerkendt ved sin egen iboende, ubønhørlige logik. Vi kan bevise, at to og to er fire, at jorden er rund, og at vand kun er en kombination af to luftarter; men hvordan skal vi bevise virkeligheden af det, der er hævet over formuleret tænkning, som er absolut uhørligt og altid usynligt, og som ikke kan kendes, før al argumenteren er hørt op? Det er i sandhed et æggende paradoks, når det, der er, viser sig som det, der ikke er!

Vi kan nå det højstes udsigelige dimension gennem en række af tanker og erfaringer; men det højeste selv er hverken en tanke eller en erfaring. Sandheden i sit absolutte væsen kan hverken udtrykkes i ord eller meddeles på nogen anden måde. Det er grunden til Kristi, Buddhas og Sfinksens hemmelighedsfulde tavshed.

Men den ensomme vej, der fører til den højeste sandhed, kan beskrives med menneskelige ord; man kan skitsere den besværlige sti, der fører til erkendelse af den, og mennesker kan gennem logisk tænkning nå til et punkt, hvor de kan se, hvordan de kan virkeliggøre den for sig selv. Når først den hemmelige Ariadne-tråd er lagt i deres hånd, kan analytisk tænkning i forbindelse med yoga føre dem til selve virkelighedens tærskel. Denne tænkning kan imidlertid aldrig over-skride tærsklen, thi på dette punkt kaster tænkeren selv tankens redskab fra sig, idet det endelig omsider går op for ham, hvad han egentlig er.

Den, der stod i lyset for sig selv, fordi han lod sig skuffe af den idé, at han kun var et begrænset væsen, der var bundet til nogle få tomme fattig jord, bliver vækket af sin egen ultramystiske indsigts iboende kraft, når den er stærk nok til at påvirke og sammensmelte hans viljer og følelser, og giver for stedse slip på den gamle illusion. I det øjeblik overskrider han tærskelen, og hans vandring er til ende.

Jeg vil ikke spille min egen og læserens tid med at opfordre ham til at stræbe efter uopnåelige højder; men jeg vil opfordre ham til at stræbe efter at finde meningen dels med alt jordisk liv og dels med sin egen jordiske tilværelse, indtil han derefter kan leve i harmoni med begge dele.

KAPITEL 3

De religiøse og mystiske grader.

Der findes nogle ældgamle spørgsmål, som menneskeheden bestandig bliver stillet overfor. Er livet blot et vældigt og dog gribende tragisk puds, som Skaberen har spillet menneskeheden? *Er der mening med hele dette uhyre panorama af glødende stjerner i det mægtige rum?* Er vi blot biologiske tilfældigheder, der til ingen nytte drager gennem tiden? Er mennesket kun en dryppende kerte/ fakkelt, der kaster et lille lysskær omkring sig i mørket i nogle få minutter for derpå at forsvinde for stedse?

De første religioner var menneskets primitive svar på disse spørgsmål; de er nu forsvundet i den forhistoriske tids mørke; men ekkoet af dem har lydt helt ned til vor egen tid gennem dem, der kom efter. Lidt efterforskning viser hurtigt, at der ikke findes nogen tro, som er helt ny, at kun få dogmer er ejendommelige for én bestemt religion, og at de alle er af blandet afstamning. Ligesom i sprogvidenskaben sanskritordet *bhrater*, det latinske *frater*, det franske *frère*, det tyske *Bruder* og det engelske *brother* og det danske *broder* viser en fælles arisk oprindelse, således viser også ligheden mellem forskellige religiøse doktriner en påvirkning fra ældre ideer. Den sammenlignende religionsforskning og den sammenlignende mytologis resultater har allerede gjort op med den snæversynede opfattelse, at en enkelt trosbekendelse rummer den eneste åbenbaring fra de guder, som måtte være til.

I hver religion ser vi mere eller mindre af det samme: Frygt for en anden, skyggeagtig verden, undren over naturens pragt, lovprisning af et vidunderligt højere væsen, som har skabt både det kendte og det ukendte, ydmyge bønner om personlige og nationale gunstbevisninger, trøst til dem, der er i personlig nød, dæmpet mumlen om en dybt filosofisk lære og svage skyggerids af ophøjede sandheder - alt sammen mærkeligt blandet og endende med gavnlige moralske påbud.

Man kan ganske kort definere religion som troen på et eller flere overnaturlige væsener. Enhver religion kunne oprindeligt med rette kaldes en åbenbaring, for den var snarere en appel til menneskets tro og fantasi end til dets kritiske forstand.

De vigtigste og mest betydningsfulde af alle religioner var dem, der var en følge af en virkelig vismands forsøg på at dele sin kundskab med de uvidende masser på den eneste måde, hvorpå de kunne fatte hans belæring, nemlig ved at meddele dem i form af symbolske forestillinger og enfoldige fabler i stedet for at fortælle dem sandheden utilsløret. Sådanne mænd, som historien senere hen gjorde til deres respektive religioners titulære ledere, har kun sjældent krydset vor verdensskæbnens bane. Vi behøver ikke i fantasien at gøre dem til overmenneskelige væsener, som deres tilhængere i reglen gør; men vi må indrømme, at en dunkel skæbne har givet deres personlige liv og udtalelser en usædvanlig betydning. Selv Macaulay, der var helt igennem skeptisk, kunne ikke lade være med at skrive, at »det er nogle få kongelige ånders prærogativ at lede menneskesindet i en retning, som det vil følge i lange tidsrum. Det er sådanne ånder, der sætter de mænd i bevægelse, som driver verden frem.«

En sådan stifter af en virkelig inspireret ny tro kom med en brændende fakkel i sin hånd for at sprede sin tids og sine omgivelseres etiske mørke, for at tyde den første mening med livet for de slumrende mange og for at åbne den første port til den endelige frelse for de søgende få. Drevet af sin store medfølelse og ædle sympati ville han gøre lidt af sin visdom tilgængelig for dem, der var mentalt uegnede til at fatte den i sin strålende helhed. Han ønskede ikke at skjule sin kundskab for de studende og slæbende

masser; men han turde ikke ignorere den psykologiske kendsgerning, at den kun kunne meddeles i sin helhed til dem, der havde nået et sådant udviklingsstrin, at de var fuldt ud kvalificeret til at fatte den. *For alle andre ville den være trættende uforståelig.*

Thi livets endelige sandheder var fjerntliggende og abstrakte. De faldt ind under filosofiens område, og denne må her ikke forveksles med metafysikken. Den sidstnævnte er kommet til at betegne *spekulation* over sandheden, hvorimod der med filosofi her menes *påvisning* af sandheden. Sådanne synspunkter kunne ikke bringes inden for umodne sjæles rækkevidde, uden at de først blev givet en fast og konkret form. Det kunne kun ske ved at omdanne dem til folkelige symboler, og et system af sådanne forbundne symboler udgjorde en historisk religion. Symbolikken måtte give sig til kende i form af ritualer, legender, myter, pseudehistoriske beretninger, enkle dogmer, osv.; men hvad skikkelse den end antog, kunne det ikke undgås, at de dybt abstrakte ideer forsvandt og erstattedes af grovt konkrete.

Filosofien afgik således tilsyneladende ved døden, men kun for at blive genfødt i religionens dværgeskikkelse. Metafysikeren kunne måske beklage, en sådan forvandling, men ikke den virkelige vismand. Han ville vide, at de masser, der ikke følte sig tiltalt af filosofien og ikke kunne tilegne sig den, herigennem ville blive hjulpet på deres egen måde og ikke ladt helt i mørke. Han ville også vide, at folk, ganske vist meget langsomt, men sikkert, når tidens fylde kom, ville hæve sig over disse dunkle emotionelle skygebilleder til en intellektuel forståelse af deres oprindelse.

En gud, der ikke var partisk og personlig, og som ikke var varmt interesseret i sine trofaste tilbederes personlige tilværelse, ville have forekommet dem kold og trøstesløs. Deres sind var for uoplyst og for uudviklet til, at de kunne tilegne sig abstrakte ideer, og deres intelligens var for sløv til, at de kunne forestille sig en upersonlig ånd, som var højt hævet over deres snævre interesser. Som psykologisk ekspert forstod den vise religiøse leder dette. Han ville ikke forvirre, men hjælpe dem. Derfor anså han det for et fejlgreb at give den uudviklede hob, noget som kun egnede sig for et forfinet fåtal. Han forstod fuldt ud, at det omfang, i hvilket han kunne meddele sine tilhængere den filosofiske sandhed, nødvendigvis var begrænset af deres evne til at fatte den, og at det ville vare længe, inden den i sin rene form kunne blive tilgængelig for masserne.

Han havde derfor ikke andet at gøre end at fremstille sandheden på en noget primitiv måde, idet han ikklædte sine subtile sandheder den mytologiske anekdotes klædebon, gjorde den højeste virkelighed - tæt tilsløret som en personlig guddom - til genstand for folkets bønner eller til et brændpunkt for deres tanker, når de koncentrerede dem i tilbedelse, og hævdede dem op til en ædlere etisk moralopfattelse end den, der hidtil havde været gældende iblandt dem. Han var nødt til at udtrykke sin kundskab i symbolske vendinger, tage det, der var mest nærliggende, naturfænomenerne, og besjæle dem med usynlige væsener.

Væsener, som folket let kunne forestille sig, og hvis magt var større end menneskelige væseners. Og svøbe sin visdom ind i halvt historiske beretninger, appellere til umodne sjæles maleriske sans og gøre indtryk på deres fantasi ved at dramatisere visse kendsgerninger i rituelle ceremonier. Og hentyde til en højere virkelighed ved at udtrykke den i skikkelse af et uhyre forstørret menneske, det vil sige en personlig gud, og forbinde alt dette med dets øjeblikkelige praktiske formål ved at skildre dydens behagelige belønning på baggrund af de ubehagelige straffe, der var en følge af forkert handlemåde.

Hvad skulle han ellers gøre, når han havde med mennesker at gøre, som var børn i intellektuel henseende? Elsker børn måske ikke overalt eventyr og fabler? En religion, der var skabt af en virkelig vismand, var derfor altid en betydningsfuld fabel, en vældig

metafor, hvis endelige hensigt var at rette massernes tanker mod højere ideer og ædlere idealer, og hvis øjeblikkelige formål gik ud på at indprente dem et vist mål af moralsk ansvarsfølelse i deres personlige liv ved at appellere til deres håb og frygt.

Hvad var dens praktiske betydning? Den gav dem en trosbekendelse, som kunne tilfredsstille nysgerrigheden hos de uvidende, arbejdende masser, der hverken havde tid eller evne til at lodde livsstrømmens dybder. Den gav dem en tro, som kunne tilfredsstille deres stærke trang til trøst og husvalse i deres nød og genvordigheder.

Den gav dem en gavnlige etisk lov, som kunne vejlede dem i menneskelivets vanskeligheder, beskytte dem mod det værste i deres egen natur, og skænke dem et højnende ideal, de kunne stræbe efter. Den var en autoritet, der gav dem praktisk vejledning ved dannelsen af de sociale former og knyttede individer sammen til hele nationer. Den var en æstetisk kraft, der inspirerede og nærrede de skønne kunster. Den var den første hentydning til, at der ventede mennesket et højere liv end at blive kastet frem og tilbage af omstændighederne, end denne endeløse vekslen af uønskede sorger og kortvarige glæder, denne bestandige kamp mod ydre ulykke og indre svaghed, denne lange række af materielle omskiftelser, der ender i støv og tilintetgørelse. At der *ventede* mennesket et højere liv - et liv i kærlighed og fred.

Hele denne bygning af religiøse dogmer og formulerede læresætninger, af udsmykket ceremoniel og legendariske mirakler, var således oprindeligt kun et *symbol* på højere ting. De, der gik ind i en kirke eller et tempel, spildte ikke helt ud deres tid eller hengav sig til den luksus at føre tomme enetaler. *De havde taget et afgjort skridt hen imod erkendelsen af, at den materielle verden ikke var hele virkeligheden; men det var kun et første vakkende skridt.*

Den tavse ærefrygt, de følte, når de befandt sig i, hvad de troede var guddommens hellige bolig, var en svag erkendelse af den sandhed, at mennesket kunne komme til at kende denne højeste virkeligheds nærværelse. Den trøst, de fandt i skriftens lære og i de udskårne billeder, som forudsatte eksistensen af en evig guddom, var deres elementære introduktion til den filosofiske værdi af ideen om en evig væren bag den altid skiftende verden. Religionens begrebssymbolik var i reglen menneskelignende, hvilket gjorde den forståelig for hoben. De tilbad derfor i virkeligheden et indbildt væsen; men det var den eneste måde, hvorpå de i det hele taget kunne tilbede, hvad de anså for sandheden. Når deres intellektuelle evner var blevet tilstrækkeligt udviklet i løbet af deres lange udvikling, ville der uvægerligt opstå tvivl, og de ville således blive drevet til at søge en mere tilfredsstillende idé. På denne måde ville de til sidst trænge ind bag symbolets overflade og komme dets sande betydning nærmere. De ville forsøge at afsløre Gud, som Han virkelig var, og ikke som de havde *forestillet sig* - at Han var. Den primitive, instinktive trang til at tilbede Gud var derfor sund; men den måde, hvorpå mennesker gav efter for dette instinkt, varierede naturligvis alt efter den forskellige grad af udvikling, de sad inde med.

Heraf kan vi drage den rigtige slutning, at menneskehedens store flertal altid har brug for en værdig religion, hvorigennem de kan opfange et primitivt og fjernt glimt af filosofien, men at dens skriftmæssige symboler og historiske emblemer, præstelige dogmer og traditionelle doktriner ikke er evige, men kun forsøgsvis, og kan ændres eller forbedres uden at skade religionens egentlige hensigt.

Sådan er en *værdig* religions natur; det er de virkninger, den har, og de tjenester, den yder. Men vi hører meget fra hånlige rationalisters side om rædselsslagne vilde, som udskærer en grotesk, hæslig fetisch i træ, der skal forestille deres gud, om primitive mennesker, der personificerer naturens upersonlige kræfter som ånder, som det gælder om at stå sig godt med ved at bringe dem ceremonielle ofre og ved at tilbede dem for at

formilde dem, og om hellige ritualer, der er utilsløret fallos-dyrkelse.

Den skeptiske tanke, at den første oprindelse til alle religioner kun var en fejg frygt for forfædrenes ånder eller de første uvidende menneskers animistiske*) overtro, har sin modsætning i den fromme forestilling, at en menneskelignende gud sendte en særlig udsending, udstyret med en hellig bog, til en vilkårligt valgt gruppe af menneskeheden og gjorde dem til sit udvalgte folk.

*)Animisme er læren om sjælen som det vigtigste livsprincip. O. a.

Begge parter er for fordomsfulde til at danne sig en korrekt opfattelse af, hvorfor religioner opstår, og hvilken stilling de rettelig indtager i samfundet.

Enhver religion er et undersøgelsesemne for sig. En ærgerrig, aggressiv og samvittighedsløs personligheds ønske om at beherske svagere sjæle kan være årsag til en religiøs bevægelses opståen, mens en anden skyldes en velmenende og højst fantasirig mands oprigtige, men fejlagtige tro på, at han er blevet betroet en hellig mission, der går ud på at »frelse« andre mennesker. Mens én religion kunne være et forsøg på at formilde vældige naturkræfter, kunne en anden være en anstrengelse fra et særdeles velmenende menneskes side på at højne sine mindre etisk udviklede medmennesker ved at indprente dem højere forestillinger om godt og ondt og ved gennem bestemte love at gennemføre visse sociale indskrænkninger.

Det må desværre indrømmes, at selv en værdig religion kan udarte i tidens løb og bringe elendighed over mennesker; hele historien vidner om, at oprigtigt troende har forfulgt, ja, endog myrdet hinanden, og det må også indrømmes, at charlataner, slyngler og umennesker har brugt religionen til at tilfredsstille deres selviske ønsker og personlige begær, og at verdens fremskridt til tider er blevet hæmmet af uvidende religiøse fanatikere. Ved en udførlig behandling af emnet må en sådan kritik behandles åbent og dog positivt i filosofiens lys. Her ønsker jeg kun at gøre rede for religionens stilling i forhold til den hemmelige indiske lære. Den er kun et første forsøg på at forstå livet og henvender sig til de mennesker, der står på det første trin af deres mentale udvikling.

Den tid vil komme)*, da der i det mere tænkende menneskes sind opstår en vedholdende tvivl om religionens sandhed og værdi; han ønsker hverken den frelse, som den folkelige religion tilbyder ham, eller den tilintetgørelse, som den ortodokse ateisme har at byde ham, for han finder den førstnævnte tarvelig og den sidste frygtelig.

*)*og 'den tid' er nå for fuldt ankommet den vestlige verden, der materialisterne behersker stadig nye grupper av mennesker og nok utgjør flertallet - iallefall i skandinavia. Men det er også hensigten – man må først komme på 'bund' og karmisk komme ud for en personlig og kollektiv krise, før man kan begynde vejen 'opover' – se symbol 17 i Martinus kosmologi. Rø-anm.okt2016)*

Hvad skal han da søge? Den hemmelige filosofi ligger som regel uden for hans synskreds, den overstiger hans evner og er desuden meget vanskelig at finde nogetsteds. Ingen kan springe over den kløft, der skiller den enfoldige religion fra den subtile filosofi; det overstiger et menneskes evner. Livet er en vækst, ikke et spring. Han må finde et mellemtrin, som vil være lettere tilgængeligt for ham, og det kan han finde i mysticismen, som er det andet trin på vejen opad.

Hvad meditation er.

Mysticisme er et fænomen, som har givet sig udtryk i alle dele af verden og i alle religiøse samfund. Pladsen tillader mig ikke her at komme ind på dens historiske oprindelse. Mange kompetente forfattere har allerede optrukket linerne i dens tidligere historie. Når man ser bort fra det rent ydre, der skyldes dogmatisk uvidenhed, geografiske forskelligheder, religiøse omgivelser og racesynspunkter, kan man med rette sige, at Vestens mysticisme svarer til det mellemste trin af de to asiatiske yogaformer: gudhengivenhedens yoga (Bhakti Yoga) og tankekontrollens yoga (Raja Yoga).

Læseren må derfor gå ud fra, at ordet »mysticisme« her og for øvrigt hele bogen igennem dækker begge disse yogaformer, og at der med »mystiker« også menes yogi. Fordelen ved en sådan fremgangsmåde opvejer langt det besvær, der er ved i denne korte fremstilling at erkende de mindre forskelligheder, der findes. Desuden er ordet »yoga« nu blevet lige så tvetydigt i sit hjemland som ordet »mysticisme« i Europa og Amerika.

Vi kan med rette betragte mysticismen - med dens forsøg på at trænge ned under religionens almindelige overflade og med dens søgen efter en tilfredsstillende, der har sin oprindelse i indre ting i modsætning til den, der opnås gennem ydre ceremonier - som en uundgåelig fase i menneskesjælens udvikling, når den bliver utilfreds med den ortodokse tros snæverhed. Denne overgang sker gennem en langsom, dog undertiden pludselig udvikling fra den almindelige religion med dens tro på en personlig gud (teisme). Den kan komme på tre måder.

I det første tilfælde bliver den søgende skuffet over religionens praktiske resultater, får afsmag for det hykleri, der måske finder sted i dens navn, bliver misfornøjet med teologiske selvmodsigelser og konflikter eller desillusioneret over Guds tilsyneladende mangel på evne til at hjælpe en krigsramt verden. De en gang så ærede symboler mister deres historiske glans og er ikke længere hellige. Han gennemgår en periode af isnende tvivl og trøstesløs agnosticisme*), muligvis endog af kæmpende ateisme**), under hvilken han for en tid er uden holdepunkt. Hvis han fortsætter sin søgen, gør han imidlertid derefter den interessante opdagelse, at der er et lille mindretal af mennesker, som har fundet det muligt at anlægge et stort syn på religionen, et syn, der sætter dem i stand til at se bort fra dens utilfredsstillende ortodoksi og præstelige organisationer og komme dens oprindelige atmosfære nærmere.

)* Agnosticisme. Læren om, at man intet kan erkende om det, der ikke kan opfattes med sanserne. 0. a.

***) Ateisme, benægtelse af en personlig gud.

Han bliver lige så interesseret i at studere den litteratur, der findes om dette bredere synspunkt, som han før var i at klamre sig fast til det snævrere. Så hører han ydermere, at der findes en praktisk metode, mystisk kontemplation, hvorved han selv kan komme til at erfare den skønhed og fred, der hviler over en altid nærværende guddommelig ånd, som han tidligere kunne tro på, men aldrig komme til at kende. Alt, hvad der fordres af ham fra deres side, som kan vidne om en sådan erfaring, er, at han skal eksperimentere med de fornødne øvelser. Slige løfter tiltrækker ikke så få i en tidsalder, der forlanger konkrete resultater.

Denne overgang kan også komme helt uden nogen forudgående periode af vantro alene gennem styrken, inderligheden og oprigtigheden af hans religiøse længsel, der lidt efter lidt fører ham fra den konventionelle mundtlige bønns formelle gentagelser og materialistiske anmodninger til den spontane tavse higen, der af sig selv langsomt modnes til en indre koncentration og beroligelse af sindet, det vil sige til meditation.

Hans bøn er da ikke længere en personlig anmodning, men en handling, hvorved han bringer sig selv som offer. Det religiøse menneske, der finder tilfredsstillelse i almindelig bøn, må nødvendigvis besøge et eller andet tempel eller en kirke enten for at prise, formilde eller opnå hjælp fra stedets guddom, eller for at søge trøst hos en eller anden hellig figur inden for de hellige enemærker, hvorimod det menneske, der opnår tilfredsstillelse gennem meditation, ikke behøver at gøre dette. *Han finder det tilstrækkeligt at trække sig ind i sig selv og opdager, at hans hjerte* (=porten til astrallegemet/de højere følelsene. Rø-anm.) allerede er et helligt sted, som er beboet af guddommen. Han erstatter det materielle billede, han en gang tilbad i et tempel, med det mentale billede, han nu tilbeder i sit hjerte. Han erstatter stenen med sit eget hjerte, skriftens ord med ånden og præsten med sin egen tanke.

Meditation står derfor over bøn i den forstand, at det menneske, som er i stand til at udføre den, nødvendigvis er i besiddelse af en højere mental evne, fordi han ikke er afhængig af materielle ting eller steder. Han kan føre genstanden eller stedet for sin tanke- koncentration med sig overalt som et mentalt billede eller en idé. Han indser, at den udtalte bøn kun er en lignelse, og at der i den ydmyge kontemplations hellige stilhed opstår en ordløs bøn, som ikke behøver at komme til udtryk i tale. De etiske resultater af ret udført meditation er også betydningsfulde. Et menneske holder op med at ofre sine får eller sit kvæg eller tilsvarende værdier på præsternes altre og begynder i stedet for på sit eget hjertes alter at ofre en større eller mindre del af sin overdrevne materialisme, uligevægtige aktivitet og kortsynede jagen efter fysiske glæder.

Den tredje måde, hvorpå denne overgang kan komme, er gennem en påskønnende modtagelighed for skønhed, hvad enten den er skabt af mennesker som i god musik eller af naturen som i grønne landskaber. Set fra et praktisk synspunkt har de fysiske former, i hvilke skønheden er samlet eller findes, deres indre værdi; men set fra et højere synspunkt er skønhedsnydelsen en virksomhed, der ikke blot er til for sin egen skyld, men langt mere som et middel til at nå et højere mål.

Et menneske, der gerne hengiver sig til de indtryk, han modtager gennem sådanne kanaler som fin kunst og storslået natur, vil en dag ganske uvilkårligt opleve en følelse af selvforglemmelse, når han lytter til skønne strofer, betragter de prægtige, sneklædte bjergtinder, der hæver sig mod himlen, eller de vidunderlige solnedgange, hvis stråler sitrer på himlen, når dagen er til ende. Denne blide følelse kommer sagte rislende som en bæk, han ved ikke hvorfra, og fører alle hans egocentriske tanker og bekymringer og al modstand bort med sig. Følelsen kan umærkeligt stige til uforglemmelig henrykkelse. Hans sind har så at sige afkastet tidens lænker. En ophøjet fred fortryller hans hjerte og omslutter hans følelser. Det er vanskeligt at give en rigtig beskrivelse af en sådan tilstand. Nietzsche følte den af og til i sit højtliggende hjem i bjergene og skrev: »De største begivenheder er ikke vore mest larmende, men tværtimod vore roligste timer. Verden sættes ikke i bevægelse af den, der finder på nye former for støj, men af den, der opdager nye værdier; selv drejer den sig uhørligt.« Den tyske forfatters hentydning til forandringen i værdierne viser det nye livssyn, der skyldes den dybe stilhed i tanken, et livssyn, der får den materielle tilværelse til at synes flygtig, forbigående og uvirkelig; men ak, dette glimt varer kun et øjeblik.

Ikke desto mindre har denne sjældne følelse åbenbart højere muligheder. Mennesket vil herefter blive hjem søgt af erindringen herom, indtil han lærer, at den rene æstetiske glæde gennem mystisk disciplin kan genvindes uden ydre hjælpemidler, når det ønskes, og med mellemrum gentages. Således begynder han at forstå, hvor subjektivt dens grundlag er, når ren kontemplation som ved et trylleslag kan fremkalde alle arter af sådanne inspirationer fra det svageste velbehag til vild henrykkelse. Sådanne virkninger er ingenlunde et særkende for den rene mystiker eller den rene æstetiker alene, men tilhører dem begge. Disse udsagn gælder lige så vel for den, der frembringer kunstneriske former, som for den, der nyder dem. Den skabende stemning fører ham igennem lignende indtryk, rytmer, drømmerier, stilhedsperioder, ekstaser og andre dybe

følelsestilstande.

Det princip, der ligger til grund for alle mystiske øvelser, er selvfordybelse, som kan illustreres på to måder. Enhver, der er dybt hensunken i en tankerække eller helt hengiver sig til sine drømmerier, bliver sig de fysiske forhold mindre bevidst og lægger til sidst næppe mærke til dem. Således kan krøblingen næsten glemme sin deformitet, fodgængerens bemærker næppe de mennesker, der iler forbi ham på fortovet, forfatteren glemmer næsten ganske sine hjemlige omgivelser osv.. Sådanne eksempler viser, at bevidstheden midlertidig kan frigøre sig fra den sædvanlige antagelse, at den ikke kan overskride legemets og den fysiske hjernes grænser. ***Det er tegn, der viser bevidsthedens større muligheder, når den frigøres fra sin almindelige og overvældende tilknytning til de fysiske sanser, en tilknytning, der hindrer den i at blive sig sin egen ikke-materielle natur bevidst***, og som, uden at vi aner det, forvandler den fysiske tilværelse til dens livsvarige fængsel.

Vi kan også illustrere det ved at forestille os overfladen af en sø, som, når den bringes i oprør af gentagne storme, ligner gennemsnitsmenneskets i reglen hvileløse tilstand. Bølgerne i denne sø kan kaste en båd uden ror og årer hid og did uden hensyn til bådførerens velfærd, så han stadig vil være ængstelig 'for sit liv'. På lignende måde kaster vore tanker ustandseligt vor opmærksomhed hid og did i rent mekanisk reaktion over for den fysiske tilværelse, uden noget hensyn til sindets virkelige velfærd og fred, det sind, som er den eneste »sjæl«, hvis eksistens mennesket *kender*.

De metoder, der anvendes af yogier og mystikere, varierer meget; men de består i reglen i at følge et foreskrevet system af streng fysisk askese eller verdensforsagelse i forbindelse med forsøg på at fremkalde en vis kontemplativ stemning ved i bestemte perioder ad gangen at beherske den forvirrede strøm af tanker og indtryk, der udgør menneskets indre liv. Denne stemning opstår, når alt uvedkommende lukkes ude af bevidstheden, og man alene holder fast ved den koncentrationslinie, man har valgt.

Der er to veje til et heldigt resultat: stadig øvelse og hjælp af en lærer. Dette arbejde må gentages hver dag, og viljen må søge at opnå herredømme over bevidsthedens vandringer i den ydre verden og over tankernes rastløse virken. Det er ikke let at gøre det, og mange begyndere taber modet, fordi tankernes flodbølge stiger og falder på oprørsk vis. Opmærksomheden må beherskes og drages tilbage fra ydre ting i en sådan grad, at der indtræder en tilstand af fuldkommen uforstyrret selvfordybelse. Derefter skal den holdes lige så fast som firbenet venter på sit bytte. Denne anstrengelse kan i fantasien forbindes med den rent religiøse forestilling om at finde Gud, med den rent psykologiske om at finde sit egentlige jeg eller endog med den rent magiske om at træde ind i en usynlig verden. Det heldige resultat viser sig langsomt, når den mediterende bliver i stand til at lade være med at anstrenge sig, når hans tænknings hjul sagtner sin fart, indtil det til sidst står helt stille, og han umærkeligt glider ind i en tilstand af intens indre selvfordybelse, i hvilken han ikke adspredes eller forstyrres af den verdslige tilværelse.

Den helt viderekomne mystiker behøver ikke at gøre sig nogen bevidst anstrengelse for at tilintetgøre indtrængende tanker, for hans faste hensigt holder dem borte. Ved regelmæssigt at glemme den ydre verden en kort stund og vende tanken indad mod sig selv med stærkt koncentreret opmærksomhed kan han erobre den fulde mentale fred og opnå en følelsesmæssig stilhed, som skænker ham en dyb tilfredsstillelse. Undertiden kan de legemlige sanser endog midlertidigt synke hen i bevidstløshed. Der kan også indtræde ekstatiske trancetilstande af forskellig dybde. Begge dele er i reglen uskadelige, men forskrækker undertiden mennesker, der er ukendt med dem.

Der er visse flygtige og subjektive fænomener, som kan ledsage den mystiske oplevelse. Det religiøse menneske kan have visioner, i hvilke han ser sig omgivet af lys eller ser sin elskede »åndelige leder« - hvad enten denne er levende eller har været død i

lang tid - fra hvem han har håbet at få hjælp i sine bestræbelser. Andre forestiller sig, at de svæver uden for legemet, samtaler med ånder eller modtager befalinger fra et eller andet engleligt væsen. Skønt sådanne mentale fænomener varierer så stærkt, er der visse faktorer, som er fælles for de fleste højere mystiske oplevelser, såsom en følelse af fredfyldt glæde og salig ro, en fornemmelse af, at de fysiske omgivelser er langt borte og i sjældnere tilfælde en ekstatiske følelse af at være højt hævet over legemlig og personlig tilværelse. Disse tilstande indtræder, efter at viljen i sin bevidste kamp mod tankeølgerne til en vis grad har vundet sejr.

Sådanne oplevelser skænker i reglen mystikeren stor tilfredsstillelse, og når han har nået den ekstatiske tilstand, tror han, at hans søgen er til ende, og at han er blevet forenet med Gud eller har fundet sin egen udødelige sjæl. Denne tilstands udsøgte subtile skønhed kan kun værdsættes af dem, der har virkeliggjort den for deres eget vedkommende. Ikke desto mindre drager mysticismens tro sin livskraft fra følelsens rødder alene.

Der er ingen tvivl om, at der er væsentlige fordele ved heldig yogaudøvelse, hvor megen kritik der så end med rette kan fremføres med hensyn til de visioner og religiøse intuitioner, som kan indtræffe i forbindelse dermed. Det er, som om den babelske forbandelse kom over mennesker fra det øjeblik, de begyndte at tænke. Deres sind er nu normalt i en sådan tilstand af stadig uro, at de har mistet evnen til virkelig at lade det hvile.

Når hjernen er træt af sine bestandige tanker og hjertet af sine evigt skiftende stemninger, når verden trætter dem begge, og nerverne er tyndslidte, er det klart, at vi trænger hårdt til mental ro og indre fred, og denne trang kan delvis tilfredsstilles ved at lade rolig meditation blive en vane.

I årene under og efter den første verdenskrig fandt et vist system til opøvelse af hukommelsen en hærskere af købere verden over. I vore dage er der mange plagede mennesker, der overvældes af ulykker, og som gerne ville købe et system, der kunne lære dem kunsten at glemme!)*

)*jf. Martinus symbol over '[grund-energiernes kombinationer](#)' – er hukommelsen på sit latente stadium i den tid vi nå går ind i - og vi får altså slik en naturlig 'hjælp' av det kosmiske kredsløb til ikke å plages af dags- bevidste minder om alle de lidelser man har gennemgået de sidste liv- inkl.en eller to verdenskriger som man haft 'korte liv i' – ud fra det som Martinus påviser – og når man dør ung/ex.i krig, så kommer man 'hurtig tilbage'. Men dette hukommelsens latente stadium skaber dog en sann praktisk plage, da man knapt kan klare å fungere i dagliglivet med en slik degenereret hukommelse, men her har man da de nye hjælpemidler, som fx.datamaskinen, eller smart-telefonen, som i en liden grad kan afbøde dette problemet. Rø-anm.okt-16)

Grev Keyserling har dristet sig til at forudsige, at selve den materialisme, der præger Vestens civilisation, til sidst vil drive den ind i mysticismen som en reaktion, og der er kun få kompetente iagttagere, som ikke er enige med ham.

Vi er fanget som egern i denne verdens roterende bur. Vi klatrer op ad trinene i det, betaget af den illusion, at vi er i bestandig virksomhed. De mere fornuftige indstiller deres klatren af og til, lader deres sind falde i ro og sparer på kræfterne. De kommer længere end vi, for de opnår i det mindste en vis fred, men vi...?

Den mentale ros disciplin blev opdaget for årtusinder siden, men er lige så anvendelig i vor tidsalder med dens mekaniske vidundere og bilfyldte gader. Den viser stadigvæk mennesket, hvordan det skal lade sin tanke arbejde *for* sig og ikke *imod* sig.

Disse psykologiske fordele har intet at gøre med meditationens religiøse side, skønt de fleste mystikere vil benægte rigtigheden af dette udsagn. De kan ikke gøre andet, fordi deres synspunkt er uvidenskabeligt og præget af fordom. Ikke desto mindre kan den upartiske forsker konstatere, at selv en ateist, før ikke at tale om en agnostiker, kan

drive meditation og dog opnå de samme fordele!

Der er ingen tvivl om, at indførelsen af en nøje overvejet, forenklet, ikke-religiøs og uangribelig meditationsteknik i forbindelse med ret livsførelse, ville vise sig at være en stor fordel for nutidens verden og især for den vestlige. Et sådant system skulle være rent rationelt og rensat for al den tåbelige overtro, der ofte findes i forbindelse med yoga i Indien. Der bliver større trang til det for hvert år, der går.

Man skulle synes, at meditation som et middel til at udvikle evnen til at udelukke forstyrrende tanker, sikre en bedre følelsesmæssig ligevægt, berolige nagende frygt og opnå en behagelig indre fred, var en absolut nødvendighed under den europæiske og amerikanske tilværelses feberagtige spænding og hårde kamp. Det kan stærkt anbefales at indføre den som en del af den daglige livsførelse. Dens øvelser kunne og burde indføres i undervisningen ved højskoler og læreanstalter, når eleverne har nået en passende alder, for at disciplinere deres sind, og lære dem at koncentrere deres tanker; men uvidende forældres fordomme, gejstlighedens mistænksomme holdning og elevernes egne absolutte mangel på kendskab til disse ting, stiller store hindringer i vejen for virkeliggørelsen af denne vigtige plan.

En kortfattet redegørelse for mysticismen.

Mysticismen er det andet skridt på menneskets vej mod sandheden. Man kan definere den som en livsføring, der hævder at kunne bringe os nærmere til Gud end de almindelige religiøse metoder uden lange lovprisninger af Ham, som et livssyn, der forestår den alt for menneskelige Gud, mennesket har skabt i sit eget billede og ud af sin egen fantasi, og erstatter denne Gud med en formløs, uendelig guddom, og som en psykologisk teknik, der gennem indre kontemplation søger at etablere en direkte forbindelse med denne ånd.

Der er visse grundsætninger i mysticismen, som ikke er særegne for nogen bestemt religion eller for noget bestemt land eller folk, men som i det store og hele er almengyldige. Der er fem sådanne hovedpunkter i mystikerens tanke, og de kan i al korte udlægges og fremstilles således: Mystikere hævder først og fremmest at Gud ikke blot er til stede på et bestemt sted, i en kirke eller i et tempel men at Hans ånd er overalt i naturen, og at naturen overalt dvæler i den. Den ortodokse forestilling, at Gud er en særlig person blandt mange andre personer, blot langt mægtigere, men alligevel med sympatier og antipatier, vrede og skinsyge, forkaster de som barnaktige. Panteismen)* er derfor den første tone, der anslås. Ret tænkning helliger et sted, forkert tænkning gør det profant, og virkelig hellighed findes kun i sindet. Mystikerne hævder dernæst i tilslutning til den første læresætning, at Gud er til stede i hvert eneste menneskes hjerte, ligesom solen er til stede i hver eneste af sine myriader af stråler.

*) Panteisme, læren om at Gud og naturen er 5

Mennesket er ikke blot et fysisk legeme, som materialisterne tror, eller et legeme plus en åndeagtig sjæl, der udgår fra det efter døden, som religionens tilhængere tror, men guddommelig i kødet her og nu. Vi må finde himmeriges rige, mens vi endnu er i live, ellers finder vi det slet ikke. Det er ikke en belønning, der skænkes os i dødens tågede haller. Den praktiske konsekvens af denne lære kommer til udtryk i mystikernes tredje læresætning, i hvilken det hævdes, at det er absolut muligt for ethvert menneske, der vil underkaste sig den nødvendige asketiske disciplin, at komme i direkte forbindelse med Guds ånd gennem kontemplation og meditation **uden at benytte nogen præst eller prælat som mellemlid og uden at fremsige mundtlige bønner**. Det er derfor ganske unødvendigt at række hænderne i vejret med opad. vendte håndflader i bønfoldende besværgelse af et højere væsen.

De mekaniske gentagelser erstattes således af tavs higen. Den fjerde lære-sætning er lige så upopulær hos den officielle religion som den sidstnævnte, for den hævder, at alle de historier, begivenheder, hændelser og udsagn, som tilsammen udgør et helligt skrift, kun er en blanding af tænkte allegorier og virkelige tildragelser, hvor mystiske sandheder behændigt meddeles ved hjælp af symbolske myter, legendariske personliggørelser og virkelige historiske kendsgerninger, samt at man i det 20. århundrede udmærket godt kunne skrive nye bibler, koraner og vedaer, hvis man ønskede det, *fordi den guddommelige inspiration kan komme over mennesker når som helst.*

For det femte hævder mystikerne, at deres øvelser til sidst fører til udviklingen af overnormale evner og usædvanlige mentale eller endog mærkelige fysiske evner, der enten er en nådegave fra Gud eller et resultat af deres egne anstrengelser.

Det er indlysende, at når den mystiske ekstase er stærk, vil den ganske logisk få et menneske til at betragte sig selv som bærer af det guddommelige og i yderligtgående tilfælde som guddommen selv. For tusinde år siden sagde således en navnkundig muhammedansk Sufimystiker til de forbavsedede indbyggere i Bagdad: »Jeg er Gud!« Desværre var kaliffen af en anden mening og straffede ham for hans gudsbespottelse ved at lade ham underkaste grusom tortur, hvorefter hans lig blev kastet i Tigris. Det blev den berømte Hallajs skæbne.

Den udvidende virkning, som mysticismen har på menneskets religiøse livssyn, er en ansporing til tolerance og derfor et afgjort aktiv i denne intolerante verden. Det er snæversynet at tage for eksempel Bibelen som det eneste autentiske grundlag for religiøs sandhed og ganske se bort fra, at andre racer som hinduerne og kineserne har frembragt hellige skrifter, der i det mindste har lige så meget krav på at blive taget i betragtning. Den religiøse overbevisning, der ikke kan anerkende nogen anden tro end sin egen, hører ikke hjemme i vor mere tolerante tid, da den sammenlignende religionsvidenskab til overflod har bevist verdensreligionernes indbyrdes slægtskab. Ophøjet religiøs tankegang er ikke noget, man kun finder hos en enkelt mand, bevægelse eller race. Den fuldt udviklede mystiker forstår, at Guds sol skinner på alle uden forskel, og at han frit kan antage en hvilken som helst tro eller slet ingen. Det, han søger, må han selv finde i sig selv gennem meditativ indadvendthed.

Når det menneske, der inspirerer eller grundlægger en religiøs kultus, er virkelig fremskredent, ved han, hvordan han skal inddele sine tilhørere og tilhængere, og hvornår han skal give mængden adgang til første grad, men ikke til mere, og de mere mystisk indstillede til anden grad. Vi kan tage Jesu ord som et eksempel på denne viden, da han sagde til sine nærmeste disciple: »Eder er det givet at kende Guds riges hemmeligheder; men dem er det ikke givet ... derfor taler jeg til dem i lignelser, fordi de skønt hørende dog ikke hører og forstår ikke heller.«

Ordet »hemmeligheder« i originalen betyder »hvad der tidligere var skjult, men nu åbenbaret«, og Moffat har ikke betænkt sig på at gengive det ved »hemmelig sandhed« i sin oversættelse af det Ny Testamente. Men med sådanne hemmeligheder hentydes der ikke til filosofien. At Jesus underviste nogle af sine personlige tilhængere og gennem dem de senere apostle i den anden grads læresætninger og øvelser, det vil sige i yoga og mysticisme, er der masser af vidnesbyrd om i hans første tilhængeres ord og liv, såsom i Johannes' mystiske trancer og i Pauli mystiske udtalelser.

Denne deres rent mystiske forståelse af sandheden blev årsag til visse mangler i deres egen lære senere hen såvel som til visse misforståelser med hensyn til Jesu personligheds virkelige natur. De senere gnostiske filosoffer fik til en vis grad øjnene op for disse mangler og vildfarelser og søgte at rette dem; men når Jesu historie og mysterium var en gåde for hans eget folk, kan vi ikke undre os over, at han siden da har været det for hele verden.

En omhyggelig gennemlæsning af det Ny Testaments forskellige dele viser, at selv om det meste af det passende kan henregnes til første grad, det vil sige til rent religiøst stof, løber der også igennem det hele en tynd åre af mysticisme af anden grad. Ordene

»himmeriges rige er inden i Eder« har for eksempel ingen som helst forbindelse med den officielle religion, men hentyder udelukkende til yogiers og mystikers oplevelser. Der er to grunde til denne sammenblanding af begreber. For det første blev disse beretninger først samlet i ét bind flere århundreder efter, at Jesus formodedes at være død. Da konciliet i Nikæa skulle til at samle beretningerne, forefandt man talrige evangelier, en blandet samling af religiøse bøger, der var bestemt for masserne, og af mystiske, som var beregnet på de udvalgte få. De mange biskopper, der udgjorde denne forsamling, udkæmpede en hel kamp om Kristi natur; de valgte og vragede naturligvis i overensstemmelse med deres eget personlige temperament og synspunkt*).

*) Den officielle beretning om, hvordan bøgerne selv i nattens mørke på mirakuløs vis havde flyttet og klassificeret sig, kan man roligt afvise som det, den var: en barnagtig historie, der var beregnet på at gøre indtryk på de uvidende.

Det er årsagen til den noget uligelige udvælgelse af autentiske evangelier og uberettigede forkastelse af visse apokryfer. For det andet var Jesus i strid med de jødiske præsters stive ortodoksi, og de fleste af disse var ikke blot selv uvidende om den højere grad, men forfulgte ligefrem dem, der havde tilbøjelighed for mysticismen. Hans harme kom til udtryk i ordene: »Ve Eder! Selv gik I ikke ind, og dem, som gik ind, forment I det.« Det er klart, at hans sympati for de uvidende, hjælpeløse masser var så stor og overvældende, at han med velberåd hu åbnede den højere mystiske læres dør lidt på klem for dem, skønt kun hans nærmeste disciple var fuldt indviede. Buddha blev utvivlsomt drevet af ganske de samme følelser og åbnede døren endnu mere end Jesus.

Der var næppe et folk i oldtiden, der ikke værnede om sin mystiske lære. Når vi undersøger deres mere hemmelige optegnelser, finder vi, at de næsten alle udbryder med Epikur: »Der er guder til; men de er ikke, hvad det jævne folk anser dem for at være.« Selv i vore dage hersker der lignende tanker i visse ledende kredse inden for nogle af verdensreligionerne; men der ties i reglen med det. Vatikanet forstår at bevare sine historiske hemmeligheder og at vogte sin samling af sjældne mystiske manuskripter og bøger. Der var nogle, der blev ikke så lidt forbavsede over den betydningsfulde, åbenhjertige tilståelse, som en tidligere domprovst ved St. Pauls-katedralen i London for nylig fremkom med, da han offentligt sagde: »Det er meget vanskeligt at blive af med forældede dogmer. Vi har ingen ret til at forarge de små, der tror ... Det er ganske håbløst at forsøge på at skabe en religion, der kan tilfredsstillende både en lærd, videnskabeligt dannet mand og hans køkkenpige.«

Mysticisme er ikke nok

Livets lov er bevægelse. Mennesket kan ikke blive siddende i langvarig trance, ubevægelig som en tudse i vinterdvale. På et eller andet tidspunkt må han rejse sig for at søge omgang med andre mystikere, med sin familie eller med mennesker i det hele taget eller for at sørge for en eller anden fysisk fornødenhed. Desuden vil han før eller senere blive stillet over for mysticismens forskellige begrænsninger og mystikernes karakteristiske mangler. Nogle af dem er vigtige og betydningsfulde. Den søgende, som aldrig er stødt på dem, eller som nok har erkendt dem, men ikke haft mod til at se dem rigtigt i øjnene, kan aldrig komme ud over anden grad, men vil holde op med sin søgen på et for tidligt tidspunkt og vedblive med at være en selvglad og selvtilfreds begynder. Da dette kapitel kun omhandler mysticismens praktiske værdi og ikke dens filosofiske eller sandhedsværdi, må jeg udsætte mine betragtninger over de problemer, der opstår i forbindelse med sidstnævnte, til et senere kapitel.

Den søgende vil således en dag nå den mur, der danner grænsen for mysticismens område. Han vil se, at hvad godt den end kan udrette, er der meget, den ikke magter, men alligevel med urette hævder at kunne gøre. Han vil også se, at den historiske mysticismes sociale værdi er lige så ringe, som dens personlige værdi er stor, og at den derfor ikke kan være en fuldstændig løsning på menneskelivets problem eller et universalmiddel mod de menneskelige lidelsers sygdom. Han vil vende sig desillusioneret eller med afsky bort fra den tilslørede udnyttelse af uvidenheden, lettroenheden, pengemidlerne, sygdommene, bekymringerne eller de forskellige begær hos tilhængerne af flere af dem, som giver sig ud for at kunne undervise i dette emne, eller som hævder at være kompetente til at vejlede aspiranterne. Han vil spørge, hvordan det kan være, at mysticismens historie er blevet formørket af lige skadelige charlatanerier og en sådan grov overtro. Til sidst kan han ikke komme til noget andet resultat, end at selve muligheden for, at alle disse mangler kan være til stede, røber mysticismens utilstrækkelighed og begrænsning.

Set fra sin positive side er den beundringsværdig, men dog ikke fuldkommen. Den mangler noget. Det element, der mangler, er ganske det samme som det, der mangler i religionen. Den ene appellerer direkte til den følelsesbetonede tro, den anden til den følelsesbetonede oplevelse, *men ingen af dem til den højeste sandheds kriterium*. Begge mangler de et forstandsmæssigt grundlag og roser sig endog af at mangle det. For den, der lever i sandhedens fortyndede atmosfære, vil intet charlataneri og ingen overtro eller udnyttelse nogensinde være mulig. Han bliver ikke et offer for selvbedrag og vil absolut aldrig bedrage andre med vidende og vilje. De mystiske oplevelsers forskelligartethed og selvmodsigelser viser ubetinget, at den *endelige* sandhed må ligge hinsides deres område, for der må være én sådan sandhed om livet og ikke to eller flere. De etiske mangler hos mystikere og okkultister må skyldes, at de selv personligt ikke har fundet og erkendt denne højeste sandhed, og at de er afhængige af en ustabil og usikker inspirationskilde, nemlig følelsen, som vitterligt er foranderlig, hvor ophøjet den så end midlertidigt kan blive under kontemplationen. Deres intellektuelle vanskeligheder er den logiske følge af deres foragt for logikken og af deres indre modstand mod prøvede forstandsmæssige processer i stedet for intuitive, som kan diskuteres.

Det er klart, at den, der søger den højeste sandhed, en dag bliver nødt til at beslutte sig til at søge ud over mysticismen, hvor nyttigt og nødvendigt et stadium den så end har været på hans vej fremad og altid vil vedblive at være.

Umuligheden af at opnå tilfredsstillende og overbevisende svar på de spørgsmål, som fuldstændig erfaring og kærlighed til kundskaben til sidst giver anledning til, vil føre den tænksomme og søgende mystiker, som ikke har slået til sig ro i veltilfreds selvgladhed eller konservativ passivitet, ud i en ørken, hvor han for en tid vil vandre ensom og forvirret omkring ligesom han måske i sin tid vandrede omkring i tvivlens, fortvivlelsens og skepticisens ørken, da han blev træt af den dogmatiske religions selvmodsigelser.

Hinsides alt dette ligger et uhyre hemmelighedsfuldt og næsten ubetrådt land. Det er den tredje grads område, der rummer den højeste visdom, som er tilgængelig for mennesker. Ikke desto mindre vil han ikke være klar over, hvor nær han er det, hvis der ikke nu viser sig en vejleder for at åbenbare ham det og føre ham videre. Vejlederen kan være fra oldtiden og tale til ham tværs over tidens svælg gennem et manuskripts beskrevne sider eller gennem en trykt bog, eller det kan være et levende menneske og tale til ham ansigt til ansigt. Den første er et kort, der langsomt vil føre ham en del af vejen, mens den sidste vil hjælpe ham hurtigere og længere frem; men når den nye vandring først er begyndt, og han har lagt grænsen bag sig, vil han aldrig mere henfalde til selvtilfreds ro eller egoistisk magelighed, for det absoluttes nye tjener må nu kæmpe uophørligt under en højere magts, SANDHEDENS, bydende kommando, først for at nå sin egen endelige stilling og dernæst for barmhjertigt at frigøre *andre*.

KAPITEL 4

Indiens hemmelige filosofi.

De læsere, som med venlig indstilling giver sig i lag med disse kapitler, er ikke forberedt på deres indhold. Det må befrygtes, at nogle udtalelser har forbløffet og andre forfærdet dem. Den lære, som endnu ikke er fremstillet, vil komme som en overraskelse for dem, der har sat pris på forfatterens beretninger om yogaoplevelser og mystiske erfaringer. De må imidlertid være tålmodige, for til sidst vil de finde, at al religionens og mysticismens ægte guld ikke er gået tabt, og at de vil få fuld valuta for deres tålmodighed. Alt, hvad der er beundringsværdigt i religionen og til gavn for den kæmpende menneskehed, vil også blive respekteret her, og alt, hvad der gør mysticismen til en velsignelse for stridende mennesker, vil modtage al den påskønnelse, det fortjener. Vi er retfærdige; men vi lader os ikke bedrage. Vi accepterer ikke det falske sammen med det ægte eller det opdigtede sammen med det virkelige, og vi lader ikke det skadelige trænge sig ind i ly af det gavnlige.

Skønt der på disse sider kun skal appelleres til forstandsmæssig forståelse og ikke til følelsesbetonet tro eller lettroenhed og ikke engang til en let vakt fantasi, er sandheden så omfattende, at den rummer alt inden for sit område. Til slut venter der dem en enhed, de ikke drømmer om, en sublim syntese af det virkelige, det *sande*, det *gode* og det *skønne*. Her ophører endelig den evige krig mellem doktriner og det bestialske had mellem mennesker.

Vi har betragtet filosofiens forhold til religionen og givet en del vink om dens forhold til mysticismen. Det indbyrdes forhold mellem dem alle tre er dette, at hvis man betragter religionen som forgården til mysticismen, indtager denne den samme stilling i forhold til filosofien. Her er det imidlertid nødvendigt at kaste et klarere lys over den hemmelige filosofis forhold til det, der hyppigt, men ofte fejlagtigt, kaldes filosofi både i Vesten og i Orienten. Hertil kræves nogle indledende betragtninger over den almindelige betydning af dette udtryk.

Intet forpint dyr har nogen sinde spurgt som den velvillige Buddha, hvorfor der var lidelse overalt; ej heller er det nogen sinde trængt ind bag øjeblikkets overflade og har spurgt, hvilken dybere mening der var skjult under livets gåde. Mennesket er det eneste af alle levende væsener, der har gjort dette.

Aben er det dyr, der ligner mennesket mest; men den har aldrig skænket religionens etiske konflikter, den æstetiske kunstnydelse og filosofiens nagende problemer en tanke. Hvori består da den største forskel mellem et menneskes og en abes sind? De fleste dyr har utvivlsomt tanker og kan bevare erindringer, og mange af dem er i besiddelse af intelligens. Nogle, som for eksempel den indiske elefant, har en meget høj grad af intelligens; men der er én ting, som intet dyr nogen sinde kan præstere, og det er at bruge sin forstand abstrakt. Det kan ikke ræsonnere teoretisk eller anstille betragtninger over ting, der ligger hinsides dets fysiske omgivelser. Dets handlinger bestemmes altid af de konkrete forhold, der omgiver det.

En yderligere mental virksomhed, der ligger hinsides den intelligens, der udvises af selv det mest intelligente dyr i verden, er dette at tænke upersonligt. Man har aldrig set, at noget dyr nogen sinde har gjort forsøg på at sætte sig i forbindelse med et andet dyr i en anden og fjern verdensdel, fordi intet dyr føler trang til at bekymre sig om dem, det ikke kommer i umiddelbar berøring med, eller der ikke er sandsynlighed for, at det på et eller andet tidspunkt vil komme i berøring med. Det vil sige, at det ikke kan hæve sig fra det personlige til det upersonlige, og årsagen hertil er, at det ikke kan opfatte en isoleret erfaring i dens rette forhold til universet.

Det kan ikke se bort fra sit eget legeme og som en helt udenforstående uselvsk betragte et andet dyrs karakter, natur og liv hundrede meter borte, for slet ikke at tale om stjernerne, der kommer frem på himlen ved nattens frembrud. Ethvert dyr beskæftiger sig hovedsagelig med sit legemes elementære fornødenheder. Det midtpunkt i dets verden, hvorom alting drejer sig, er og bliver altid det selv, og dets reaktion over for alle andre skabninger bestemmes af deres forhold til dets egen frygt og dets eget begær o.s.v. For en sådan skabning er livet en simpel kendsgerning, hvorimod menneskets intellekt er bestemt til at skabe problemer og dernæst pine sig selv med at forsøge på at løse dem.

Kun mennesket har fundet det umagen værd at forurolige sig selv med alle disse ting. Det er den eneste skabning, som universet har ægget til at stille spørgsmål og til at søge efter svar på dem, hvilket beviser, at det har udprægede mentale evner, som er dyrene nægtet. Og summen af disse evner er intet andet end tænkeevnen, der ikke blot er udviklet i højere grad, men også har nået et abstrakt, upersonligt niveau.

Menneskets intellekt kan hæve sig til en rent teoretisk virksomhed; det kan beskæftige sig med de mest upersonlige emner som for eksempel astronomi og spore fjerne planeters bevægelser; det kan ringeagte trykkende, materielle omgivelser krav og hæve sig til at gruble over spørgsmål, der angår hele universets årsag og forløb, samtidig med at det kan begribe kendsgerningerne og erfaringerne og ved stadig eftertanke sætte dem i en fornuftig forbindelse med hinanden for til sidst at finde én omfattende og systematisk forklaring på dem alle.

Når vi søger efter betydningen af alt dette, må vi komme til den slutning, at kun mennesket har fået skænket muligheden for at kunne fatte interesse for, undersøge, tænke over og måske til sidst forstå sandheden om sit eget liv og om det omgivende univers. Der er ingen plante og intet insekt eller dyr, som er i besiddelse af dette enestående og ophøjede privilegium at kunne søge sandheden og tænke over den.

Vasishta, en gammel indisk vismand, udbrød: »Tudsen, der holder sig til sin klippe, den krybende regnorm og den blinde huleslange er mere værd end det menneske, der ikke søger.«

Denne søgen kaldes filosofi.

Men man må ikke tro at filosofi er noget, et menneske vælger, når det passer ham; *det er tværtimod den, der vælger ham!* Selve den kendsgerning, at han er et menneske, har gjort ham til filosof, selv om han ikke er sig det bevidst. Han har ganske vist ikke bedt om denne udmærkelse; men han kan ikke blive fri for den! De få umodne og usammenhængende tanker, den første vilde gjorde sig om sine omgivelser, de primitive, tilfældige brudstykker af kundskab om sig selv og andre mennesker, som han tilegnede sig under sine kortvarige og uklare betragtninger, den undren og tilbedelse, som den opgående sol altid vakte hos ham, alt dette var begyndelsen til et mentalt liv, der hævede mennesket op over dyret og markerede dets første uafvidende skridt på den vej mod visdom, for hvis sidste og endelige stadium det en dag får øjnene op, og som det kalder filosofi. Så bliver dets holdning bevidst og gennemtænkt og når et højt stade. Herefter er dets bevægelser ikke mere langsomme, famlende og fejlende, men hurtige og direkte. Ved at stille abstrakte spørgsmål og søge at trænge dybt ind i det universelle liv viser det, hvor langt det er kommet forud for dyrene. Men denne vej er i virkeligheden kun én, selv om den kan deles i disse to klart afgrænsede stadier.

Enhver er derfor i virkeligheden lidt af en filosof, selv om han er det på en ufuldkommen, uklar og elementær måde. Jeg har allerede forklaret, hvorfor religionen er en elementær indvielse i en lavere form for filosofi, og ethvert religiøst menneske kommer derfor også ind under denne kategori. Han foretrækker blot lignelser, mens de intellektuelle forlanger logiske forklaringer. Den forretningsmand, som har travlt til at bryde sit hoved med det golde og værdiløse intellektuelle hjernesvind, som han anser filosofien for at være, har ikke desto mindre sit eget livssyn og sine egne meninger om,

hvad han er her for, og om, i hvor høj grad materien er virkelig.

Han tror måske, at der ikke er nogen mening med den kosmiske maskerade, og at den egentlige hensigt med hans inkarnation kun er økonomisk. Han mener

måske, at den stol, i hvilken han sidder, er af en stoflighed, der er så indlysende, at den ikke et øjeblik kan gøres til genstand for overvejelse eller tvivl. Her drejer det sig ikke om, hvorvidt hans synspunkter er rigtige eller forkerte, for alene det, at han har dem, beviser, at han også har en filosofi ligesom den akademiske metafysiker, som han hånligt foragter eller ignorerer. Den påvirker desuden hans handlemåde og har praktisk indflydelse på hans liv i lige så høj grad som den anden mands.

Således kommer vi til den lidet kendte sandhed, at det almindelige menneskes kritik, som går ud på, at filosofiske betragtninger er ganske unyttige, og at de problemer, som filosofierne tumler med, er meningsløse og trivielle, i *sig selv er et resultat af filosofiske betragtninger!* Han benytter den samme metode som filosofierne, skønt på en umoden måde. Den mangel på praktiske resultater og bestemte slutninger, som han klager over ved filosofien, skyldes til dels, at filosofierne er langt mere forsigtige og mindre forhastede i deres fremgangsmåde og alt for mentalt klartseende til at drage de overilede slutninger, som han synes om. Selve den måde, hvorpå han formulerer sin egen kritik, er i sig selv en slutning, han er kommet til ved generaliseret logisk tænkning over givne fakta, hvilket netop er den metode, som filosofien anvender. Hans mening om filosofien taber derfor sin værdi ved selve den måde, hvorpå han er kommet til den! Han er desuden nødt til at tænke over livet, enten han synes om det eller ej, og enten han ønsker det eller ej, fordi de mest almindelige fakta og omstændigheder i hans personlige tilværelse kræver, at han tænker om end aldrig så lidt over dem og deres mening. Forskellen mellem ham og filosofien består i, at han tænker tilfældigt og overfladisk, hvorimod den sidstnævnte tænker velovervejlet og dybt og aldrig holder op med at stille spørgsmål, før alt står ham ganske klart.

Der klages ofte over, at filosofien ikke kan fylde spisekammeret. Nu om stunder siger folk: »Lad os først bringe vort økonomiske og politiske hus i orden, så kan vi altid få tid til at filosofere.« De gamle romere sagde noget lignende med deres ordsprog: »Først må man leve; derefter kan man filosofere.«

Folk klagede over det samme den gang, da Nebukadnesar herskede i det lummerhede Babylon, og det vil de også gøre, når New Yorks arkitektoniske kolosser ikke er andet end skyggeagtige fortidslevninger.

Det står derfor enhver ganske frit for at ignorere det vældige problem, som livet i stilhed stiller ham overfor, og der er ingen, der vil bebrejde ham det. Livet i det 20. århundrede med dets tryk, anspændelse og kamp er vanskeligt nok til at berettiggere et menneske til kun at sørge for sine øjeblikkelige fornødenheder og opsætte alle betragtninger over sådanne *tilsyneladende* fjerntliggende problemer som dem, filosofien opstiller. Det gør han i reglen også. Han henviser hele emnet til nogle få akademiske eneboere, som ikke har noget bedre at tage sig for end at hengive sig til sådanne dunkle spekulationer over noget abstrakt endeligt. Det er hans første, overfladiske mening om filosofiens plads; men som så mange førstehånds indtryk er også dette af tvivlsom rigtighed og kan revideres med tiden.

I den almindelige indvending er underforstået, at verden udmærket kan klare sig uden filosofi. Det falder ikke verden ind, at de, der bestemmer, hvor det er bedst at drage hen, inden de stiger op på deres heste, kan komme et bedre sted hen end de, der springer i sadlen og farer af sted uden at vide hvorhen. Efter alt at dømmes verden stadigvæk i færd med at forsøge på at redde sig ud af de omfattende vanskeligheder, som en sådan »praktisk«, men tankeløs politik har ført den ud i. Dens genvordigheder er triste vidnesbyrd om mangel på filosofi.

Den særlige indvending, at det er lettere for en rig mand end for en fattig og for en fri mand end for en slavebunden at hengive sig til dette studium, er absolut rigtig; men her

træder udligningens lov til og gør det lettere for en fattig end for en rig at *praktisere* filosofien. Denne sandhed vil træde klarere frem senere hen.

Det er også berettiget at sige, at der behøves et vist mål af fritid for at kunne dyrke dette studium og tænke over dets problemer, og at der kræves en vis uddannelse for at kunne forstå det. Hvad det sidstnævnte krav angår, er historien fuld af eksempler på ubemidlede mennesker, der praktisk talt har uddannet sig selv, fordi de ikke ville lide kulturelt nederlag, og hvad det førstnævnte angår, behøver de, der klager over, at de ikke kan få tid til dette studium, blot at stjæle den fra deres søvn. På den måde kan de få mindst én time hver dag. Dette offer vil ikke volde dem nogen lidelse, for det er kun ringe, og det bringes for en god sag. Men der er andre, som lettere kunne få tid. De har for mange jern i ilden og skulle tage nogle af dem ud. De behøver ikke at forsømme væsentlige pligter eller bryde bestående forhold til andre mennesker for at iværksætte denne regulering; men når de har fået studietiden passet ind i deres daglige tilværelse, vil de få deres belønning for det. Den endelige sandhed er den, at de opadstræbende og ærgerrige altid vil komme frem, mens de andre jamrer sig.

Når ingen af os kan undgå at være filosof, hvorfor skulle det så være et barnagtigt forlangende, at vi skal lære at filosofere rigtigt, bevidst, systematisk og med åbne øjne i stedet for fejlagtigt, søvnt og blindt, at vi kort sagt skal være virkelige filosoffer og ikke tåber, der lader alt gå, som det bedst kan? Det vil altid være forgæves at forsøge på at benægte en sådan generaliseret, målbevidst tænkning ved at ignorere den. Det kan ikke være tåbeligt og unyttigt, men må snarere betragtes som et uomgængeligt nødvendigt foretagende, som vil få os til at løfte hele vor livsvirksomhed op fra det famlende til det velovervejede. Livet opdrager os på sin egen måde gennem smertelige og glædelige oplevelser; men den *bevidste søgen* efter sandheden er en faktor, vi selv må indføre.

De tanker, der er vanemæssige, giver sig udslag i handling. Det almindelige menneskes handlinger vil i lige så høj grad som filosofiens være bestemt af hans livssyn; men medens han som regel føres hid og did af omstændighedernes vind og derfor pines af uvished, har filosofen den fordel, at han længe har tænkt og har fundet visse *principper* for ret handlemåde. Et menneske, der aldrig har stillet fundamentale spørgsmål, og som aldrig selv har arbejdet sig frem til en logisk indstilling, vil blive grebet af tvivl og rådvildhed, når den første store krise i hans liv indtræder. Den, der har tilegnet sig sand filosofi, vil derimod være rede til roligt at møde alle situationer og eventualiteter. Mangelen på forud fastlagte principper får uforsigtige mennesker til at handle ikke blot til skade for deres egen velfærd, men også for andres. Og alligevel irriteres verdensmennesket over filosofferne!

Folk skræmmes endog bort ved ordet filosofi. Selv Plutarch kunne kun forherlige mænd i offentlige stillinger, krigere og politikere i sine *levnedsskildringer*. Han lovpriste således Lykurg og hånedes Platon, fordi han var filosof, for »mens den førstnævnte befæstede og efterlod sig en statsforfatning, efterlod den sidstnævnte sig ikke andet end ord og skrevne bøger«. Ikke desto mindre spillede filosofien en hovedrolle i den gamle korintiske kultur. Grækerne havde en vis agtelse for ret tænkning; men i vor jazz-sindede tid siger man: »Hvorfor skal vi bryde hovedet med sådanne problemer?« De fleste mænd og kvinder i vor tid foretrækker den overfladiske tale, der kaldes konversation, og føler sig tilfreds med at vandre fra vugge til grav med lukkede øjne.

Sandhedens filosofi.

Kritik er berettiget, hvor den såkaldte filosofi fører mennesker bort fra handling og ikke ud i den, hvor den bevæger sig i en ond cirkel uden nogen sinde at komme til nogen slutning, og hvor den i sin tænkning går ud fra rene fantasier i stedet for fra konstaterede fakta, skønt den selv i disse tilfælde kan være til nytte for dem, der gerne vil nyde denne mentale gymnastiks intellektuelle stimulans. Men alt dette har intet at gøre med den hemmelige filosofi.

Den verdensomfattende vildfarelse, der har sammenblandet personlige forestillinger med filosofi og teologiske meninger med metafysik, gør det nødvendigt at minde om, at sandhedens filosofi, som *den afsløres i Indien*, ikke må forveksles med sådanne filosofiske *spekulationer* over sandheden. Når den halve filosofi og pseudo-filosofien har udspillet deres rolle, er vejen åben for den sande. Den første stiger som en fri fugl op til fantasiens riger, mens den sidste er strengt bundet til kendsgerninger. Den begynder med disse, for så vidt som de foreligger, og indlader sig ikke på at distancere dem.

Den tager ikke noget for givet og går ikke ud fra forudsætninger, dogmer eller forestillinger *af nogen som helst art*. Den går udelukkende til værks ved streng ræsonneren over disse kendsgerninger, den skarpsindigste ræsonneren, som den menneskelige tanke nogen sinde har præsteret, og anvender til slut *al* menneskelig erfaring som prøvesten. Mange berømte metafysikere har for eksempel udtømt deres opfindsomhed ved at *forestille sig* et hypotetisk tankefoster, en substans, en ånd, noget absolut o.s.v., som lå til grund for verdens fænomenerne; men sandhedens filosofi tillader ikke sine repræsentanter eller disciple at udvælge en enkelt forestilling og an tage den for sand! uden at undersøge den. Det er virkelig muligt, at ånd eksisterer; men det må man finde ud af gennem undersøgelser og ikke begynde med et forudsætte det. Det eneste grundlag for denne filosofi er kendsgerninger, og virkeligheden er dens overbygning.

Den akademiske filosofi frembyder et billede på modstridende meninger, hovedsagelig på grund af de forskellige standpunkter, som filosofierne indtager. Der er kun ét standpunkt, der er muligt for den virkelige filosof, og det er det højeste. Et sådant standpunkt må være baseret på alle erfaringers fakta. Derfor bliver alle forudsætninger og dogmer, al blind tro og al givne efter for følelsen og alle drømme om det usete og ukendte straks udelukket. I alle tilfælde, hvor filosofien er kommet til kort, skyldes det til dels, at man har gjort brud på denne regel. Vi kan aldrig finde en tilfredsstillende forklaring på livet ved at studere vore egne indbildninger i stedet for dets kendsgerninger.

Vi har allerede set, at religionens forklaringer er fortræffelige for enfoldige eller frygtsomme mennesker, men for elementære og for stærkt i modstrid med samvittighed og sund fornuft for de mere udviklede vedkommende. Vi har også lært, at mysticismens læresætninger og øvelser er mere rummelige og bedre, men at de også er utilstrækkelige, fordi de kun giver et partielt livssyn. Den hemmelige sandhedens filosofi - som vi i denne bog herefter kun vil kalde "filosofien", dels fordi det er lettere, og dels fører ordets oprindelse peger hen imod *sandheden* og ikke mod de rene og skære spekulationer, som filosofien ofte er udartet til - hævder, at *den* alene søger at udforske enhver side af hele det universelle liv uden at udelade noget, og at kun *den* giver den fuldkomne og endelige forklaring. Desuden begynder den ikke blot at anstille undersøgelser, men fortsætter med jernhård beslutsomhed, indtil den lykkeligt når målet.

Heraf kan man slutte, at virkelig filosofi ikke er noget ensformigt, men er så rig, at den for eksempel ikke blot må omfatte religionens, mysticismens, videnskabens og kunstens metoder såvel som deres resultater, ikke blot må anstille undersøgelser over så

forskellige ting som forretnings- væsen, industri, krigsførelse, ægteskab og moderskab, strålende drømme og prosaisk slid, fordi alt dette er en del af menneskelivet, samt over den uhyre mængde af dyr og planter, floder og bjerge, fordi dette er en del af det universelle liv, men endog må vende sit kritiske blik mod sig selv, fordi al undersøgelse, hvad enten den er religiøs, mystisk, videnskabelig eller filosofisk, sker gennem tanken. Derfor søger filosofien også at komme til klarhed over, hvorfor menneskesindet ønsker at vide alle disse ting, hvorfor det begynder at søge sandheden og at prøve på at forstå sin egen natur, hvor grænsen ligger for dets evne til at erkende sandheden, hvordan det kommer til kundskab om verden, og hvad der kort sagt er den endelige sandhed om alle de sandheder, vi allerede kender. Den kræver sandheden i sin helhed og ikke halve eller kvarte sandheder.

Filosofien påskønner de bidrag, den modtager fra kendsgerningernes og troens områder, som vi allerede har nævnt, og i virkeligheden fra alle andre også, mens den dog ikke vil underkaste sig deres snævre specialisme, enten fordi den ikke vil standse ved noget enkelt af dem, eller fordi den ikke vil indskrænke sine undersøgelser til et enkelt område. Hvor værdifuld videnskaben end er, fordi den giver os en fornuftig indstilling til livet og organiserer vor kundskab om verden, er det dog klart, at den har sin begrænsning.

Man kan for eksempel ikke vente, at gennemsnits-videnskabsmanden skal forstå musikkens betydning. Som alle andre specialister arbejder han med skyklapper på, for han holder sig inden for et bestemt område og er nødt til at acceptere dets begrænsninger og indskrænkede synspunkter. Enhver specialist bliver ubevidst påvirket af den vægt, der lægges på den særlige side af tilværelsen, som han beskæftiger sig med. Følgen er, at hans forestilling om sandheden bliver indskrænket af det synspunkt, der er betinget af hans speciale, så at han overser sandheden, som den er, når den er frigjort fra en sådan begrænsning. Hvor anvendeligt dette synspunkt end kan være til praktiske formål, bliver det en hindring, når man stræber efter den endelige, universelle og uimodsigelige sandheds højere mål.

Indiens hemmelige lære.

Der er en hemmelig indisk lære, som udgør denne sandhedens filosofi, der ligger i et højere plan end religion og mysticisme, og som har eksisteret i en periode, de lærde indrømmer ikke kan være mindre end 5000 år, men som i virkeligheden er langt ældre, *for dens oprindelse taber sig i forhistoriske tiders mørke.*

Den var en overlevering i nogle få indviedes besiddelse, og de dannede en sluttet eksklusiv kreds, der vogtede den med stor omhu som højdepunktet af al deres lands visdom og ikke tillod andre end kvalificerede aspiranter at få adgang til den. (Lige til vor tid var en bramin, der dristede sig til at røbe, at den sandhed, der er skjult i religionen, først bliver virkeliggjort i filosofien, hjemfalden til straf.) De overleverede den fra slægt til slægt, men holdt den så hemmelig, at det ekko af den, der nu og da tilfældigt eller i det skjulte trængte ud til omverdenen, hurtigt blev mærkeligt forvrænget. Selvbestaltede og selvbedagne repræsentanter for denne overlevering trådte senere frem for offentligheden og forvandlede de få genlyde af den rene filosofi, de havde hørt, til religiøs skolastik i nogle tilfælde og i andre til teologisk mysticisme.

Misforståelse førte til lemlæstelse og omdannede således en stor universel sandhed til en snæver lokal. Selv da dens få virkelige og trofaste levende repræsentanter næsten uddøde eller forsvandt fra denne jord, levede den dog evigt videre i nogle få sjældne oversete skrifter og fragmentarisk i adskillige mere kendte. Imidlertid bliver følgen altid

fejlagtige fortolkninger, når de læses uden en kompetent lærers rigtige personlige forklaring.

Det må derfor ventes, at flere af de forklaringer, der er givet i disse kapitler, vil blive bestridt som falske af de fleste af nutidens indiske lærde, betegnet som forvanskninger af det store flertal af konventionelle mystikere og yogier eller forkættet som ateistiske af de fleste religiøse autoriteter i Indien. Men det får være.

Jeg henvender mig ikke til dem eller deres talrige tilhængere, men til strengt sandhedssøgende sjæle. Sandheden kan være skjult for menneskenes blik i utallige tidsaldre, for den er usårlig og vil som det vældige hav leve videre, efter at dødelige *meningers* og fordommes skum er forsvundet. Selv om min ukonventionelle fremstilling af denne kundskab er moderne og vesterlandsk, er dens oprindelige kilde oldindisk. De tavse skrifter såvel som de levende stemmer, der har bidraget til dette værk, er hovedsageligt indiske, suppleret med nogle tibetanske dokumenter og en personlig mongolsk hemmelig belæring.

En million mennesker kan benægte den heri fremstillede læres holdbarhed; men der er ingen, der kan bestride den kendsgerning, at det er en indisk lære, selv om den er lidet kendt, medmindre de da vil forvrænge de mest autoritative gamle skrifter, så de kommer til at passe til deres egen snæversynethed.

Når jeg ikke citerer disse skrifter her, er det, fordi de fleste af mine læsere er vesterlandske, og jeg ønsker ikke at bebyrde dem med den besværlige nødvendighed at slå op i udførlige ordlister for at finde ukendte sanskritord. Selve dette, at jeg ikke har brugt mere end to filosofiske sanskritudtryk i denne bog, vil blive en yderligere indvending imod den, fordi det hævdes, at der er visse indiske filosofiske ideer, som ikke blot er uforståelige i Vesten, men heller ikke kan udtrykkes i noget almindeligt vesterlandsk sprog. Det er ganske rigtigt, at vi her har at gøre med ideer, som på sanskrit udtrykkes med et eneste ord, hvorimod der i Vesten ofte kræves en hel række af ord til at gengive meningen; men sandheden var til, før der var noget, der hed sanskrit, og den vil leve længe efter, at dette sprog er forsvundet. Mennesker må have fundet eller opfundet betegnende udtryk, før det blev til, og det kan de måske gøre igen, når nødvendigheden byder det.

Denne bog vil også møde højrostedet benægtelse og støde på personlig modstand fra de snævre kredse både i Vest og i Øst, som kalder sig »esoteriske« og hævder at være i besiddelse af »okkult« visdom. Forvirringen og misforståelsen blandt disse halvt underrettede mennesker er tilgivelig. De tror, og med rette, at nogle af de berømte verdenslærere meddelte deres nærmeste disciple en hemmelig lære. De tror også, men fejlagtigt, at denne lære hovedsageligt bestod i magi og undere, mirakelmageri og teologi. Disse store mestre havde større ting at beskæftige sig med. Den egentlige hensigt med den indiske esoterisme var at føre mennesker til at opdage den inderste mening med menneskelivet, at hjælpe dem til at vinde indsigt i universets virkelige bygning og at vise dem den store sandhedens sol, der stråler i hele tilværelsens horisont.

Vi har allerede set, at der i henhold til denne hemmelige lære er progressive udviklingsstadier, som den, der søger virkeligheden, må gennemgå. Dette siges rent ud af vismanden Gaudapada med følgende ord i hans meget gamle bog, som vi allerede har omtalt:

»Der er tre livsstadier, som svarer til tre grader af fatteevne: det lavere, mellemstadiet og det højere ... Det (det uimodsigeliges yoga) er vanskeligt at nå for yogier, som mangler den kundskab, der er foreskrevet i den højere filosofi ... for de yogier, som også vandrer ad vejen, men hvis forståelse er af den lavere grad eller af mellemgraden.«

I sine kommentarer til disse vendinger bemærker den store lærer Shankara: »Der er også tre mennesketyper. Hvordan det? Det er, fordi de er begavet med tre grader af

forståelse: den lavere, mellemgraden og den højere grad.”

Pythagoras, der rejste hele den lange vej til Indien, og som opnåede at blive indviet i braminernes hemmelige visdom, delte mennesker i tre klasser og regnede dem, der elskede filosofien, til den højeste klasse. Det var i virkeligheden i denne forbindelse, at han dannede og brugte ordet *filosofi*, og han var den første europæer, der gjorde det. Ammonius, der grundlagde en vigtig mystisk og filosofisk skole i Alexandria, delte også sine disciple i tre grader og lod dem aflægge ed på, at de ikke ville røbe hans højere filosofiske lære. Hans regler var taget fra de ældre græske mysterier, som ifølge historikeren Herodot var bragt til Grækenland fra Indien af Orfeus.

Man må ikke tro, at den store hemmelighedsfuldhed, som denne lære engang var omgivet med, var helt forsættelig. Den udviklede sig af fire oprindelige faktorer. Den første af disse var en klar forståelse af, at hvis den virkelige sandhed om religionen blev almindelig kendt, ville hele den offentlige moral komme i alvorlig fare.

Den ubetænksomme forkyndelse af en lære, der beskrev Gud, som Han virkelig er, og forkastede Gud, som Han almindeligt antages at være, og som røbede, at alle ceremonier, ofre og præsteskaber kun var rent foreløbige hjælpe midler, ville snart undergrave den organiserede religions indflydelse blandt dem, der behøvede den, og dermed ville de etiske hæmninger og den moralske disciplin, der støttede sig til den, også forsvinde. De forvirrede masser af ulærde mennesker ville da vende sig imod deres anerkendte guder, men ville ikke være i stand til i stedet for at fatte de utvivlsomme fordele ved den højere filosofi, som de ville forkaste, fordi den lå dem for fjernt. De ville blive ladet tilbage i et mentalt tomrum eller i bedste fald med en forvirrende, misforstået lære, og følgen ville blive, at samfundet ville blive kastet ud i forvirring, og at junglens ubarmhjertige lov atter ville komme til at råde i det sociale liv. Det ville være skadeligt at forvirre masserne, der i mental henseende var som børn, ved at tage deres tro på den overleverede religion fra dem, når man ikke til gengæld kunne byde dem noget andet, de var i stand til at tilegne sig. Derfor beholdt de vise forsigtigt og klogeligt deres kundskab for sig selv og meddelte den kun til de udvalgte få, som var rede til at tage imod den, som var blevet misfornøjet med den ortodokse religion og ønskede noget mere fornuftigt. Foruden de åndeligt modne blev også konger, statsmænd, feltherrer, braminske overpræster og andre, som havde ansvar for ledelsen af et folks liv, indviet, for at de således kunne være bedre udrustet til at løse deres opgave klogt og effektivt.

Den anden faktor havde sin rod i denne filosofis aristokratiske natur. Den egnede sig ikke lige så godt for fårene som for løverne. Den kunne ikke bringes ind i ulærde menneskers huler og hytter og håbe på at møde forståelse der. Den var så mentalt vanskelig at forstå og så etisk fremskreden, at den lå langt uden for almindelige menneskers rækkevidde. Hvis man havde haft let ved at tage imod den, ville det være sket kort efter, at den var blevet formuleret. Den var også i sig selv dømt til ubemærkethed i kraft af den lov, som gør det unyttigt at pålægge hoben idealer, blot nogle få kan følge. Kun mennesker med veludviklet intellekt og ædel karakter kunne tilegne sig denne lære, som var for subtil og derfor for uforståelig for umodne sjæle, for de sløve og dumme, de smålige og de selviske.

Oldtidens folkeslag bestod hovedsagelig af bønder, som sled og slæbte på deres marker fra morgen til aften, eller af hyrder, som mekanisk fulgte deres hjorder. Ingen af disse befolkningsgrupper kunne let udvikle et sind, som i lange perioder kunne og ville beskæftige sig med de mest upersonlige abstrakte emner, der tilsyneladende lå fjernt fra livet på marken og i hjemmet; men de kunne fæste lid til enfoldige fortællinger. De var derfor fuldt ud tilfredse med at følge den lette vej at tro på alt, hvad deres fædre havde troet på. Masserne var i reglen ulærde og uoplyste, og de levede i en verden, hvor de var

nødt til at arbejde hårdt for at skaffe sig de øjeblikkelige fysiske fornødenheder, og hvor personlig virksomhed og familieansvar havde et så fast tag i dem, at de hverken havde vilje eller fritid til at udfinde den dybere hensigt med deres egen tilværelse, for slet ikke at tale om at komme til endelig kundskab om den mere fjerntliggende universelle. At arbejde, lide, forplante sig og dø udgjorde deres begrænsede verden. De anede næppe og interesserede sig knap nok for at vide, hvad de var her for i højere forstand.

Hvordan kunne man da vente, at de skulle forstå en lære og sætte pris på værdier, der lå lige så højt over deres fatteevne som universitetsforelæsninger over skolebørns? Det unge folkelige sind måtte have tid til at vokse, og i disse gamle tider kunne man ikke vente, at det skulle kunne dømmes om ting, der ofte lå uden for de dygtigstes rækkevidde.

Desuden har skriftstedet fra det Ny Testamente: »Mange er kaldede, men kun få er udvalgte« sit hinduiske sidestykke i følgende sætning fra Bhagavad Gita: »Blandt tusinder af mennesker er der måske kun et, der stræber efter at erkende sandheden. « Her er ikke tale om nogen vilkårlig udelukkelse, men om den, der har sin årsag i menneskelig begrænsning, for i sidstnævnte bog siges det også: »Jeg åbenbarer mig ikke for alle og enhver, eftersom de fleste menneskers syn er formørket af illusion.«

Den tredje faktor i denne hemmelighedsfuldhed var den, at de få vismænd, som havde tilegnet sig denne lære, i reglen boede som eremiter i skove eller på ubemærkede steder i bjergene. De havde ikke valgt at leve således borte fra mængden, fordi det var nødvendigt for dem selv personligt; de havde opnået en klippefast sindsro og en urokkelig karakter, der ikke påvirkedes af den forskelligartede virksomhed i de tætbefolkede byer, således som tilfældet var med Shankara*), eller de kunne som Janaka**) leve upåvirket af kongelige hoffers pragt.

*) Shankara var en oldtidsfilosof, der nåede den højeste oplysning i en usædvanlig ung alder og derefter gennemrejste Indien på kryds og tværs for at hjælpe de uvidende masser og oplyse de kultiverede få, hver klasse på sin egen vis.

**) Janaka var konge over en stor stat i det nordøstlige Indien og studerede den hemmelige lære under vismanden Ashtavakra med så stort held, at han personligt kom til erkendelse af tingenes inderste væsen. Han følte sig i sit rette element, enten han sad hos den rolige vismand i en skov, hørte på en bekymret undersåt, der bad om hjælp i slottets audienssal, eller opholdt sig hos en hær, rede til at gå i kamp.

De havde valgt denne afsondrede tilværelse for deres skyld, der behøvede den, det vil sige for den lille flok disciple modne til en sådan særlig undervisning. Den stadige koncentration og dybe eftertanke, som den hemmelige visdoms gudinde krævede af sine dyrkere i flere år, stødte på mindst modstand og forstyrrelse derude i de skønne skoves vilde ensomhed og i de ensomme bjerges vældige storslåethed. Denne tilbøjelighed til at søge sådanne steder hen for at drive studier var så kendt, at de gamle skrifter, disse lærere benyttede til deres forklaringer, kaldtes *skovlærdomme* og endnu kaldes således.

Det ville imidlertid være en stor fejltagelse at forveksle disse få menneskers velovervejede verdensforsagelse for gennem strengt studium at blive bedre udrustet til at forstå menneskeheden og senere yde den værdifulde tjenester, med den letkøbte askese, der råder i de fleste af nutidens store, tætbefolkede karikaturer af disse små, forsvundne eremitboliger.

Gold sløvhed og overtroiske spekulationer er nu trådt i stedet for mental anstrengelse og disciplineret studium. I oldtiden var de studerende af tredje grad mænd, som havde indset, at de alt for længe havde haft travlt som myrer uden at forstå, hvad de havde travlt med, og havde danset som dukker på verdensscenen i vanvittig hast til andres toner. De havde nået det punkt, hvor de ville vide, hvad meningen var med det alt sammen, hvorfor de i det hele taget var her på jorden, og hvorhen livets skæbnebestemte tvang førte dem selv og andre. De følte, at de måtte finde en plads i deres tilværelse til studiet af filosofien.

Et liv, der var ganske blottet for al dybere tænkning, ansås for at være uværdigt for et menneske, fordi det bragte ham til at ligne et dyr. De ville kort sagt kende sandheden. Derfor trak de sig for en tid tilbage fra den travle verden, flygtede fra den, ikke i følelsesbetonet skuffelse over den, men for at hellige sig en alvorlig intellektuel opgave. Skønt en sådan længere fraværelse fra samfundet kun var tænkt som et foreløbigt middel og ikke som et varigt mål, førte det uvægerligt, skønt gradvis, til, at den kundskab, der opnåedes, blev unddraget samfundets almindelige kulturelle tradition, indtil selve det sanskritord, der betyder »skovlæren«, også kom til at betyde »den hemmelige lære«.

Vismændene holdt sig ikke altid skjult; men når de endelig dristede sig til at træde frem for offentligheden, lærte de kun folk, hvad der passede for dem, det vil sige ren religion i de fleste tilfælde og ren mysticisme i andre og færre.

Den fjerde faktor har allerede været nævnt. Det var faren for, at de overleverede skrifter skulle blive forkert fortolket og misforstået, så det fejlagtige lidt efter lidt skulle blive udgivet for sandhed og virkelig blive anset herfor af kommende slægter. De etisk og mentalt uforberedte og udisciplinerede ville tyde skrifterne på deres egen vis og opfinde fortolkninger, der passede til deres personlige smag og temperament. Og denne fare var højest virkelig, for teksterne var stærkt sammen-trængte og krævede længere forklaring.

Esoterismen opstod således først som et naturligt fænomen, skønt den senere på grund af tidens forringende virkning blev drevet til yderligheder af den menneskelige egoisme for de fås vedkommende og af den menneskelige ligegyldighed for de manges. Materialet til en beretning om denne langsomme tilbagegang ville kaste ikke så lidt lys over ganske andre områder end filosofien, hvis det ellers kunne fremskaffes.

Den vesterlandske kritiker vil nu ganske naturligt have to spørgsmål på læberne. **For det første: hvis der har eksisteret en sådan filosofi i Indien i så lang tid, hvorfor har den så ikke løftet den indiske kultur til verdensagtelsens tinder?**

Svaret er, som allerede forklaret, at de indere, som var i besiddelse af denne kundskab, til enhver tid var for få til at kunne sætte noget virkeligt præg på et så uhyre landområdes kultur, og at de i den nyere tid næsten er helt forsvundet. Skønt deres direkte påvirkning var indskrænket til en udvalgt og indflydelsesrig kreds, *har de ikke desto mindre haft en uhyre stor endelig og indirekte indflydelse.*

De materielle og sproglige hindringer for en kulturel forbindelse mellem Indien og Europa indtil for et eller to århundreder siden i forbindelse med denne filosofis esoteriske karakter, forklarer, at den ikke fik verdensomfattende betydning, hvilket bevises af den kendsgerning, at den indiske visdom altid har været holdt højt i ære i det øvrige Asien, med hvilket forbindelsen var langt mere konstant og hyppig. Det er ikke desto mindre betegnende, at den mand, der indførte ordet »filosofi« i europæisk sprogbrug, var den første græker, som vides at have vovet sig så langt som til Indien for at søge visdom. Pythagoras blev rigeligt belønnet for den lange rejses farer. Han bragte nye og højere ideer om sandheden med sig tilbage til Vesten.

Det andet spørgsmål, der med rimelighed kan stilles, lyder: hvorfor skal denne lære, som har været holdt omhyggeligt skjult for masserne i så mange århundreder, nu fremstilles åbenlyst og gøres tilgængelig for alle? Svaret herpå er trefoldigt. Denne afsløring er slet ikke ny, for den har gået for sig lige siden det 18. århundrede, da de britiske våben banede vej for engelske, franske og tyske lærde. De tog det ene skrift efter det andet, i den første tid som en del af det militære bytte, men senere hen ved regulært køb fra de eksklusive braminske kredse, der hidtil skinsygt havde vogtet disse

bøger.

De er nu gjort tilgængelige for videre kredse. Talrige landsbyer er blevet gennemløst af indkøbsagenter, og mange manuskripter, som havde været gemt i århundreder af frygt for, at de skulle blive ødelagt af muhammedanske erobrere eller overset, fordi man simpelthen var ude af stand til at forstå dem, er blevet bragt frem for dagens lys fra de kasser og huler, hvor de havde været skjult. Nogle af disse skrifter er blevet oversat til europæiske sprog og kan studeres af alle og enhver, men de fleste af dem er blevet omhyggeligt samlet og bevaret i deres oprindelige skikkelse i fortræffelige biblioteker såsom statssekretærens for Indien, Mysore, Barodas og Travancores orientalske samlinger, det kongelige asiatiske selskab osv, hvor de nu er tilgængelige for videnskabsmænd. For 200 år siden stod kun få af disse værker til disposition for andre end dem, der tilhørte en lille elite af indiske intellektuelle. I vore dage er flere hundrede forskellige gamle filosofiske værker frit tilgængelige for europæiske og amerikanske studerende.

Det er derfor ikke nogen ny afsløring, jeg her fremkommer med, idet jeg blot fortsætter en, der begyndte for trekvart århundrede siden. De fleste læsere vil imidlertid sandsynligvis betragte den fremstilling, jeg her giver, som en ny og væsentlig moderne gen-fremstilling, der absolut er ukonventionel. Alligevel består det nye element i denne bog blot i, at dets principper dels hviler på nogle få værker, som den vesterlandske orientales flodbølge er skyllet forbi og har overset, fordi man ikke forstod deres særlige betydning og vanskeligt tilgængelige mening, og dels på en personlig undervisning, som måske er enestående i hele nutidens Indien.

Det andet svar på kritikerens spørgsmål er, at den vigtigste grund til tidligere tiders forbud mod at røbe den hemmelige filosofi var den fare, den frembød for den ortodokse religions autoritet, og dermed for moralen. Siden den tid har så mange kræfter arbejdet på at undergrave denne autoritet, at den kun dårligt opfylder sin mission: at beskytte moralen. Forholdene er anderledes end på den tid, da Sokrates kunne dømmes til døden for at svække den religiøse tro. Menneskers sind er nu usikkert og deres religiøse støtte har lidt skade. Stillingen i dag er så forandret, at den næsten er paradoksal, for i stedet for at ødelægge, hvad der er tilbage af religionen, kunne den hemmelige filosofi netop redde den gennem sin symbolske fortolkning og ved at forklare oplyste mennesker den organiserede religions berettigede plads og hensigt. Dens afsløring nu ville næppe berøre masserne, fordi de ville ignorere den, som de ignorerer al abstrakt filosofi, og i de tilfælde, hvor de ikke ignorerer den, ville de ikke forstå dens dybsindige tanker.

Den tredje faktor, som har givet anledning til en mere åben og dristig, fuldstændigere og friere fremstilling af den højere filosofi end nogen sinde tidligere, er ganske ualmindelig og den vigtigste af dem alle. Siden de dage, da dens lære først blev formuleret og skjult, har verden forandret sig meget og menneskeheden med den. Enkelthederne ved de forandringer, der har påvirket denne filosofis stilling, er blevet udførligt behandlet i begyndelsen af denne bog.

KAPITEL V

Den filosofiske disciplin.

Den simple kendsgerning, at gennemsnitsmennesket lader ethvert ønske om kundskab, han måtte nære, overskygge af den uvilje, der skyldes hans overfladiske indtryk af filosofien, eller af en følelse af frygt for selve det abstrakte, gør ham uegnet til at drive dette studium, for der fordres visse hovedegenskaber af ethvert menneske, inden han i det hele taget kan få lov til blot at overskride dets tærskel. Der er ingen, der kan gøre sig håb om at filosofere med held, hvis han mangler syv psykologiske egenskaber. De er nødvendige, fordi de er de midler, ved hvilke han kan gøre sig håb om heldigt at nå sit mål. En opdagelses rejsende, som ønsker at trænge ind i vanskeligt tilgængelige nye territorier, og som på sin rejse skal drage over bjerge og floder og gennem ørkener, må, hvis han i det hele taget forstår sin opgave, først forberede ekspeditionen ved at skaffe sig det rigtige udstyr. Den, der vil granske den hemmelige filosofi og trænge ind på det nye sandhedens område, må ligeledes undersøge sin egen personlige udrustnings art og kvalitet, inden han lader sit sind gå i gang med en opgave, der vil sætte hans evner på de hårdeste prøver.

Det er ikke alle og enhver, der kan foretage en sådan ekspedition. Kun de, der vil opfylde de foreløbige betingelser, kan gøre sig håb om endelig sejr. Disse betingelser pålægges ham ikke af nogen ydre magt, men ligger i selve sandheds erkendelsens natur og må derfor uvægerligt opfyldes. De er ikke vilkårligt opstillet af en fordringsfuld lærer. De er pålagt af naturen selv og accepteret gennem lang tradition. Der er imidlertid ingen, der behøver at bekymre sig om dem, medmindre han eller hun er en af de alvorlige få, der for enhver pris søger at komme til kundskab om den endelige sandhed om livet. Alle andre kan roligt

ignorere dem, give sig god tid og nyde tilværelsens behageligheder. Emerson har meget rigtigt sagt: »Tag hvad du vil, men betal, hvad det koster.« Disse ord er meget passende på dette punkt af vor søgen.

I Vestens lande har det altid stået enhver frit for at begynde et filosofisk studium; men i Asien måtte aspiranten først udvise eller tilegne sig et vist mål af de evner, der udkrævedes til opgaven. Så længe evner og indstilling ikke kunne antages, nægtede man med beklagelse at undervise ham. Vidsommens vogtere interesserede sig ikke for, om han havde en religiøs tro eller ej, om han var ateist, kristen eller muhammedaner; men det betød noget, om han var psykologisk egnet. Det er en vigtig forskel, der bidrager til at forklare de store og fremragende resultater, som asiaterne opnåede. Fichte må imidlertid have anet nødvendigheden af denne disciplinære forberedelse, for han sagde engang: »Den filosofi, et menneske vælger, afhænger i sidste instans af, hvad slags menneske han er.« Den heldige tilegnelse af den højere sandhed står i nøjagtigt forhold til ens personlige forudsætninger.

Når den studerende har læst dette kapitel til ende, bør han alvorligt ransage sig selv i ro og mag på en strengt objektiv måde for at konstatere, i hvor høj grad de ønskværdige egenskaber er tilstede i hans mentale habitus. Undersøgelsen må være absolut ærlig. Resultatet af denne rolige iagttagelse vil måske forfærde ham, hvis han er oprigtig, få ham til at skamme sig, hvis han er følsom, eller oplyse ham, hvis han stræber efter selvkundskab. Noget af det første, den vil vise ham, er, i hvor høj grad han er behersket af skadelige instinkter, velkendte fordomme, ukendt partiskhed, skjult frygt, tåbelige forhåbninger, uretfærdig indstilling, øjeblikkelige stemninger, stærke vrangforestillinger

eller dybt rodfæstede illusioner, og hvorledes han famler i en tåge af modstridende bevæggrunde og stærk underbevidst indflydelse. Således opdager han, hvad han i virkeligheden er! En sådan afsløring er ikke behagelig. Hvis han virkelig ikke egner sig for filosofien, vil dette øjeblik blive det afgørende, og han vil irriteret kaste bogen fra sig og slet ikke mere beskæftige sig med emnet; men hvis han er af det rette stof, vil han underkaste sig den fornødne disciplin og lidt efter lidt tilvejebringe den ønskede forandring.

En filosofisk lærers første opgave er at omstyrte den studerendes gudebilleder, der hviler på lerfodder, eller sige ham rent ud, hvad det egentlig er, han gør, når han tilbeder dem. For læreren befinder sig i samme ubehagelige situation som den læge på et sindssygehospital, der undertiden har føjet de patienter, der anser sig for at være, hvad de ikke er, som for eksempel Napoleon, ved at gå ind på deres ideer, men som til sidst finder, at tiden nu er inde til rent ud at fortælle dem, at de ikke er, hvad de bilder sig ind at være! I et sådant ubehageligt øjeblik vil lægen uvægerligt opleve at blive det mest forhadte menneske på hele anstalten!

Bevidstheden om, at de befandt sig i en lignende situation - for der er kun få, der kan lide at få at vidé, at de ikke er egnet til at kende sandheden - er en yderligere grund til, at den hemmelige filosofis vogtere holdt den skjult i så mange århundreder. Set fra filosofiens synspunkt er der i virkeligheden kun få, som i egentlig forstand er ligevægtige og virkeligt normale, og derfor anser den det for selvindlysende, at aspiranten må behandles og helbredes for denne uligevægtige tilstand, som han deler med millioner andre, for filosofien søger at stille sine dyrkere på det rette punkt, hvorfra de kan se det kosmiske livs skuespil, *som det virkelig er*) uden sit trylleskær og sin illusion. Dette kan ikke ske, før intellektet er afklaret og styrken af dets skjulte komplekser brudt. Denne nyordning af sindet vil sikkert blive en pinlig proces. Arbejdet med at rydde de urigtige forestillinger og tåbeligheder bort, som det har været fyldt med, vil sikkert efterlade en vis følelse af tomhed.

Det er vigtigt at finde ud af, hvad det er for kræfter, der virker i sindet og påvirker dets ræsonnementer og synspunkter. Når først aspiranten finder ind til det egentlige grundlag for sine handlinger og sin indstilling, kan han filosofere frit og frygtløst, men heller ikke før. Ved indgående kritik må han ubarmhjertigt afsløre sine skjulte bevæggrunde, ubevidste ønsker og godt gemte fordomme. De komplekser, der danner det underbevidste lag i menneskesindet, og som han hverken erkender eller kan nævne, er til dels ansvarlige for, at han er ude af stand til at fatte sandheden. En meget vigtig del af hans forberedende arbejde består derfor i at finde ind til dette mentale ukrudt og drage det frem i bevidsthedens klare lys.

Når først han bliver sig de skjulte processer og ønsker i sit sind bevidst, vil han opdage, at der fra dets lange fortid klæber mange falske forestillinger og følelsesmæssige forvrængninger ved det, der virker som stærke hævninger for ret handle måde og hindrer ham i at få et klart indblik i sandheden. Det vil gå op for ham, at han bærer på en tung byrde af illusioner og ræsonnementer, der hindrer ham i at opnå virkelig kundskab. Kun gennem en sådan grundig psykologisk forståelse af, hvad der foregår bag hans bevidste personlige livs kulisser kan frigørelsen komme og muliggøre nye fremskridt på den højeste vej.

Han må blotte sine inderste egenskaber, ikke anerkende nogen undskyldning, men dristigt søge at forstå de bitreste sandheder om sig selv. Han må se sig selv, som han virkelig er, blotte sig for sig selv. Det er den vanskelige psykologiske operation, som er nødvendig for at opdage og fjerne fra tankegang og handling alle de tilbøjeligheder, komplekser, vrangforestillinger og ræsonnementer, der hindrer sandheden i at trænge

ind i sindet eller driver det ad forkerte veje. Så længe disse indflydelser ikke er opdaget gennem analyse og afsløret ved udspørgen, vil de fortsætte deres skadelige virksomhed.

Disse komplekser kommer til at beherske mennesket og udsætter det tidspunkt, da han frit kan bruge sin fornuft. Han må ydmyge sig fra begyndelsen ved ikke at betænke sig på at indrømme, at både hans åbenlyse og skjulte karakter er misdannet, forkrøblet og uligevægtig. Han må kort sagt studere lidt psykologi, inden han med held kan gå i gang med filosofien. Han må analysere sine følelser, undersøge vekselvirkningen mellem følelse og fornuft, komme til klarhed over, hvordan han danner sig forestillinger om ideer og ting og give sig i kast med de ubevidste bevæggrundenes problem.

Når for eksempel en bestemt idé bestandigt og uimodståeligt dukker op i bevidstheden atter og atter og til sidst bliver til en dybt rodfæstet tvangstanke, bliver den en hindring for tænkningens frie spil og umuliggør således nøjagtige filosofiske betragtninger. Når et menneske tager mentalt forbehold til gunst for visse antagelser med hensyn til et bestemt emne eller en bestemt interessesfære og ikke vil lade sine evner arbejde fuldt ud dermed, bliver hans sind delt i to eller flere adskilte afsnit, som aldrig får lov til at virke logisk på hinanden. Man kan da se fuldkommen lettroenhed i ét afsnit og kritisk ræsonneren i et andet. Han er i virkeligheden uligevægtig i én retning og dog ganske ligevægtig i den anden. Den sidstes fortræffelighed skjuler den førstes mangler. Fejlen ligger ikke i en manglende evne til at tænke rigtigt, men i et særligt kompleks, der på et vist punkt træder hindrende i vejen.

Når der må gøres en indrømmelse til fornuften enten for selvagtelsens skyld eller af hensyn til andre menneskers agtelse, bliver vi vidne til den besynderlige proces, hvorved den pågældende finder et bevidst grundlag for sine slutninger, som er et ganske andet end det virkelige. Således bedrager han sig selv og måske også andre ved ræsonnerenter, der har deres rod i egoistiske ønsker og uberettigede fordomme. Andre vanskeligheder er vrangforestillinger, som antager en så fast form, at de ikke påvirkes af fornuftgrunde. De forekommer i reglen på det politiske, religiøse, sociale eller økonomiske område.

Alt dette kan betragtes som sjælelige sygdomme, og så længe de ikke er helbredt, hindrer de den sunde brug af de evner, som tages i anvendelse, når vi søger sandheden, for de bestemmer tænkningens og handlingens processer.

Det er den selvførelse, der venter aspiranten. Den bliver ikke behagelig; men hvis han har mod til at betragte den som medicin, vil den have en rensende virkning. Der kan ikke være tale om helbredelse, så længe han ikke ved, at han er syg.

Det er vanskeligt at foretage en nøjagtig analyse af sig selv, og her er en filosofisk ekspert, det vil sige en vismands, hjælp altid til nytte, hvis den kan opnås; men sådanne mænd er overordentlig sjældne. Den kompetente filosof ser, hvad det er for komplekser, der virker i et menneske, efter at han har talt lidt med ham og uden at han behøver at gennemgå psykoanalysens langsommelige og undertiden fantastiske processer. Han vil desuden se dem langt klarere end psykoanalytikerens, fordi denne selv lider af en anden samling komplekser, så længe han ikke har været underkastet den filosofiske disciplin. En sådan undersøgelse kan kun foretages mest effektivt af en, som selv er mentalt »fri«.

Imidlertid skulle disse sider kunne hjælpe enhver alvorlig læser med til i en vis grad at ransage sig selv, mens den stadige stræben efter sandhedens ophøjede ideal i almindelighed vil bidrage meget til at udrydde komplekser. Ingen ægte lærer kan bevirke den endelige selvovervindelse for aspiranten; den må han selv virkeliggøre gennem sit eget frie valg og sine egne målbevidste anstrengelser; men en sådan lærers positive kritik er i reglen oplysende, og hans personlige nærværelse er altid inspirerende.

Denne aspirantens selviagttagelse af dybderne i sin egen karakter og sine egne evner er et forehavende, der må gøres køligt og dristigt. Det vil uvægerligt støde på en medfødt instinktiv modstand og følelsesmæssige hindringer, der søger at vanskeliggøre det for ham. De er en naturlig følge såvel af medfødte tilbøjeligheder som af omgivelser, opdragelse eller omstændigheder. De er hovedsagelig maskerede svagheder eller psykologiske fortrængninger. Efterhånden som han gennem rolig selvkritik bliver sig dem bevidst, vil han alligevel - hvis han er filosofisk anlagt - i selve deres tilstedeværelse se en særlig spore til at rette dem og opnå en rigtig indstilling til livet.

Der skal stor intellektuel ærlighed til for at lade være med at gå uden om realiteterne og et endnu større intellektuelt mod til for at overvinde modstanden mod den totale klarhed. Det er derfor en opgave for en mental helt, der ikke skammer sig for at lære, at han trænger til at blive anderledes, og som ikke er bange for frivilligt at bidrage til en sådan forandring. Det er en indre omdannelsesproces, der volder midlertidig smerte, men fører til varig sundhed. Og det er den eneste måde, hvorpå han kan blive kvalificeret til at tilegne sig den hemmelige filosofi.

Der er derfor intet klogt menneske, der vil fortvivle over det udviklede og vanskelige ved at studere denne filosofi. Så længe man ikke giver op, er det ikke virkelig mislykkedes for nogen. Hvorfor skulle vi ikke gøre i dag, hvad andre mennesker vil gøre i morgen? Eller for at omskrive Miltons ord: »De, der bare står og venter, bliver ikke betjent. «Vi kan omforme vor mentalitet, hvis vi vil, for psykologiens teorier og det praktiske Livs erfaringer viser klart, at sindet er usædvanlig bøjeligt og ekspansivt; det kan vokse, så det ikke er til at kende igen, når tålmodig anstrengelse for at forstå det tilsyneladende uforståelige parres med håb, som er den sidste besiddelse, et menneske mister, ligesom visdom er den bedste, han ejer. Derfor må vi uden at knurre underkaste os mental disciplin og forme os selv i etisk henseende for at opnå den rette indstilling til den vanskelige opgave, der forestår os. Det er vort første skridt.

Hvis denne bog skænker verden en lære, som det kræver en usædvanlig og vedholdende opmærksomhed alene at følge, der af sine læsere fordrer en så intens, koncentreret tænkning, at kun nogle få synes at kunne præstere den, og som opstiller et ideal af uselvskhed, der vil forekomme de fleste ganske uopnåeligt, kan jeg til mit forsvar sige med Thoreau, at *»selv om mængden ikke bestiger tinderne, bør vi ikke desto mindre stræbe efter dem«*.

Det er heller ikke meningen, at vi skal besidde de egenskaber, der udkræves, til fuldkommenhed, men at vi skal gøre en indre anstrengelse for i det mindste at udvikle dem tilstrækkeligt til at kunne fatte filosofiens første elementære principper, og at vi altid skal have de syv kvalifikationer for øje som personlige idealer. Således kan den smalle, intellektuelle lysstrøbe vokse og vokse, til den bliver en bred stråle, som oplyser meget, der tidligere var dunkelt. En beskeden begyndelse er nok til at begynde med, for når vi har tilegnet os flere af disse principper, vil vi have erfaret det uåndgribelige trylleri og den ualmindelige betagethed, der ligger i sjælen, dybt skjult bag filosofiens overflade. Vi vil da villigt bøje os for dens krav om, at vi yderligere skal forbedre os selv ved at lægge os efter disse egenskaber, selv om vi indser, at det hverken bliver hurtigt eller let fuldt ud at tilegne sig dem. Vi udvikler dem således lidt efter lidt, ikke lige på én gang.

De fleste af os begynder som syndere; vi kan kun gøre os håb om en dag at ende som vismænd. Men der er en umådelig forskel på det menneske, der vælter sig veltilfreds i sine synder, og den, der rejser sig misfornøjet med sig selv, hver gang han har syndet. Den første er forsumpet og uden noget mål, hvorimod den anden ikke blot stræber, men også i den rigtige retning. Den rene glæde, vi føler ved at forædle karakteren, skærpe intelligensen og vinde styrke, efterhånden som vi går frem, er en af filosofiens utallige vindinger.

Selv et overfladisk blik på de egenskaber, der udkræves til dette lutrende studium, viser, at det ikke blot er en fernis, der fremhæver menneskets intellekt, ja, ikke engang en kulturel prydelser; de kræver meget af et menneske; men i sidste instans skænker de ham endnu mere, for de har megen forbindelse både med hans materielle og evige liv. De fører til en ligevægtig forståelse af hele tilværelsen, ikke for at man skal brillere med den teoretisk, men for at man kan handle effektivt og fornuftigt. Vi har allerede set, at religionens praktiske eksistensberettigelse består i, at den anbefaler mennesker at leve et godt liv; vi skal senere se, at filosofiens praktiske eksistensberettigelse består i, at den anbefaler dem at leve det bedste. Selv om der ikke kommer andet ud af dette studium, vil de praktiske og psykologiske mål, det opstiller for os, have skabt det faste mentale og moralske grundlag for en usædvanlig personlighed, der før eller senere vil gøre sig bemærket ved sin overlegenhed på et eller andet område. Det vil blive en pålidelig vejleder til ret handling og tilfredsstille de reneste og mest ophøjede følelser. Vi vil komme til at gennemgå en dybtgående forvandling til det bedre med hensyn til indstilling, livssyn og vaner. De timer, man ofrer på filosofisk selvtugt og studium, er således ikke anvendt forgæves. Den guddom, vi tilbeder, vil belønne sine trofaste dyrkere.

Den uerfarne vil let undervurdere nødvendigheden af at besidde disse syv psykologiske kvalifikationer; men den stræbende filosof ved, at de er hans kosteligste egenskaber. Når han er i besiddelse af dem, er han rede til at modtage oplysning og kan gøre sig håb om at nå livets højeste mål, men uden dem - aldrig!

Sandheden frem for alt.

Den første egenskab, der kræves, er ikke andet end en stærk længsel efter sandheden. Aspiranten må lære at bede på sine knæ om at blive befriet for sin uvidenhed. I gamle dage var der ingen asiatisk vismand, der overhovedet ville berøre filosofi over for en spørgende, hvis han havde bemærket, at Han manglede denne længsel eller kun havde den i yderst ringe grad. Man kan ikke få ild i en gennemblødt brænde-stabel, før den igen er blevet tør, og der er heller ingen ærlig lærer, der kan tage et veltilfreds verdens menneske, for hvem verden ikke frembyder nogen problemer, og som synes, at den er god nok, som den er, og løfte hans tanke til tilværelsens højere sfærer. Denne længsel er en højere oktave af den samme dybtfølte længsel efter at trænge ind til livets skjulte hjerte, som mystikerne kalder »nådens åbenbarelse«.

Her stiger den blot fra tvingende følelse til rolig tænkning, idet den antager en højere form og kræver den endelige sandhed i stedet for midlertidig tilfredsstillelse. Der er ikke mange, der er født med denne egenskab at elske sandheden for dens egen skyld, for tanken ønsker i reglen ikke at anstrenge sig for at finde den. De, der tilegner sig den senere hen i livet, drives som regel dertil af hårde lidelser, tragiske tab eller skuffelse over religion eller mysticisme. Det kan også skyldes personlig berøring med en virkelig vismand, i hvilket tilfælde den ydre påvisning af sandhedens *fordele*, især i kritiske tider, kan gøre disse klart iøjnefaldende og den selv mentalt dragende.

Længslen efter sandheden er i virkeligheden et ønske om at blive befriet for sin uvidenhed. Der er intet virkeligt tænkende menneske, der kan blive ved med at føle sig tilfreds med at leve som et slet og ret sanseligt dyr; efter først at have følt undre eller tvivl med hensyn til det kosmiske skuespil vil han på et eller andet tidspunkt søge at rive det slør til side, der skjuler livets mening. Han må være ivrig efter at blive fri for sin uvidenhed; hvis han hævder, at sandheden er uopnåelig, diskvalificerer han dermed sig selv. Han må først stræbe og aldrig ophøre dermed, hvis han ønsker at udtale sig afgørende og rigtigt om dette spørgsmål.

Den, der blot er nysgerrig eller som føler en forbigående nysgerrighed, er ligeledes uegnet, for han vil også snart opgive sin søgen. Man må være visdommens ivrige

discipel. Den, de mere føler sig draget til filosofien af en brændende lidenskab for sundheden end af asketisk afsky for verden, egner sig bedst for den. Man må føle en dyb kærlighed til sandheden, inden den åbenbarer sig for en.

Der er kun meget få, som higer så stærkt efter den. De fleste mænd og kvinder kan være interesseret i den som hobby eller som genstand for høflig, intellektuel diskussion; men de tillader den på ingen måde at have nogen indflydelse på deres livsførelse. Derfor bliver de bedraget med tarvelige surrogater, fordi de ligesom i hverdagslivets handel ogandel om materielle ting kun får, hvad de betaler for. De bliver imidlertid snart stillet på prøve på denne vej. De, der er ubevidst uoprigtige, hvis bevæggrunde er lave, eller hvis mål er begrænset, vil lade deres kærlighed til mindre, men mere håndgribelige ting overskygge deres kærlighed til den uhåndgribelige sandhed, for enten tiden eller læreren vil bringe dem til dybt og nøje at overveje ikke blot, om de ønsker den højeste sandhed, men også om de ønsker den uden hensyn til, om den er behagelig eller ej.

Den aspirant, som er af den rette slags, vil forfølge den til det sidste og så acceptere den, enten den smager som gift eller som nektar, for han har forstået den skjulte mening med og følt styrken af Bacons ord, at »der er ingen glæde, der kan sammenlignes med at stå på sandhedens klare grund.«

Enhver, der længes efter at høre den tilslørede gudindes kalden, og som vil følge hende, hvor hun så end er at finde, hvad enten det er i fremmede lande eller i uvante tanker, bliver hendes højtelskede dyrker.

Hold ud og bevar håbet.

Gudinden kommer ikke og gæster ham som en åbenbaring; han må selv ustandseligt søge hende. Det vil derfor være ganske naturligt for enhver, der føler en så stærk længsel efter sandheden, at stræbe efter at tilegne sig den anden egenskab, som er en fast beslutning om at søge sandheden og at blive ved med det, til målet er nået, hvad der så end sker. Det kan ikke undgås, at denne søgen snarere kan sammenlignes med et højt og stejlt bjerg, der må bestiges under kamp og anstrengelse, end med en slagen landevej, hvor fremskridtet er let og sikkert. Denne ene faktor: en ukuelig udholdenhed under alle de vanskeligheder og i alt det mørke, der omgiver aspiranten, er yderst vigtig, hvis han ikke skal tabe modet og opgive sin søgen. Den er vigtig, fordi den giver ham den fremdrift, han har brug for til at besejre alle vanskeligheder, hindringer og uheldige forhold og gør ham stærk nok til at holde ud til den bitre ende. Selv den, der virkelig føler længsel efter sandheden, må vogte den vel, for han svømmer imod de overfladiske nutids-omgivelsers strøm; det er et hårdt arbejde; men det kan gøres, fordi den, der virkelig mener det alvorligt, får et ukueligt mod, der fødes af fortvivlelse.

Det kan ikke undgås, at han vil komme ud for selvopgivende stemninger, der vil forsvinde igen; men han må fastholde beslutningen om at fortsætte sin søgen. Mennesker, der skifter mål hvert år, som kamæleoner skifter farve, egner sig ikke til at vandre denne vej. Aspiranten må være tålmodig nok til tappert at bære både prøvelser og fristelser, sorger og glæder og dog bevare sin tålmodige beslutsomhed. ***På hele sin verdslige vej vil han blive sat på hårde prøver, der bestandigt vil angribe hans sindsro.***

Lad os vende tilbage til vor sammenligning med en opdagelsesrejsende og sige, at han er draget ud for at vandre igennem Nordafrika fra kyst til kyst. Hvis han standsede på et eller andet punkt af sin rejse og vendte om på grund af vandmangel, fjendtlige omgivelser eller angreb af myg, slanger og moskitoer, ville han aldrig nå den anden kyst.

Den, der søger sandheden, må være lige så udholdende inden for sin egen sfære af intellektuel forskning og blive ved med at trænge frem i den bestemte retning. Han må

kunne fortsætte med studier, som ikke er øjeblikkeligt frugtbringende, og forstå at vente på oplysningens begunstige øjeblik. Ingen af os er fuldt ud vor egen herre, og vi må afvente det rette tidspunkt, den skæbnebestemte time, da der vil blive skænket os en højere forståelse, og alligevel må vi ikke sløje af i vort arbejde, mens vi venter. Tiden er således en faktor, vi må tage med i betragtningen.

Oberst Lindberghs flyvetur over Atlanterhavet, var i sin tid en bedrift, der blev hævet til skyerne; men han udførte den først, efter at han allerede havde øvet sig på 7000 mindre ture. Den filosofiske bedrifts glans kaster stærkt lys over et historisk navn; men bag beretningen om triumfen skjuler der sig et udholdende og tålmodigt slid dag ud og dag ind. *Sandheden må åbenbare sig lidt efter lidt i en selv, idet den langsomt forvandler sindet, selv om dens endelige erkendelse kan ske med forbavsende pludselighed.*

Vi må bekæmpe vor egen mangel på målbevidsthed. *Den egentlige kamp i tilværelsen er menneskets kamp imod sig selv.* Det er den, de færreste giver sig i lag med, fordi den kræver så meget af dem; men det er den eneste, som det virkelig er umagen værd at kæmpe. Man opnår intet stort eller ophøjet blot ved at ønske det. For at opnå det, må man være rede til at give - sig selv! Der var engang en omvandrende lærer i Galilæa, som lagde mærke til den almindelige tilbøjelighed til svaghed hos sine tilhængere. Han blev nødt til at sige til dem: »De, der gør mine ord, skal kende min lære.«

Det beslutsomme sind når længst. Når trykventilen på en dampkedel begynder at løfte sig, begynder maskinen at udvikle mere energi. Når der pludselig sendes en højspændingsstrøm igennem ledninger, der før kun var svagt strømførende, forbedres resultatet lige så pludseligt. Alt dette er lignelser, man bør give agt på.

Endelig vil det menneske, der har fattet den filosofiske beslutning at konstatere, hvad der er sandhed, ikke forveksle nederlag med fiasko. Af de første vil *han* uddrage advarsler og visdom; men den sidste erkender han aldrig.

Tænk!

Den tredje egenskab, der udkræves, er tænkeevne, en intelligens, der er skarp nok til at dømme korrekt og ikke blot konventionelt om tingenes relative betydning eller om fremstillingers gyldighed. Filosofien kræver perspektiv. Den søger at se tingene, som de virkelig er. Det forudsætter en vis mental årvågenhed, som erkender sandheden i de fortærskede ord, at tingene ikke altid er, hvad de synes at være. Det falske tager sig ofte ud som sandhed eller udgives derfor. Man må kunne ræsonnere så selvstændigt, at man stædigt vægrer sig ved at antage en mening bare fordi alle andre har den. *Hoben synker til bunds i et hav af andres meninger og teorier, fordi den er mentalt bundet af fejlagtige forestillinger, tilsyneladende realiteter og vildledende skin; men tænkeren står fast.*

Vejen ud af dette slaven er ret tænkning, dybtgående analyse og stadig forsken, alt sammen forenet i en søgen efter sandheden. Dette studium medfører megen ny og aldeles ikke let tænkning; vor generation kan måske ikke tilegne sig ret meget af det; men foregangsmændene kan. Der kræves en skarp intelligens. Vi må tænke og handle, ikke for vor egen, men for sandhedens skyld. En sådan udvikling af den forstandsmæssige indsigt vil lette forståelsen af filosofien.

Dette er ikke alt, hvad der forstås ved at kunne tænke. Det er lige så vigtigt, at man er i stand til at skelne klart mellem det døgnvarige og det evige, mellem det, der kun har betydning for en dag, og det, der har betydning for hele livet, og mellem den forbigående materielle tilværelse og de relativt mere varige mentale faktorer. Man kunne kalde det en sjette sans, som ved, hvad der virkelig er fundamentalt i livets spil. Den skulle virke på den måde, at den bestandig får vedkommende til at skelne mellem

de værdier, som er varige, og dem, der kun er midlertidige. Og man må elske nøgne kendsgerninger så højt frem for behagelige indbildninger, at den beslutning om at skelne mellem det virkelige og det illusoriske, som er så vigtig under hele studiet og den praktiske anvendelse af filosofien, lidt efter lidt kommer i forgrunden.

Man kan ikke forstå filosofien uden store mentale anstrengelser; den er vanskelig at fatte, ja så vanskelig, at det ofte er som at prøve på at gå på en line uden at miste balancen, og de, der ikke kan eller ikke vil anstrenge sig for det, vil ikke kunne undgå at finde dele af denne bog uforståelige, i hvor jævne ord de så end er skrevet. De intellektuelt frygtssomme og de mentalt svage undskylder sig ofte med at sige, at sådanne undersøgelser er overflødige. Det er, fordi De ikke ved, hvad betydning sandfærdig tænkning har i tilværelsen. De forstår derfor ikke, at det er lige så nødvendigt at stimulere tænkningen som at oplyse den.

At lege med nogle få problemer for at kunne komme med vittige bemærkninger over for en beundrende forsamling gør ingen til filosof. Kun den, der vil tænke tingene helt til bunds, søge ind til kernen i ethvert spørgsmål og ikke standse på noget punkt, fordi han kommer i modstrid med en forestilling, alle andre har, og som ubarmhjertigt vil anvende den slutning, han kommer til, på det liv, han fører, fortjener at kaldes en sandhedssøger. Den, der ikke vil undersøge en lære for at finde ud af, om den er sand eller ej, bare fordi den er fremmedartet og ganske uvant, har ingen ret til at modtage sandheden, og den, der lader sig afskrække fra at gøre sig bekendt med en lære, fordi den ikke er anerkendt i hans eget land eller i hans eget folk, men stammer fra et andet land og fra mennesker af en anden hudfarve, er ligeledes uværdig til at modtage denne kostelige gave. Fornuften kender ingen geografiske grænser. På den filosofiske forsknings område er politiske eller racemæssige fordomme mod en lære eller en lærer absolut skæbnesvangre for et heldigt resultat.

Gennemsnitsmennesket har ikke tålmodighed til den dybeste eftertanke og beherskes af øjeblikkelige indtryk. Han er for hastig til at drage slutninger, idet han ofte baserer dem på et overfladisk og vildledende skin. Derfor bliver han ved med at være hildet i uvidenhed. Denne svaghed er en fejl, der kan overvindes ved disciplin. Et sådant menneske trænger til at uddybe og skærpe sin tanke og vænne den til at trænge ned under overfladen. Den, der ikke således vil styrke og træne sin tanke, kan ikke påtage sig den opgave, filosofien stiller ham, nemlig at søge det, som *er*. Der kræves en skarp forstand til at eliminere alt, hvad der ikke er sandt, alle illusioner, og fjerne al forvirring. Nødvendigheden heraf vil også blive indlysende, når vi i et senere bind skal studere søvnens og drømmens betydning.

Det endelige ideal er en tanke, der er så skarp som en toledoklinge, (kniv?) og som kan gennembore illusioner og indbildninger, personlige meninger og overtroiske forestillinger. De kæreste og mest opmuntrende ideer forsvinder måske, når de bliver dissekeret af en sådan tanke, for efterhånden som dette studium skrider frem, vil man se, at næsten alle mennesker har masser af illusioner, ganske simpelt fordi deres tanke er mangelfuld og træg og dens æg sløv.

Indre uafhængighed.

Når tanken således er skærpet, vil man være forberedt til at udvikle den fjerde egenskab, som består i en rolig, indre uafhængighed af såvel de ubehagelige episoder som af de behagelige tildragelser, der udgør den verdslige tilværelses bølgedal og højdepunkt.

Hvilken ulykke skæbnens omdrejende hjul end kan bringe i forgrunden i aspirantens liv, må han opelske en skjult ligegyldighed over for den, og hvilke nydelser eller begær, der end behersker øjeblikket, bør han ikke knytte sig så stærkt til dem, at han ikke hurtigt kan give slip på dem, hvis det bliver nødvendigt. Hvis han ønsker at tilegne sig

et filosofisk perspektiv, må han basere det på et sådant grundlag af ligegyldighed, fordi tilknytninger skaber mental partiskhed og hindrer ham i at indtage en retfærdig og upartisk holdning, når han vejer vidnesbyrd, anstiller undersøgelser eller afsiger sin dom. Desuden er en sådan egenskab nødvendig, for at aspiranten ikke skal lade sig drage bort fra sin søgen af midlertidige tillokkelser, for hvis han var så stærkt knyttet til de almindelige verdslige oplevelser, at de betød alt for ham, var der ingen grund til, at han skulle gå i gang med denne filosofiske søgen.

En intelligens, der ikke er sløvet af sociale konventioner, personlig stilling, overdreven ærgerrighed, lystig glædesdyrkelse eller utilfreds-stillede begær, kan ikke undgå at se, at livet på denne omdrejende klode er en vekslende strøm af både gunstige og ugunstige begivenheder, *som ingen kan komme udenom*. Og hvis den samme intelligens er skarp nok, vil den også se, at alt, også den selv, er forgængeligt og flygtigt. Alle verdslige tillokkelser, alle jordiske besiddelser, alle menneskelige forhold og alle sanselige glæder såvel som deres genstande kan dø eller forsvinde i morgen. Derfor fordres det, at den filosofiske aspirant tilegner sig en rigtig indstilling til deres forførende blændværk, og den består hverken i blind betagelse eller i fuldstændig afvisning. Hvis han ikke vil bedrage sig selv, må han nøjagtigt vurdere de svindende dages skiftende panorama. ***Når han ser, at alt og alle bærer relativitetens og forgængelighedens stempel, vil han forstå, at det i bedste fald kun kan skænke ham en relativ og forgængelig lykke.***

Var s98 her i bogen fra-57

Han må forstå, at han ikke er i sikkerhed, hvis han betragter det flygtige som det eneste mål for sin inkarnation. Han må derfor blive alvorlig nok til at bruge sin forstand til det usædvanlige forehavende at søge noget, der ikke dør og forsvinder. Om noget sådant kan findes eller ej, er en anden sag; men filosofien ***søger en virkelighed, som er varig, og en absolut sandhed, som er hævet over det, der blot er menneskelige meninger.*** Han har ikke blot brug for sin intelligens til at indse alt dette, men også for sit mod til at indrømme det. *Hvis han kan nå så vidt - og det er der kun få, der kan - er han rede til at indtage den holdning, der her anbefales, og som består i en vis stoisk ligegyldighed over for den personlige skæbnes omskiftelser og i en asketisk sindslige-vægt over for glæder.*

Der er imidlertid andre mennesker, hvis forstand ikke er skarp nok til at indse nødvendigheden af en sådan indstilling, men som alligevel når til den som følge af visse erfaringer, de har gjort. De når til den gennem store lidelser, bitre tab, pludselige chok, mislykket stræben eller overhængende fare. Sådanne mennesker er ofte meget rige på jordiske erfaringer. Når de er blevet trætte af at bejle til det tilfældige og overse det fundamentale, af at slide sig igennem de onde år og glide sorgløst gennem de gode, tilegner de sig ubevidst denne filosofiske egenskab. De hjertesår) der tilføjes kvinder af uvenlige og utro mænd, såvel som den dystre tomhed, vægelsindede kvinder kan skabe i forelskede mænds hjerter) kan til sidst fremkalde denne egenskab. Intens lidelse bibringer således mennesker en vis ligegyldighed over for tilværelsen.

De verdensomfattende sorger og lidelser, der har såret vort århundrede så bittert, har været en mindre forberedelse til en sådan indstilling. Når mennesker ser, at de ikke længere kan være sikre på besiddelser, ejendele og personer, men at alt dette kan forsvinde i morgen, og når de har oplevet angsten for at miste deres formue eller slægtninge, de holder af, er de tilbøjelige til at tabe noget af deres tilknytning til det verdslige liv. De indser, hvor flygtigt og usikkert det er, og dagene med deres frygtelige kaos og fortsatte usikkerhed bliver mindre tillokkende i deres øjne. Således fører sorg til forståelse.

En sådan egenskabs natur misforstås let af dem, der aldrig har følt den eller set den i praksis, eller som har set den fremstillet teoretisk og antaget den for noget andet, end

den er. Den er ikke en asketisk flugt fra menneskelivet eller en opgivelse af personlig virksomhed, ja ikke engang en forsagelse af almindelige glæder, men noget ganske andet. En rent midlertidig afsmag, der skyldes forbigående sorg, er ikke nok. Der behøves noget mere dybtgående, en virkelig afkastning af usynlige lænker. Den, der er i besiddelse af denne egenskab, kan i virkeligheden udadtil dele alle andres hverdagsliv af familieforpligtelser, arbejde og adspredelser; men dybt i sit hjerte vil han vurdere alt dette efter dets rette værd og indse, at det er forgængelig og flygtigt.

Denne egenskab behøver ikke at hindre ham i at leve et praktisk og personligt liv. Han vil opfylde alle krav til punkt og prikke, og selv hans ydre forhold til andre mennesker kan bestå som før; men han vurderer det alt sammen på en anden måde end den almindelige. Han kan handle på samme måde som andre; men han lader sig ikke opsluge af sine handlinger. *Han kan sætte pris på behagelige omgivelser og forstå at nyde dem i lige så høj grad som andre; men han bygger ikke helt sit håb om lykke på et sådant grundlag, for han har en klar forståelse af alle tings forgængelige natur.* Kun i den forstand kan han siges at forsage i mental henseende.

Denne egenskab betyder heller ikke nogen svækkelse af verdslige evner. Man fortolker den kun rigtigt, når man lægger dens tyngde punkt i baggrunden af bevidstheden i stedet for i forgrunden. Det menneske, der ejer den, vil være lige så fast og nøgtern i sine praktiske handlinger som nogen forretningsleder; men han drives mere af pligt end af begær.

Selv om der ikke her er plads for overfladisk optimisme med hensyn til livet, er der heller ikke plads for dyster pessimisme. Dertil er målet for stort. Gennemsnitsmennesket kan skjule sin bitre skuffelse eller hemmelige lidelse under et høfligt smil eller en bidende kynisme; men filosofen behøver ikke at bære en sådan maske, og selv om han har et dybt alvorligt mål i livet, ved han, at han kan være alvorlig uden at være højtidelig. **Han kan stadigvæk godt lide at le.** Han håber altid, at den tid aldrig skal komme, da han ikke kan le af sig selv; men hvis den ulykke skulle overgå ham og han er en virkelig filosof, vil han kun bede sine venner om at gøre ham en eneste tjeneste, nemlig at svøbe ham pænt ind i et ligklæde og skyndsomst bære ham til nærmeste krematorium, for han vil ikke plage verden med et menneske, der har så høje tanker om sig selv, at han har glemt, at hans nuværende inkarnation kun er én blandt millioner, og som har så ringe tanker om virkeligheden, at han ikke kan lege lige så muntert med sin overfladetilværelse som et barn med tøndebånd og pind. Han er fortabt, hvis han i sin søgen efter sandheden ved streng logik dræber hele sin sjæls poesi og ikke ænser eller går glip af alle de fine følelsesnuancer, der kommer til ham gennem kunst og natur, hvis den bringer ham til et punkt, hvor en skov ikke er andet og mere end en samling af så og så mange tusinde træer og ikke et sted, der rummer mild fred og klassisk skønhed, og hvis han ikke hver aften kan standse nogle få minutter midt i sin virksomhed og betragte det skønne farvespil, når solen synker. *Den logiske tankes smag for nøjagtig iagttagelse behøver ikke at kvæle det følsomme hjertes påskønnelse af skønhed og stemning. Livet har plads nok til begge dele.*

Det er således både muligt og ønskeligt, at den filosofiske indsigt, der avler uafhængighed, går hånd i hånd med en alsidig udvikling af menneskelig kultur og virksomhed. Det, der tilsigtes, er ikke en forkrøblet livsglæde eller tilintetgørelse af følelsen, men udvikling af en dyb indre uafhængighed i Livsglædens og følelsens øjeblikke.

Koncentration, ro og drømme.

Vi har allerede i et tidligere kapitel omtalt nødvendigheden af at tilegne sig den femte egenskab, som består i evnen til at udøve meditationens teknik. Hovedtrækkene i denne teknik er udførligt behandlet i forfatterens øvrige bøger, og her vil det være tilstrækkeligt kun at bemærke tre punkter, som udøveren må lægge særlig vægt på, hvis han også følger den filosofiske vej. Det drejer sig ikke om de andre følger, yogaøvelserne kan få; okkulte oplevelser, usædvanlige visioner og lignende hændelser vil i virkeligheden kun hindre hans filosofiske fremskridt, hvis han giver for megen agt på dem. De har ingen betydning her, hvor opmuntrende de end ofte kan være på den mystiske vej.

Det første af disse punkter er evnen til at regulere tankerne og beherske opmærksomheden. Tanken har en naturlig tilbøjelighed til at gå i forskellige retninger og flage fra det ene emne til det andet på grund af det tryk, der udøves på den af følelsesmæssige tilknytninger, fysiske omgivelser eller ufuldkommen træning. Denne tilbøjelighed kan fjernes og rettes gennem meditationens psykologiske disciplin, og evnen til at blive helt optaget af det forhåndenværende emne kan da udvikles. Hensigten med en sådan koncentration er at skænke det emne, man har under overvejelse, sin hele og fulde opmærksomhed, idet man ikke et øjeblik tillader sig at slække af på grund af dovenskab eller træthed. Tanken må kun gå i den retning, som viljen bestemmer. Der kan opnås meget alene gennem denne evne til koncentration. Det er en støt virkende kraft som når den rettes mod et eller andet mål eller mod en hindring overvinder en sådan modstand. Acetylen-svejseflammen der smelter det hårdeste stål, er et velegnet eksempel på fysisk koncentration. Evnen til forsættigt at rette opmærksomheden mod en bestemt ting og fastholde den der, bidrager ligeledes til sidst til at bane vej gennem selv de vanskeligste intellektuelle problemer.

Den anden faktor af filosofisk betydning som man må stræbe efter i den mystiske disciplin, er ligevægt. En rolig, støt og afbalanceret sindstilstand, der kan modstå chok. Når lidenskaberne raser voldsomt i et menneske, når vreden blusser for hyppigt op eller når begærene truer med at overvælde ham, bliver han uligevægtig. Når stærke følelseskomplekser støder på modstand fra lige så stærke fornuftgrunde, når huslige vanskeligheder eller forretningsbekymringer uafledigt bort-leder opmærksomheden eller når temperamentet er uroligt og svingende og flagrer fra det ene til det andet, kan det ikke undgås, at der hos vedkommende opstår mentale konflikter, som piner ham. I alle disse tilfælde kan sindet beroliges ved meditation. Herigennem kan man forsøgsvis udvikle og periodisk opretholde bedre ligevægt mellem følelser og tanker, mellem tankerne indbyrdes og mellem lidenskab og fornuft. Varig ligevægt kan imidlertid kun opnås ved at gennemgå et kursus i filosofisk disciplin. Når det drejer sig om et menneske på et nogenlunde fremskredent trin, kan meditation ikke desto mindre hurtigt overvinde voldsomme og oprørte tanker og berolige sindets konflikter. Ved at tage sin tilflugt til meditation kan man kue ophidsede følelser, dæmpe vrede og skyde hede begær, der forvrænger tilværelsen, fra sig. Den beroliger sindet og gengiver det dets ligevægt, i hvert fald i øjeblikket. De indiske yogier kalder en sådan selvbeherskelse og modstandsevne over for øjeblikkelige lidenskaber; »ligevægt« (level-headedness). Vi vil foretrække at kalde den »indre fred«.

Det tredje punkt er udviklingen af evnen til at hensynke i drømmen. Dette er af stor betydning og af allerstørste værdi for aspiranten, når han på de højere trin søger at høste den endelige frugt af sine filosofiske anstrengelser, erkendelsen af den højeste sandhed. Det er det, der viser sig hos mystikeren som den bestandige stræben efter at indstille al ydre virksomhed, lukke de distraherende materielle omgivelser ude, standse de fem sansers virksomhed og opnå en fuldstændig indadvendt tilstand, som er beslægtet med den stærke selvfordybelse og de skabende stemninger, man kender fra berømte geniens liv. Denne vedvarende indadvendthed kan endog gå over til trance; men det vigtigste er evnen til efter ønske at vende opmærksomheden bort fra de konkrete tings verden og

rette den mod de abstrakte tankers. Der er mange praktiske mænd inden for forretningsliv og industri, som har en klar og skarp forstand, men alligevel er de ude af stand til at bevæge sig blandt abstrakte ideer, fordi de kun kan rette deres opmærksomhed mod konkrete ting. Denne evne til subtil indadskuen er sjælden.

Tiden er nu inde til at forklare ting i forbindelse med mysticisme og yoga, som ikke var på sin plads, da emnet tidligere var under behandling, og som vil kaste lys over det formel-problem, der rejste sig i første kapitel. Enhver filosof må være i besiddelse af de tre egenskaber:

Koncentrationsevne, ro samt evnen til at hensynke i drømmen. For så vidt er han mystiker; men de fleste mystikere er ikke filosoffer. Mysticismen kan nu betragtes som et disciplinært stadium, den vordende filosof må gennemgå, hvis han finder, at han mangler disse egenskaber, hvad tilfældet er for de flestes vedkommende.

Det er almindeligt kendt, at det er vanskeligt helt at koncentrere sine tanker i det daglige liv, der er så velkendt og personligt; hvor meget mere må det da ikke være tilfældet, når det drejer sig om filosofisk forskning, der er så fjerntliggende og upersonlig? Det uvillige sind bliver snart træt af at kæmpe mod disse vanskeligheder, hvis det ikke i forvejen har udviklet den styrke, der opnås gennem en sådan disciplin. Uden den fuldstændige koncentration, under hvilken sindet samler sig om en eneste ting alene, mens alle uvedkommende tanker lukkes inde, vil anstrengelsen for at fatte de filosofiske problemers betydning eller finde de rette løsninger på dem støde på modstand. De lange tankerækker, som den filosofiske aspirant er nødt til at tumle med, kræver resolut, at han er i besiddelse af denne egenskab. Hans sind må kunne tage dem op til behandling uden at lade sig drage bort fra sit forsæt al uvedkommende tanker eller forstyrrende omgivelser.

Mental ro er desuden en væsentlig forudsætning for uforstyrret at kunne udforske sandheden. Det menneske, der ikke kan holde konflikter og bekymringer ude af sine tanker vil ikke være i stand til uafbrudt at rette sin opmærksomhed mod filosofiske spørgsmål. Den ligevægt, der udkræves til sådanne betragtninger, kan opnås gennem meditation og vil bidrage til at hindre følelsesmæssige forstyrrelser, fjerne ideologiske hindringer og klare aspirantens tanker, når han går i gang med sit studium. Det er en velkendt sag, at en ophidset sindstilstand formørker intelligensen, og at man ikke kan danne sig en nøgtern og ligevægtig mening, når man er opfyldt af vrede; men under yogaøvelsernes beroligende indflydelse Viste man sådanne følelser fra sig eller de forsvinder helt.

Selv om et menneske er i besiddelse af en skarp forstand, kan han skade dens filosofiske værdi, hvis han bruger den, når han er vred. Sindet må være frit for følelser for at kunne beskæftige sig med dette studium. Hvis et menneskes sind er forgiftet af fjendtlighed over for et andet menneske eller af tanken om en krænkelse, der er tilføjet ham, eller han er opfyldt af tilfredshed, virker det distraherende og gør ham uegnet til at anstille dybtgående betragtninger.

På et senere stadium af denne søgen vil det blive nødvendigt at afvise de legemlige sansers naive beretninger om tingenes væsen og trænge ind på et område, de intet kender til. ***Denne opgave er vanskelig, fordi gennemsnitsmennesket mere eller mindre tror, at dets bevidsthed er fængslet i legemet og ubevidst lægger hindringer i vejen for sig selv ved denne tro, som vil vise sig at være fejlagtig.***

Hvis opgaven skal løses, kan det kun ske ved først at løse sindet af de lænker, man selv har smedet, og derved gøre det elastisk nok til at finde dette område. Den indadskuen og selvfordybelse, der udvikles gennem meditation, viser sig her at være absolut nødvendige forudsætninger. Ved undersøgelsen af søvnens betydning vil man også indse værdien af denne tankens overordentlige klarhed og skarphed. Al metafysisk træning bliver desuden langt lettere, når man først har øvet sig i meditation, og når man hurtigt skal vende tanken bort fra den praktiske verden for at anstille betragtninger over

højere principper og abstrakte emner, bliver man i stand til at fatte disse med mindre anstrengelse, når koncentrationsevnen er blevet intenst skærpet gennem yogaøvelser.

Af disse betragtninger vil man se, at filosofien anser tankekonzentrationens yoga for at være en uvurderlig psykologisk træning, som foreskrives for at kvalificere et menneske til studiet af den. En sådan yoga bidrager til forståelse af verden, for så vidt som den medvirker til at forme det tankens redskab, hvorved vi skal opnå en sådan forståelse. Den mystiker, der gennem meditation udvikler sindsro samt evnen til drømmen, men *standser* herved for at nyde den fred eller henrykkelse, han måtte føle, vil forblive i uvidenhed om den højeste sandhed om tilværelsen, selv om han er forud for andre med hensyn til kundskab om sig selv. Han føler sig måske lykkelig; men han bliver ikke vis. For at sige det ganske kort: den filosofiske skelnevnes yoga er en nødvendig fortsættelse af tankekonzentrationens. Den sidstnævnte er nødvendig til udvikling af det tankeredskab, der skal benyttes til den første.

Det må også gentages, at meditation kun er til nytte under denne søgen eller i det hele taget, når den udføres *korrekt*. Hvis den udføres forkert eller overdrives, bliver den en hindring for filosofisk virksomhed og avler nye onder, griller og indbildninger, som ikke tidligere var til stede, og som må overvindes. Den må udøves inden for passende grænser. Når mennesker taber mysticismens disciplinerende og lutrende formål af syne og overdriver den, så alt andet udelukkes, bliver de ikke befriet for deres komplekser, men kan endog få dem forstærket!

Disciplinering af følelsen og renselse af karakteren.

Påpegelsen af den sjette i denne gruppe af psykologiske egenskaber, der kendetegner den kompetente studerende, vil sikkert være ubehagelig for de fleste. På ethvert trin af den filosofiske forskning må den studerende undertrykke sine følelser, hver gang de kommer i skarp konflikt med fornuften. I alle tilfælde, hvor vi har belyst den psykologiske proces, har det vist sig, at udisciplinerede mennesker har en indgroet tilbøjelighed til at lade den klare tænkning formørkes af en forvirret tåge af følelser, især når det drejer sig om undersøgelser af indviklede problemer og vurdering af modstridende ideer. Som regel ser de verden og fortolker livets erfaringer gennem denne tåge. Det er den studerendes opgave at drive den på flugt.

Den menneskelige personlighed rummer en mængde modstridende begær og impulser. *Den er tilholdssted for instinktive lidenskaber og urgamle drifter, hvis dybt rodfæstede karakter man ikke altid er klar over, før de kommer helt frem på overfladen i kritiske øjeblikke.* Alle disse kræfter er så stærke, at man med rette kan sige, at de fleste mennesker lever mere efter følelsen end efter forstanden. Følgen er, at det meste af deres tænkning er farvet af bevidste eller ubevidste ønsker og begær, ufornuftig neurotisk angst og andre komplekser. Man ser ikke så sjældent, at de lægger lænker om benene på sig selv i form af uværdig personlig attrå, som er afgjort skadelig for deres egne interesser. Disse følelsers og impulsers ebbe og flod river dem ufrivilligt med og gør det vanskeligt for dem at basere deres almindelige indstilling til livet på urokkelige kendsgerninger eller rigtig tænkning.

Vi kan få en klarere forståelse af meningen med disse udslag, når vi ser virkningen af ubehersket følelse inden for større områder end det

enkelte individ. Under spændingen i krigstider bruser lidenskaben op i mennesker og når ofte et højdepunkt. (igen; denne bog er skrevet under eller lige før ww2.rø-anm.) Under politiske valg kommer hele skarer i sindsoprør og beherskes let af demagoger; det er klart, at deres sind i sådanne øjeblikke er omtåget, og at der ikke kan være tale om nøgtern tænkning.

Læger, der er knyttet til sindssygehospitaller, ved, at når en menneskemængdes følelser kommer i så stærkt oprør, at de ikke kan beherskes, frembyder de en slående

lighed med kendte symptomer på sindssyge. Stærk følelsesmæssig ophidselse er derfor en barrikade, som fornuftens angreb preller af på. Følelse, der ikke tøjles af fornuft, er en af menneskehedens store forførende.

To stærke følelser:

had og griskhed, er i fællesskab ansvarlige for mange af verdenshistoriens forbrydelser. *De seksuelle lidenskaber er ansvarlige for frygtelige ulykker.* Det er en af grundene til de traditionelle indskrænkninger og forbud, hvormed samfundet har omgærdet den frie og fuldstændige følelestilkendegivelse i anstændigt samkvem mellem mennesker.

Den filosofiske aspirant især kan ikke tillade sig en sådan følelsesmæssig luksus. Han ved, at når et menneskes hele liv beherskes af følelse, er det til skade for dets intellektuelle natur, og da det vigtigste redskab, han skal bruge for at trænge ind på sandhedens område, ikke er andet end tanken selv, der er skærpet til det yderste, må han før eller senere træffe et afgørende valg mellem den stadige brug af fornuft og selvbeherskelse og den bestandige given efter for følelser og lidenskaber.

Han må i højere grad end andre tage sig i agt for vrang-forestillinger, der har deres rod i personlige følelser, for at lade en nøgtern mening fortrænges af smittende begejstring, for at ofre tørre fakta til fordel for en ophidset fantasi og for at lade sig lokke af illusioner, der avles af personlige følelser og seksuelt begær. Han kan umuligt finde sandheden, hvis han ikke er villig til på dens bud at opgive et uholdbart standpunkt. Det er ikke den glæde eller sorg, som en forestilling eller en begivenhed vækker hos ham, der må blive bestemmende for dens sandhed eller værd, *for disse følelser røber blot noget om hans egen karakter, men intet om selve forestillingens eller begivenhedens egentlige natur.*

Følelser omtåger let tænkeevnen og hindrer den i at arbejde effektivt. Det ufornuftige element i menneskesjælen søger altid følelsen af tilfredsstillelse og undgår altid følelsen af det modsatte, ganske simpelt, fordi den førstnævnte bringer glæde og den sidstnævnte smerte. Primitive mennesker, hvis tænkeevne ikke er udviklet, frembyder et bedre eksempel på dette princip end civiliserede mennesker, og hvem ved ikke, at de slutninger, man drager i vrede, i reglen ikke bliver fastholdt, hvorimod fornuftens altid bliver stående.

De spørgsmål, som filosofien tager op til overvejelse, er ofte så vanskelige, at følelsen let kan gøre sin vilkårlige mening gældende over for fornuftens køligere stemme og således hindre aspiranten i at finde den virkelige sandhed. Hans vanskeligheder forøges, fordi de menneskelige følelser forstår at kamuflere sig godt. Menneskelige begær er især overordentlig tilbøjelige til at forføre fornuften. Kun få mennesker erkender de egentlige motiver til nogle af deres vigtigste handlinger. Der er mange indre hindringer herfor, de selv har skabt, eller som er rent medfødt. Disse bevæggrunde skjuler sig under mangt et følelseskompleks, der først møjsommeligt må fjernes, inden man kan se sandheden. Disse indre hindringer fordrejer ikke sjældent kundskaben, så den kommer til at stemme med komplekserne. En aspirant kan for eksempel være i besiddelse af en højt udviklet tænkeevne, og alligevel kan hans begærfarvede tilknytninger stemme ham til gunst for den antagelse, at den materielle verden i sin inderste natur er stoflig, skønt alt viser, at den egentlig er dannet af tankestof.

Det kan også tænkes, at der er mennesker, han ikke kan lide; men når det drejer sig om at forstå dem, bør han ikke lade en sådan følelse påvirke sin vurdering, da han ellers sløver sin dømmekraft og indsigt.

Aspirantens sympati eller antipati for visse fakta eller erfaringer har intet at gøre med deres sandhed eller virkelighed. Hvis han bliver ved med at lade sig lede af sådanne følelser - og det gør de fleste - vil det aldrig lykkes ham at finde hverken sandheden eller virkeligheden. *Vandets overflade kan ikke afspejle et billede uden forvrængninger, hvis det kruses af vinden, og tanken er kun i stand til at udfinde sandheden, når den ikke*

er påvirket af stærke følelser. ønsketænkning er altid behagelig, men ofte uheldig.

Filosofiens håb ligger i at følge fornuften og ikke modarbejde den ved at lade sig lede af voldsomme begær og følelsernes indfald. Uligevægtig ærgerrighed og overdreven forfængelighed kan påvirke tænkningen og hindre aspiranten i at opnå nøjagtig kundskab. Det er også almindeligt kendt, at had og vrede er vildledende. Når disse følelser ikke beherskes, er de alle løgnagtige uvedkommende, der trænger sig ind på tænkningens område og hævder at tale sandhed. De, der bliver ved med at fornægte fornuften til fordel for deres følelser, gør sig dermed uegnede til at følge den filosofiske vej, ligesom de, der foretrækker at bevare deres fordomme og som ikke vil tæmme deres lidenskaber og beherske deres instinktmæssige antipatier, aldrig kan få en virkelig forståelse af livets betydning, fordi de vil gøre et ørkesløst, ja ganske umuligt forsøg på at få sandheden til at stemme med deres uvilkårlige tvangsforestillinger.

Kun når aspiranten nøjagtigt holder sig til kendsgerningerne uden at tage hensyn til sine personlige følelser, vil hans undersøgelser krones med held. Når tænkeevnen modarbejdes af stærke følelser og snæversynet forkærlighed for bestemte ideer, bliver den snart formørket, uden at han ved af det. Enhver følelse bliver en mulig fare, når den påtager sig den opgave at vejlede fornuften i stedet for at lade sig lede af den. Begynderen må derfor dristigt underkaste sig streng selvtugt for at kunne tænke sandfærdigt. Det er det uhyre offer, han opfordres til at bringe, denne hellige opofrelse af, hvad han ønsker, på det høje alter for det, som *er*.

En følelestilkendegivelse, der indebærer en særlig risiko for at bringe den uforsigtige aspirant i fare, er overdreven og uberettiget begejstring. Det er en stjerne, der ofte stråler klart for en tid for derpå at forsvinde i skuffelsens horisont. Det er en velkendt sag, at den, som er opfyldt af begejstring, ganske overser fastslåede kendsgerninger på sin flugt mod teoriernes himmel; han mangler ikke sjældent skelneevne og ganske afgjort et uafhængigt syn på tingene. Derfor er hans skøn ofte forkert. Aspiranten må tage sig i agt for at lade sig rive med af nogen form for begejstring, *når han vejer vidnesbyrd eller danner sig en mening*. Han må altid være på vagt, når han under læsning eller personligt står over for fanatiske teoretikere. Han må nægte at udtale sig om noget emne, som han ikke har undersøgt på grundlag af noget bedre end de fejlagtige forestillinger, hans forsonlige sympatier og antipatier har givet ham om det. Hvis han ikke iagttager denne forsigtighedsregel, skaber han mulighed for, at fantasier kan trænge sig ind i hans tanker, og at han kan blive vildledt af bestikkende og skuffende ræsonnementer. Den filosofiske begynder må gå alvorligt i gang med at opdrage sig selv til ikke at tage hense til følelsesmæssige sympatier og antipatier under sine studier. Han må frigøre sit sind for nedarvede, medfødte og erhvervede vrangforestillinger. Han må ikke lade sig rive med af tåbelige indbildninger og vild, visionær ophidselse. Alle sådanne fantasier må analytisk drages frem i bevidsthedens forgrund og underkastes den mest indgående og upartiske undersøgelse. Hvis han sætter sig imod denne proces og ikke garderer sig mod disse indbildninger - hvad der sandsynligvis vil være tilfældet på de lavere trin - forhaler han blot det tidspunkt, da han kan betrede den vej, der fører til sandheden.

Således kommer vi til den ældgamle visdoms resultat, at selv om det er følelsen, der i øjeblikket hersker i menneskets verden, vil det til sidst blive fornuften.

Det er hårde ord, og de vil sikkert blive meget misforstået. Derfor vil jeg for anden gang i dette kapitel fremhæve, at det ikke forlanges af aspiranten, at han skal kvæle varme, intime følelser; det er i virkeligheden ganske umuligt. ***Der kræves kun, at han skal underkaste dem fornuftens herredømme og ikke lade dem bemægtige sig hele hans væsen, når de er i modstrid med denne.***

Det er rigtigt og *nyttigt* at appellere til følelsen, når den støttes af fornuften. Han skal ikke tilstræbe at udrydde sine følelser men at vejlede og beherske dem. Følelsen er en

del af den menneskelige natur og kan derfor ikke udryddes. Man må *give den sin rette plads i tilværelsen; men den må lade sig lede af fornuften*, når de to ting kommer i konflikt med hinanden. Det er ikke meningen, at man skal kvæle noget, der er værd at bevare; men alt skal bringes i det rette forhold til hinanden.

Man må heller ikke undervurdere værdien af en fornuftig begejstring, der går i den rigtige retning. Den giver begynderen en værdifuld drivkraft, der gør ham upåvirkelig af fordomsfulde kritikere og grundløs opposition. Al følelse er i virkeligheden det drivende element i den menneskelige personlighed og fremmer handling mere end noget som helst andet; derfor bliver man også vidne til det triste syn, at ufølsomme, filosofiske bogorme ofte er ude af stand til at leve i overensstemmelse med deres ædle tanker.

Aspiranten vil imidlertid være nødt til at tøjle vredens lammende lidenskab og udrydde hadets frygtelige synd, fordi han kun kan finde sandheden, når han vænner sig til en sådan selvkritik. Han må vise denne beslutning under alle konflikter.

Han må kræve fuldkommen oprigtighed af sig selv. Han må ikke bruge sit ønske om at blive fri for at se et problem i øjnene som en undskyldning for at komme uden om det. Han vil måske ikke altid være i stand til at beherske de følelser, der bruser op i ham, eller tøjle de ufornuftige tvangstanker i sit sind; men i sådanne øjeblikke bør han i det mindste søge at forstå dem og vurdere dem til, hvad de er. Selv når han giver efter for dem, vil han da ikke længere gøre det blindt. For den begynder, der mener det ærligt, er det en betydelig vinding at nå så langt.

Hans begær vil utvivlsomt aftage, når de underkastes en skarp analyse, og han vil således få mere fred i sindet. En sådan beherskelse af følelserne vil uværgerligt føre til en planmæssig og behersket handle-måde. Han vil begynde at leve som et *bedre og visere* menneske.

Giv slip på egoet!

Den syvende og sidste egenskab vil langsomt udvikle sig af sig selv gennem alle disse kampe; men aspiranten må begynde at opelske den med fuldt overlæg og i fuld bevidsthed om, hvad det er, han gør. Det er viljen til at betragte livet med uhildet blik i stedet for at lade sig påvirke af egoets tilbøjeligheder og forudfattede meninger. Det er måske det vanskeligste af alle de forberedende arbejder *bevidst* at udvikle denne personlige indstilling. Imidlertid kan betydningen heraf næppe overvurderes.

Enhver, der ikke har underkastet sig den filosofiske disciplin, er tilbøjelig til at sætte sine egne meninger langt højere, end de fortjener. **Han søger i reglen at komme til slutninger, der tilfredsstiller hans indpodede og nedarvede fordomme.** *Det er ganske almindeligt, at han i en diskussion ikke vil anerkende andre fakta end dem, der stemmer med den mening, han har i øjeblikket.* Således går det til, at han ofte forkaster, hvad han har hårdt brug for, ligesom en syg kan nægte at tage en bitter medicin, som han trænger langt mere til end det sukkerstads, han forlanger.

Hver gang et menneske lader sit ego træde ind i en tankerække, bliver dens ligevægt forstyrret og dens sandhedsværdi forringet. Hvis han udelukkende dømmes alle fakta efter sine tidligere erfaringer, hindrer han sig selv i at opnå ny kundskab. Når vi undersøger hans mentalitet, som den giver sig til kende i tale og handling, synes hans almindelige, skønt ubevidste indstilling at være denne:

»Det stemmer med, hvad *jeg* tror; derfor må det være sandt; det er i overensstemmelse med *mine synspunkter*, og derfor må det være rigtigt. Denne kendsgerning er ikke i modstrid med de fakta, som *jeg* har kendskab til; derfor accepterer jeg den. Denne forestilling er ganske i modstrid med, hvad *jeg tror*; derfor må den være forkert. Dette faktum interesserer ikke *mig*; derfor har det ikke nogen

værdi i en diskussion. Den forklaring falder det *mig* vanskeligt at forstå; derfor forkaster jeg den til fordel for en anden, som jeg kan forstå, og som altså må være sand!

Enhver, der ønsker at blive indviet i den virkelige filosofi, må begynde med at kaste sådanne rent personlige synspunkter overbord. De viser hans indbildskhed og forfængelighed samt hvorledes han søger støtte for sine egne forudfattede meninger og fordomme i stedet for at søge sandheden, hvorledes han blot studerer det trykte ord for at få sine tidligere slutninger bekræftet, og hvorledes han ikke søger en lærer for at opnå ny kundskab, men kun for at få sine egne forestillinger godkendt. Ved at bevare jeg'et i forgrunden af sine tanker bliver han uden at vide det et bytte for forskellige vildfarelser. De sympatier og antipatier, der avles af et sådant personligt synspunkt, hindrer ham i at erkende en idé's eller genstands egentlige natur. De får ofte et menneske til at se ting, der slet ikke eksisterer, men som han på grund af ide- assosiasjon indbilder sig er til. Det er en patologisk kendsgerning at de forskellige former for vanvid og sindsforvirring – har deres rod i egoet, og at alle fikse ideer og komplekser ligeledes står i forbindelse med jeget.

Den, der ikke har gennemgået den filosofiske disciplin, er hyppigt selvglad, og alle hans forestillinger er begrænset af jeg'et. Dette ego hindrer ham i at finde sandheden, fordi det spærrer ham vejen til en korrekt opfattelse. Uden at han ved af det, tager Det på forhånd stilling til argumenter og antagelser, og derfor får han aldrig nogen garanti for at drage rigtige slutninger, men opfinder fornuftgrunde for at retfærdiggøre en tilbagevendende til det mentale standpunkt, han gik ud fra. Han er som en edderkop, der er fanget i sit eget spind. Når tanke-gangen dikteres af en sådan personlig opfattelse, kommer fornuften til kort. Sindet bliver tillukket og kan ikke drage fordel af nye ideer, der prøver at trænge ind. Når egoet bliver midtpunkt for tvangstanker, bliver resultatet et sind, der er svækket af religiøst snæversyn, formørket af metafysisk hjernesvind, forhærdet af slet gennemtænkt materialisme eller bragt ud af ligevægt eller overbelastet af traditionelle og erhvervede forestillinger, blindt nægtende at undersøge ukendte ideer, der virker fremmedartede og ubehagelige og derfor straks forkastes. De tror beredvilligt på, hvad der taltaler dem, og afviser hurtigt, hvad de ikke synes om, idet de bagefter opfinder fornuftgrunde for deres sympatier og antipatier; men i intet tilfælde bliver spørgsmålet: »Er det sandt?« gjort til genstand for undersøgelse uden hensyn til de personlige meninger, og resultatet accepteret, hvad enten man synes om det eller ej.

Alt dette vil sige, at de, der har de stærkeste personlige synspunkter, er de vanskeligste at lede til sandheden. Sådanne mennesker trænger til at lægge sig Jesu ord på sinde: »Uden I bliver som små børn, skal I ingenlunde komme ind i himmeriges rige«. Den ydmyghed, der opfordres til med disse ord, er ofte blevet misforstået. Der tænkes på det *barnlige*, ikke på det *barnagtige* sind. Der menes ikke en slap, selvopgivende holdning over for ondsindede mennesker eller en svag given efter over for tåbelige personer, men tilsidesættelse af alle fordomme, og af alle forudfattede meninger, som har deres rod i tidligere tænkning, indtil man kan gå i gang med løsningen af sandhedens problem uden at være hæmmet eller forurologet af dem.

Meningen er, at man må sætte sig ud over personlige fordomme og ikke lade sig påvirke af tanken om »mig« og »mit«, samt at man må holde op med at benytte vendinger som »Det tror jeg« eller »Jeg holder nu fast ved min tro« som argumenter, og at man må høre op med at mene, at noget er sandt, fordi *man selv* ved det. Slige argumenter fører ikke til andet resultat end meninger; man kommer ikke sandheden nærmere på den måde.

Filosofi er et ganske upersonligt studium, der kræver, at man går til det uden i forvejen at tage mentalt forbehold; men fordommene er ofte så dybt rodfæstede og derfor så godt gemt, at de studerende ikke altid ved, at de er der. Selv mange kendte, såkaldte filosoffer har ubevidst besluttet ikke at gå ind på noget, der adskiller sig fra,

hvad de venter at lære, og behersket af denne selvsuggestion lader de fordomme og forudfattede meninger overmande den sunde dømmekraft og lænkebinde fornuften.

Derfor må den studerende, der mener det ærligt, med fuldt overlæg udrydde de bekvemme påskud, der skjuler hans falske og hykleriske tankegang og personlige svagheder. Under sine studier og hver gang han tænker over et problem, må han søge at frigøre sig for påvirkning af alle personlige tilbøjeligheder. En sådan mental uselvskhed er usædvanlig og opnås kun ved målbevidst stræben. Den studerende må altid huske, at han først må fremstille en sag retfærdigt og derpå betragte den nøje fra alle sider, inden han danner sig en mening om den. Sandheden har intet at frygte af en sådan indgående undersøgelse, men styrkes i virkeligheden derved. Hvis han så opdager, at han har taget fejl, bør han være glad over at have opdaget det og ikke prøve på at knibe udenom, fordi hans forfængelighed er blevet såret, og han uventet er blevet ydmyget. Hans sind må være fuldstændig elastisk, hvis han skal kunne frigøre sig for fordommenes lænker og opnå indre uafhængighed og virkelig mental sundhed.

Bertrand Russell har et sted fremhævet, at »kernen i det videnskabelige syn består i at lade være med at betragte sine egne ønsker, tilbøjeligheder og interesser som en nøgle til forståelse af verden«. Det er en glimrende beskrivelse af den egenskab, der her udkræves: en ganske upersonlig søgen efter kundskab, mental erkendelse af tingene, som de er, og ikke som vi ønsker, at de skal være, og fremstilling af ethvert problem på en neutral, mental baggrund.

Den studerende må ikke søge at komme uden om et problem eller vige tilbage for at kæmpe med sine egne komplekser. Han har ikke andet at gøre end at se dem dristigt i øjnene. Han må indtil det mindste være ærlig over for sig selv og søge at hæve sig over sine personlige forudfattede meninger, for det er den eneste måde, hvorpå han kan se tingene i det rette perspektiv. Hans troskab mod sandheden må være lige så urokkelig og beundringsværdig som Sokrates'.

Ikke slap ønsketænkning, men fast, intellektuel objektivitet vil løse hans sind af egoets lænker og sætte ham i stand til at tage imod sandheden uden at gøre modstand. Således hæver han sig til et upartisk og upersonligt standpunkt og øver sig i den rene, selvfornægtende tænkning, der alene kan føre ham fremad mod sand indsigt. Selv de, der hævder, at dette er for vanskeligt i det daglige liv, kan i det mindste forsøge midlertidigt at stræbe efter et sådant ideal i de minutter eller timer, de ofrer på disse studier.

Aspiranten må følge sandheden, hvor den så end fører ham hen. Hvis han fornægter sin fornuftige indsigt og forråder sit højeste ideal, fordi han tilskyndes stærkt dertil af forudfattede meninger, der kræver, at han fejgt skal slutte sig til flertallets synspunkt, dømmes han sig selv til at leve for bestandig i den almindelige uvidenheds mørke.

Aspirantens søgen efter sandheden begynder med afhængighed af ydre autoriteter; derefter hæver han sig til at bruge logik og senere fornuft for derpå at dyrke intuition og mystisk oplevelse, og alt dette kulminerer i udviklingen af ultramystisk indsigt. Den højere filosofi er så klogt afbalanceret og så fuldstændig, at den ikke foragter nogen af disse veje til kundskab, men bruger hver enkelt af dem til rette tid.

Selv om udtrykket »filosofi« undertiden har været anvendt her i akademisk forstand om et metafysisk system, har jeg derfor hyppigere brugt det i dets gamle og sandere betydning om den samlede visdom, der supplerer metafysik med mysticisme og forener religion og handling.

Det er ganske nødvendigt her at henlede opmærksomheden på, at jeg ikke i denne bog gør noget forsøg på at give anvisninger med hensyn til den moralske forberedelse til den åndelige søger. Denne undladelse er forsætlig, fordi etiske lærere, religiøse forfattere, præster og profeter hyppigt og i rigt mål har givet menneskeheden sådanne anvisninger. Skønt jeg ikke kommer nærmere ind på denne side af sagen, fordi der er

sagt og skrevet så meget om den i utallige bøger, må man dog ikke undervurdere dens betydning.

Enhver aspirant må tværtimod betragte den som noget af det vigtigste ved den filosofiske disciplin. Den filosofiske aspirant må forstå, at eftersom han dyrker meditation, må han også opfylde de samme krav med hensyn til at rense sig selv, som stilles til den mystiske aspirant. Hvis han vil dyrke sine meditationsøvelser uden at udsætte sig for de feer, de kan medføre, må han altid bestræbe sig for ikke at skade andre, ligesom han må søge at forædle sin karakter, beherske sine lidenskaber og opelske de dyder, som alle store religioners profeter har indskærpet.

KAPITEL VI

Betydningen af ord.

I dette studium er vi hidtil gået ud fra den almindelige antagelse, at både forfatteren og læserne fuldt ud forstod de ord, der er anvendt, da de bruges i almindelig daglig tale; men den hemmelige filosofi, der holder fast ved sin beslutning om ikke at antage noget for givet, rejser sig nu imod en sådan almindelig, overfladisk antagelse og kræver, at vi lærer at danne os en mere nøjagtig forestilling om, hvad det er, vi taler om. Den lægger i virkeligheden uhyre vægt på en analyse af sproget og på at trænge ind til ordenes egentlige betydning, da dette er et væsentligt grundlag for den strenge tænkning, hvorved den er opbygget.

Vi står os ved at færdes varligt i skrift- og talesprogets verden, for hele vort bevidsthedsindhold finder udtryk i ord. Vore tankeprocesser støtter sig for en stor del til sproget. Vi kan ikke tænke i ideer uden ved hjælp af ord. I modsætning til, hvad mennesket fornemmer, sker det meste af dets *tænkning* mere i ord end i billeder. De giver tanken form og er de redskaber, hvormed fornuften arbejder. I sidste instans er ord kun tankens tjenere og bør som alle andre tjenere holdes på deres rette plads. Vi kan derfor blive nødt til at være mere varsomme og forsigtige med den frie brug af ord; men vi vinder derved, selv om andre taber.

Det er lige farligt for en korrekt forståelse at sige for meget og for lidt. To skoledrenge læser ordet *blyant*. Den ene er fattig og tænker straks på en stump af en træblyant. Den anden er rig og sætter straks ordet i forbindelse med en skrueblyant af guld. Den, der skrev ordet, tænkte ikke på nogen af delene, men mente en træblyant i sin fulde længde. Fragmentariske og ubestemte angivelser kan således ikke føre til en korrekt forståelse af meddelte erfaringer. Sproget bør svare til meningen. Når det ikke er tilfældet, famler vi enten i mentalt halvmørke eller er tilbøjelige til at lægge vore egne meninger ind i ordene, og de kan vise sig at være falske antagelser.

Det er en almindelig fejltagelse at gå ud fra, at de fleste ords betydning er selvindlysende. Sagen er den, at mange af dem har forskellige betydningsnuancer. ***Sprogets ufuldkommenhed er en hindring.*** Man siger for eksempel ofte, at en bestemt offentlig foranstaltning vil være et stort gode, hvis den bliver gjort til lov; men hvad der er et gode for ét menneske, kan være det modsatte for et andet. Hvis det drejer sig om at anlægge en jernbane gennem en landmands marker, kan forslaget være et gode for offentligheden, men er til skade for landmanden. Ligeledes nytter det heller ikke noget at tale om, at verden går frem og så lade det blive derved. De rædsler, der er blevet sluppet løs på menneskeheden i de to største krige i dette århundrede, vidner om teknisk fremskridt; men de viser ikke noget moralsk fremskridt hos dem, der har gjort sig skyldige i disse rædsler, snarere det modsatte. Det er derfor nødvendigt at være mere

nøjagtig med anvendelsen af sådanne ubestemte udtryk.

I dagliglivets forhold er det som regel tilstrækkeligt at anvende en hvilken som helst praktisk definition af et ord; men når det drejer sig om højere, nøjagtig tænkning, er det en farlig vane.

Når det samme ord giver anledning til forskellige tankebilleder hos forskellige mennesker, hvad kan der så ikke ske, når flere sådanne tvetydige ord bliver kædet sammen i et antal sætninger?

Intet ord er i virkeligheden forkert eller rigtigt. Det er noget, et ord kun bliver ved den forkerte eller rigtige brug, man gør af det. Det bliver

kun mangelfuldt, når vi har en mangelfuld forståelse af det, og i daglig brug er der intet ord, som er helt meningsløst, fordi ethvert ord tillægges en betydning af den, der anvender eller hører det. Vi må derfor skelne mellem den tilsigtede og den accepterede betydning af et ord, hvis vi vil sikre os, at tanken overføres korrekt; men det er først, når vi betragter den filosofiske brug, at der opstår alvorlige problemer, og vi finder forvirrende dunkelhed og kulsort mørke, hvor omverdenen finder fuldstændig klarhed og strålende lys.

Ordenes psyko-patologi.

En handling, som en matematiker absolut *aldrig* kan tillade sig, er at indføre personlige sympatier, følelsesmæssige fordomme eller subjektiv egennytte i sin brug eller forståelse af et algebraisk tegn eller et geometrisk symbol. Den studerende må tage imod en værdifuld belæring af en sådan specialist og anvende den på sin egen behandling af sproglige tegn og symboler, det vil sige ord. Der er således mange, der udtaler den mening, at »det er en fortræffelig the!«, mens det ville være mere korrekt, hvis de sagde: »*Jeg anser* det for at være en fortræffelig the.« Forskellen mellem disse to sproglige former har ikke så stor betydning, når det kun er the, det drejer sig om; men den er uhyre betydningsfuld, når det gælder filosofisk sandhed, fordi det er den store forskel mellem objektive kendsgerninger og ubevidste, subjektive forestillinger om dem. Mange almindelige antagelser er i virkeligheden en fejlagtig følge af et sådant mangelfuldt opbygget sprog.

Psyko-patologiske faktorer skinner igennem hver eneste sætning, der udtales af mennesker, hvis tanke er udisciplineret. Når en genstand eller en begivenhed har en ubehagelig virkning på et menneske, omtaler han den i ganske andre udtryk, end han ville anvende, hvis han var sympatisk indstillet over for den; men da det i begge tilfælde er hans personlige følelser - og ikke selve genstanden eller begivenheden - der har dikteret anvendelsen af de særlige udtryk, kan disse ikke betragtes som en nøjagtig fremstilling af sagen. Det er i virkeligheden farligt at gå ud fra, at vi ved, hvad et ord betyder, blot fordi det vækker stærke følelser i os. Sandhedssøgeren må være uhyre forsigtig, når han færdes i sprogets verden.

Folk tilpasser betydninger efter deres personlige ønsker. Når det lykkes en eller anden at styrte en regering ved voldsomme midler, omtaler han sig selv som den ny regerings *overhoved*, men sine modstandere som *fjender*. Mens han kæmpede for at komme til magten, blev han imidlertid selv kendt skyldig i fjendens af den '*den gang bestående regering*' og derfor brændemærket som fjender. Hvis han var fjender den gang, må han stadigvæk være det, og hvis han ikke var det, brugte den daværende regering ordet i en helt forkert betydning eller for at sige det mere enkelt: den løj. Derfor har en fjender aldrig held med sig, for i det øjeblik, han sejrer, ophører han med at være fjender både de facto og de jure. Det er kun dem, der taber, der tituleres fjender! I begge tilfælde repræsenterer ordet en forveksling af tanke med ønske og har fået en rent privat værdi.

Vi farver vor fortolkning af ord med personlige følelser af sympati og antipati og

ofrer således nøjagtigheden.

Overfladiske forestillinger har i den grad slået rod i vort sprog, at sande ideer først kan fortrænge dem efter at have kæmpet med den største modstand og overvundet den. Det almindelige tankeløse, overfladisk talende menneske interesserer sig ikke for denne konflikt mellem betydninger, og filosofen må derfor kæmpe kampen alene. Sproget - ordvalget og sætningsbygningen - kan i mærkbar grad fremme eller hæmme den filosofiske søgen, og filosofen må være langt mere forsigtig med brugen af det end andre.

Den moderne videnskabs sejre skyldes navnlig, at den hovedsagelig beskæftiger sig med kendsgerninger. Årsagen til den middelalderlige logiks eller skolastiks nederlag var, at den især beskæftigede sig med ord. Hovedårsagen til, at det er lykkedes den hemmelige filosofi at løse sandhedens problem, er, at den både beskæftiger sig med kendsgerninger og med ord.

Den fare, der er forbundet med brugen af billedlige vendinger, er langt mere velkendt end faren ved de bogstavelige. Når vi kommer til studiet af bevidstheden, vil vi opdage, hvordan forbindelsen mellem et lille forholdsord og et anatomisk ordbillede er ansvarlig for meget, som er forkert i vort synspunkt, for når vi taler om, at en tanke er ”i mit hoved”, tvinger vi uden at vide af det bevidstheden ind i vor hjerne og tillægger den således en vis begrænset dimension i rummet uden nogensinde at have undersøgt, om den nu også har sit sæde der eller ej. Når vi er færdige med vore undersøgelser, vil vi se, at det ikke forholder sig således, og at brugen af dette farlige rumlige billedlige udtryk fører til forvirring og vildfarelse.

Ethvert ord har mindst to betydninger: den ydre, som er den objektive *kendsgerning* eller begivenhed, der erfares udadtil, og den indre, som er den *forestilling* om denne kendsgerning eller begivenhed, der dannes i bevidstheden. Hvad vi så end gør, vil selve kendsgerningen og fremstillingen af den altid være i nogen grad forskellige. Ord fortæller os, hvad der findes i vor fantasi, men ikke hvad der findes i selve tingen. De taler mere om den definition, vi selv har dannet os, end om, hvad der virkelig *er*. Følgelig er der her opstillet en ny fælde for de uforsigtige, og den må vi også tage os i vare for. Det er umuligt *direkte* at bekræfte et andet menneskes fremstilling af hans personlige oplevelse. Vi kan kun acceptere sandheden af den på et analogt eller slutningsmæssigt grundlag, det vil sige indirekte. Hvad han end fortæller os, kan vi ikke gøre andet end *forestille* os den tanke, der findes i hans bevidsthed. Når vi derfor bilder os ind, at der er opnået direkte forståelse, og at vi begge har bekræftet tingen, er det i virkeligheden en individuel forestilling, vi får.

Den filosofisk studerende må sørge for at skelne mellem ordet og den tanke, det repræsenterer, og atter mellem tanken og den ting, den dækker. Kun på den måde kan han få en nøjagtig forestilling om, hvad værdi ordet har for ham. Han må analysere de enkelte ord og sætningskæder ved atter at omsætte dem til virkelige og ikke indbildte ting. Dette kræver, at man trænger ned under overfladen ligesom en kirurg med sin kniv. Det må stå ham ganske klart, at selve betydningen af et ord kan være rent verbal, det vil sige ikke andet end et antal andre ord, eller den kan være ganske ikke-verbal, det vil sige en virkelighed, og hvis det sidste er tilfældet, kommer så endvidere det spørgsmål til, hvor meget af denne virkelighed ordet symboliserer.

Hvis man bliver ved med at indtage en ligegyldig holdning over for problemet med hensyn til betydningen af ord, gør man sig uegnet til at fortsætte det filosofiske studium, for den psykologiske virkning af en sådan stædighed er intet mindre end en kniben uden om det arbejde, der er forbundet med at tænke, og ikke andet end en stiltiende påstand om at være i besiddelse af en kundskab, man i virkeligheden ikke har.

Mærkelige opdagelser med hensyn til sandhed, Gud og ånd.

Filosofi er den omfattende søgen efter den urokkelige sandhed, efter den mening, der ligger til grund for hele tilværelsen. De fleste mennesker, der slutter sig til en særlig religion, kultus eller tankeskole, går dovent ud fra, at dennes lære er visdommens sidste ord og bliver ofte yderst irriteret over modsigelser. Den tanke, der ubevidst ligger til grund for en sådan indstilling, er derfor denne: »Jeg ved, at det er sandt.« Men hvordan kan de være sikre på, at det, de ved, virkelig *er* sandt, hvis de ikke i forvejen har underkastet selve grundlaget for det en analytisk og kritisk undersøgelse, foretaget et lignende sammenlignende studium af alle modstridende doktriner og frem for alt på et endnu tidligere tidspunkt forsøgt at fastslå, hvad der egentlig menes med sandhed? For at få et indblik i den filosofiske anvendelse af de ovennævnte principper kan vi ikke gøre noget bedre end at begynde med at undersøge de betydninger, som nogle samtidige her tillagt dette ord *sandhed*.

Lad os gøre os den umage at undersøge, hvad de lærde kan fortælle os om sandheden. I en standard-ordbog finder vi det defineret som »det, der er sandt eller sandfærdigt, et sandt udsagn, en nøjagtig fremstilling, den virkelige forklaring.« Når vi vender os til filosofernes skrifter for at se deres definition, forelægges der os en interessant samling *teorier* eller *meninger* om sandheden! Den pragmatiske skole siger med William James, at »det sande er betegnelsen for alt, hvad der viser sig at være godt med hensyn til tro.«

De, der holder fast ved overensstemmelsesteorien, siger, at »sandheden er det, der stemmer overens med kendsgerningerne og svarer til de faktiske forhold.« Forkæmperne for sammenhængsteorien siger, at sandhed er følgerigtighed. Andre siger, at ordet *sandhed* kan fortolkes på fire andre måder: for det første kan det betyde noget, der er uimodsagt; for det andet kan det betegne en faktisk virkelighed, for det tredje kan det bruges om en slet og ret fremstilling af den faktiske virkelighed, og endelig kan det betegne det rette forhold mellem to ting, to personer eller to enheder som for eksempel $3 + 2 = 5$.

Forskellen mellem definitionerne er for stor til, at man kan fastslå en bestemt betydning; men ikke desto mindre bruger folk glat væk ordet »sandhed« og lader, som om de fuldstændigt forstår, hvad der menes med det. Det er klart, at de bedrager sig selv. Gennemsnitsmennesket bukker snart under for dette lille ords besnærende enkelhed og drømmer aldrig om, at det ikke er andet end startpælen i kapløbet om filosofisk forståelse. For ham er det målet!

Det vanskeligste at finde i denne verden er sandheden og det letteste dens skyggebillede. Derfor *tror* enhver, at han kender sandheden. I den filosofiske ordbog burde dette ord tildeles den vigtigste plads af alle, således som det er tilfældet i de bedste indiske skrifter; men i Vesten har man ikke kunnet finde en bestemt definition, som alle tænkere har kunnet blive enige om. I almindelighed har de ikke beskæftiget sig med det spørgsmål at definere sandheden, skønt de kender betydningen af det almindelige princip at definere deres udtryk; men det er den almindelige anskuelse, at den endelige sandheds natur ikke kan fastslås, og at det derfor er unyttigt at forsøge på at definere det, der ikke kan erkendes. Men hvis filosofien skal opfylde sin erklærede hensigt at konstatere meningen med helheden, det vil sige sandheden om helheden, hvad kan dens skribenter og læsere da vente sig andet end at komme til at famle i mørke, når dens vigtigste ord unddrager sig en uimodsagelig definition? De få, der har forsøgt at løse opgaven, angiver frejdigt så forskellige betydninger, at det er ganske klart, at det ikke er andet end meninger, de fremsætter i en tidspekuleret sproglig form. Alle de gangbare definitioner har deres svagheder og kan kuldcastes af en skarp forstand.

Vi kommer således til det rystende resultat, at betydningen af nogle af de vigtigste ord, vi skal bruge i vor søgen efter sandheden, ikke er fast, men ganske afhængig af, hvordan man fortolker dem. En sådan opdagelse bidrager imidlertid til at forklare,

hvorfor Buddha iagttog en rolig tavshed, da en af hans tilhørere spurgte ham om Nirvanas natur, og hvorfor Jesus iagttog en lignende tavshed, da Pontius Pilatus spurgte ham, hvad der var sandhed. Hvad svar de hver for sig ville have givet, ville det uvægerligt have været noget tænkt og ville derfor have betydet noget andet for den spørgende, end det betød for den talende; men den fuldstændige forklaring på den mystiske tavshed i disse to tilfælde hører hjemme i den sidste del af dette studium.

Man vil måske spørge, hvorfor det er så vigtigt at nå frem til en absolut uimodsigelig definition af sandheden, som alle kan acceptere, inden man finder selve sandheden. Svaret må blive, at vi er som opdagelsesrejsende i et ukendt land, der må have noget at gå efter, enten det så er et levende menneske eller et mekanisk kompas. En pålidelig definition af sandheden ville vise tænkere, i hvilken retning de skal gå for at finde den. Som en bevægelig kompasnål ville den advare dem, hver gang de lod sig skuffe af vildfarelser, fejltagelser og illusioner, og opmuntre og berolige dem, når de var på vej mod det rette mål. Den ville altid stråle som en polarstjerne på tankens himmel, så de ikke behøvede at fare vild i ørkesløse spekulationer eller famle sig forgæves frem mellem fantasifulde teorier. Og det er ikke engang alt. Den ville hindre dem i at bedrage sig selv, så de accepterede en »sandhed« ene og alene, fordi den faldt i deres smag. Den ville sætte dem i stand til at lade være med at anse deres egen eller en andens forestilling om sandheden for at være selve sandheden. Den ville endelig skænke dem en vished i deres livssyn, som de mennesker ikke har, der ikke *ved*, om det, de tror, er sandhed eller ej, og som derfor altid er udsat for at komme til at skifte mening.

Der kan nu gives et yderligere eksempel på den filosofiske værdi af en indgående ordanalyse. Hvor mange mennesker bliver ikke helt bedøvet eller halvvejs skræmt af den blotte lyd af et imponerende ord som *Gud* og således hindret i roligt og upartisk at analysere det og blive klar over alt, hvad det betyder! Dette ord skænker millioner af mennesker stor trøst og magisk lindring; men sandhedssøgeren kan desværre ikke finde nogen trøst i det, før han i forvejen har overvejet selve tanken i stedet for ordet. Da samfundet til stadighed har brugt dette ord i adskillige århundreder, er overfladiske mennesker derfor kommet til at gå ud fra, at ordet må betyde et »noget«, som findes inden for den menneskelige erfarings område, noget, som *er*. Den studerende må imidlertid først psykologisk analysere, hvad de har gjort, for han må begynde sine undersøgelser på et grundlag, der er frit for dogmer og dog fremmer forståelsen, ellers bliver det ikke til andet end ordgyderi. Hans udgangspunkt for dette studium må være en bestemt og nøjagtig definition. Han er ikke så heldigt stillet som de præster og kloge teologer, der taler glat væk om Gud med en sådan familiaritet og sikkerhed, at man får det bestemte indtryk, at de var tilstede, da Han skabte verden, eller i det mindste som om Han, for at bruge Matthew Arnolds ord, »var en person omme i den anden gade«.

Det første, han da opdager, er, at dette korte ord på tre bogstaver kan forstås på mange forskellige måder. Når han undersøger den samling af fromme forestillinger, det vækker, ser han snart, at ti mennesker kan udtale ordet »*Gud*«, men det dækker over synspunkter, der er væsentlig forskellige, selv om det høres som en og samme lyd. Ordet kan betyde et personligt eller et upersonligt væsen, den abstrakte totalitet af naturens love, en særlig individuel skabning, et stykke udskåret træ eller et støbt metalbillede. For et primitivt menneske er det et rent animistisk udtryk, hvorimod det for afdøde Lord Haldane var et abstrakt og absolut. Den studerende bør ikke indskrænke sine undersøgelser til den opfattelse, der råder i hans umiddelbare nærhed, i hans eget land og i hans egen race; han søger sandheden om *hele* tilværelsen, og han må derfor indsamle og sammenligne opfattelser fra alle dele af kloden. Han vil da finde, at der er raceguder som Jehovah, stammeguder i massevis, personlige herskere over universet som Vishnu og upersonlige, universelle ånder uden nogen som helst form, og at det primitive menneskesind tilbyder en guddom, der er vidt forskellig fra den, det tilbyder, når det har vundet modenhed.

Hans forsøg på at trænge tilbunds i dette udtryk og fastslå dets fulde betydning, fører ham således ud i et besværligt arbejde, der er lige så endeløst som uvæsentligt, for hvad han end gør, er det ham ganske umuligt at finde ud af, hvad der nøjagtig menes med det lille korte ord. Det kan fortolkes på mange forskellige mærkelige måder. Det kan have femten betydninger for lige så mange personer. Det har sandsynligvis givet anledning til flere tågede spekulationer end noget andet ord i ordbogen. Alt hvad han finder er, hvad en mængde forskellige mennesker lige fra de enfoldige beboere på Fujiøerne til universitetsuddannede folk tænker, tror, håber, formoder, føler sig forvisset om eller forestiller sig, at meningen kan være; men der er ingen - ikke en eneste - der virkelig *ved*, hvad den er.

Den forvirrende følge heraf er, at alle deres definitioner er indbyrdes i modstrid med hinanden. De mange forskellige definitioner, der gives af ordet »Gud«, ikke blot af rå barbarer, men også af dannede mennesker, er i virkeligheden skandaløs. Der er kun få mentale forestillinger om Gud, der er ens. Da denne brogede samling af mennesker, der taler om Gud, er nødt til at formulere deres tanker i ord, fordi meningen først må formes ad denne vej, inden tanken virkelig kan tilegne sig den, ved de i virkeligheden ikke, hvad de taler om, når de ikke kender den nøjagtige betydning af ordet. Og det er ikke nok med, at de ikke selv ved, hvad de taler om; men de, der hører på dem, forstår dem i virkeligheden heller ikke, for de forestillinger, der modtages og dannes i deres bevidsthed, er rimeligvis vidt forskellige fra dem, der har dannet sig i de talendes. De har i virkeligheden alle sammen lagt deres personlige antagelser ind i ordet, og det er dem, de her igennem giver udtryk for over for omverdenen.

Den filosofisk studerende bør ikke passivt finde sig i en så mærkelig situation. Han må være på vagt og tage strenge forholdsregler over for disse alvorlige farer, der truer hans mentale sundhed. Han må anvende den upersonlige tænknings prøve på al den selvsikre tale om Gud, der ustandseligt strømmer ind i hans ører eller passerer forbi hans blik på tryk. Han kan ikke gøre dette blot ved at slå op i en ordbog for at få svar på spørgsmålet: »Hvad menes der med »Gud«? Han må vide, at alle ordbøger kun er forsøg på at fastslå betydninger, og at de aldrig helt har opfyldt deres hensigt, fordi forskellige ordbøger angiver forskellige betydninger og fordi de, når alt kommer til alt, kun viser, hvordan man fortolkede de forskellige ord på den tid, da de blev udarbejdet; deres autoritet er ikke absolut. Han kan kun gøre det ved at omforme sit spørgsmål således: »Hvad føler jeg i mit eget sind, når jeg bruger dette ord? Hvad er der i erfaringen om verden eller livet, der svarer til udtrykket *Gud*?«

Når vi således tænker dybt over »betydningens betydning«, finder vi, at den, når alt kommer til alt, kun er en forestilling i bevidstheden, en tanke, vi har, eller endog et fantasibillede, vi danner. Og da dens tilværelse er rent mental, kan det aldrig lade sig gøre at sammenligne den forestilling, der findes i et menneskes bevidsthed, med den, der findes i et andet menneskes. To ydre genstande som for eksempel to blyanter kan let lægges side om side og sammenlignes, men ikke to indre forestillinger. Følgelig kan og vil enhver, der hører eller læser et ord, lægge den mening ind i det, som *han* foretrækker. Herved umuliggøres nøjagtig meddelelse og fuldkommen opfattelse af tanken. Dette kan kun undgås ved i forvejen at undersøge og definere ordene mere omhyggeligt. Når den studerende ikke blot har lært at bestemme ordenes værdi, men også betydningens betydning, er tiden inde til, at han kan gøre sig håb om at finde ud af, hvad Gud virkelig er, i modsætning til, hvad nogle mennesker bare forestiller sig, at Han er, men indtil da - *aldrig!* Han gør ikke denne opdagelse på én gang; det sker i virkeligheden først, når han er færdig med sin filosofiske søgen; men hvis han holder ud, kommer den til sidst, og derefter vil han ikke mere lade sig skuffe af de udskårne billeder af falske guder.

Et ord, der også har bidraget meget til at hilde mennesker i falske forestillinger eller forvirre dem med uklare begreber, er ordet *åndelig*. Det er blevet anvendt af totalitære

diktatorer til at betegne deres livssyn; men det er også blevet brugt af deres modstandere! Der er noget ironisk i den måde, hvorpå diktatorer og demokrater gensidigt har anklaget hinanden for at være materialistiske og uåndelige. Politikerne er åbenbart meget i vildrede med hensyn til betydningen af dette tiltrækkende ord; men når vi kommer ind på religionens og mysticismens område, bliver forvirringen langt større. Vi hører om »åndelige« oplevelser, som efter en analytisk undersøgelse viser sig at være storslåede følelsetilstande, en meget fantasifuld tankeflugt eller skønne stemninger af dyb fred, rent sentimentale omvendelser eller visioner af overfysiske væsener, osv.

Der er derfor mulighed for mange fortolkninger. Hvis vi endelig siger, at en mand er meget åndelig, tror én, at det betyder, at han har en ædel karakter, en anden, at han har et roligt temperament; en tredje forestiller sig, at han lever et liv i asketisk tarvelighed og ensomhed, en fjerde, at han er ultrareligiøs, mens en femte mener, at han lever i en mystisk bevidsthedstilstand, der er ukendt af almindelige dødelige, osv. Således er hver enkelt definition forskellig fra alle de andre.

Nu kan vi ikke blot forstå, hvorfor mennesker ikke danner sig nogen klar og følgerigtig forestilling af betydningen af ordet *åndelig*, men også hvorfor de aldrig kan gøre det. Alt, hvad de kan gøre, er i deres fantasi ubevidst at konstruere en betydning, som tiltaler deres personlige smag eller temperament. Filosoffen må nægte at lade sig bjergtage af dette ords trylleri, og han må ved mere dybtgående tænkning tøjle sin egen brug af udtrykket, så han får en klar forestilling om, hvad han taler om.

Hvad er en kendsgerning?

En fjerde sproglig fjende, hvis overfladiske godtagelse filosoffen også må bekrige for ikke at blive bedraget og hildet i illusion, er ordet »kendsgerning«, for sandhedens filosofi roser sig af at hvile ikke på antagelser, men på kendsgerninger. Men hvad er en kendsgerning? Her er et ord, hvis betydning i daglig tale almindeligt tages for givet; men selv en overfladisk analytisk undersøgelse vil vise, at det forræderisk fortøner sig i en hel række af andre nuancer. Hvordan kan man være sikker på, at ens kundskab virkelig hviler på kendsgerninger, hvis man vilkårligt accepterer den første eller den tredje af alle disse fortolkninger, fordi det er for besværligt at føre undersøgelserne videre?

Lad os forestille os, at en dreng er på vej hjem i tussmørket og ser en slange ligge rullet sammen ved vejkanten. Han skynder sig af sted og møder senere en anden vejfarende, som imidlertid går i modsat retning. Drengen synes, at det er hans pligt at underrette den sidstnævnte om den *kendsgerning*, at der ligger en slange længere henne ad vejen og advare ham mod komme til at trede på den og derved blive bidt.

Næste dag møder drengen igen den samme mand, som fortæller ham, at han skød på slangen og derpå gik hen til den. Til sin forbavselse opdagede han, at det slet ikke var en slange, men bare en rulle tykt reb. Halvmørket havde narret dem begge! Slangen var kun en skabning af deres ubekræftede fantasi, et ubevidet selvbedrag.

Var det en kendsgerning, at drengen så slangen? Svaret må blive ja. Var det en kendsgerning, at det, han så, i virkeligheden var et reb? Svaret må igen blive bekræftende. Men hvis han nu aldrig havde truffet den anden mand igen, ville han så ikke dristigt have hævdet, at det var en kendsgerning, at han havde set en slange, ganske ligesom manden nu frejdigt ville hævde, at det var en kendsgerning, at drengen aldeles ikke havde set nogen slange?

Det må stå ethvert tænkende menneske klart, at vi må være mere forsigtige med at bruge dette udtryk, hvis en kendsgerning er noget, de fem sanser fortæller os, så kan sanserne bedrage os og give os en forkert fremstilling af den. I så fald må den studerende føje ordet *kendsgerning* til den liste af ord, hvis kritikløse brug han må være

på vagt overfor. Hvis han i stedet for at tænke »Jeg har set en slange« havde tænkt: »Jeg har set noget, der forekommer mig at ligne en slange,« ville han ikke så let have bedraget sig selv og andre.

Det er imidlertid den mindste af de vanskeligheder, han har ved at acceptere udtrykket. Vort sprog er stadig fuldt af ord, der tilhører en før-videnskabelig tidsalder, og forestillinger, der ligger os fjernt i tid og rum; disse ord kan faktisk vildlede ham nu, da de betegner noget, hvorom nutiden har en langt større viden. De resultater, der er opnået i vor generation, kunne ikke være blevet opnået i en tidligere tidsalder, for de er i stor udstrækning blevet muliggjort af de vidunderlige nye instrumenter og fintmærkende apparater, som man har udtænkt og opfundet for at hjælpe de fem sanser til at fungere på områder, hvor de ikke før kunne fungere så fint. Mikroskopet, kikkerten og spektroskopet, den følsomme fotografiske film og den fotoelektriske celle har muliggjort synsindtryk, som det uhjulpne menneskelige øje ikke kunne have fået på anden måde.

Filosofien er ikke tilfreds med at vide, hvad der er en kendsgerning i øjeblikket; den vil også vide, hvad der er det til stadighed, hvis noget sådant findes. Derfor er det ikke til større nytte for filosofien at få at vide, at et eller andet er en kendsgerning, når denne påstand fremsættes af en, der aldrig har forsøgt at gøre sig bekendt med, hvad der karakteriserer en kendsgerning, og hvorledes man prøver den. Hvis han ønsker at finde helt frem til den *endelige* sandhed, bliver han nødt til at omforme en del af dagliglivets terminologi. Han kan ikke engang *kritikløst* bruge et før-videnskabeligt udtryk som »kendsgerning« uden at øve vold mod nutidens viden, for det er kun et af en hel række vigtige ord, som er lånt fra hverdagslivet, og som kan hindre ham i at tænke rigtigt, hvis de bruges skødesløst, fordi deres betydning er blevet for udvisket på grund af almindeligt misbrug. Hvor meget mere vil dette ikke blive tilfældet, når han hæver sig over det videnskabelige niveau til den filosofiske fortolknings endnu mere fortyndede atmosfære! En sådan berigtigelse af hans ordforråd vil føre til en berigtigelse af hans tænkning, fordi de to ting er uadskillige.

Uovervejede ord af denne art bærer fra gammel tid på en tung byrde af primitive misforståelser, halvt forståede ting og fejlagtig tænkemåde, som de burde frigøres for, når de skal benyttes til noget som helst udover ganske elementære, praktiske formål. Man bør forsøge på at afhjælpe disse mangler. Sproget står i forbindelse med vor viden og bør udvikle sig logisk sammen med den i stedet for at komme som en sen efternøler.

Vor undersøgelse af disse fire udtryk: *Sandhed*, *Gud*, *åndelig* og *kendsgerning* har afsløret de indbyrdes modstridende definitioner, som hvert enkelt af dem kan give anledning til fra de forskellige menneskers side, der benytter dem. De anvendes tankeløst af alle og enhver, af ganske almindelige mennesker, som aldrig har tænkt over dem, af mange, som endog er ude af stand til at gøre dette og - lad os indrømme det! - af enhver mystiker, der tror, at hans ekstatiske oplevelser giver ham ret til at sige det sidste ord om dem. Hvordan kan alle disse mennesker med rette have vished, når de aldrig har gjort sig den ulejlighed i forvejen at fastslå, hvad det er, der svarer til de ord, de bruger? Men uklar tankegang er et bekvemt skjul, i hvilket de søger ly mod generende spørgsmål og pludselige tvivl. Den studerende kan ikke tillade sig at tolerere en sådan svaghed.

Det er rigtigt at tilføje, at den almindelige virkning af denne sproglige selvtræning afgjort vil give sig tilkende i det daglige liv. Efterhånden som man under den filosofiske søgen kommer til at stille større krav til tanker og ord, vil man langsomt og automatisk udvide denne vane, til den også kommer til at omfatte almindelige praktiske forhold. Den skødesløshed, der overalt kendetegner den meste tænkning samt mangt et forfatterskab og fordrejer den daglige samtale, vil lidt efter lidt vige pladsen for en betydningsfuld, målbevidst og realistisk vished. Dette vil sikkert få vidtrækkende følger.

Ikke blot betegnelserne, men selve tankestoffet vil blive forandret og forbedret. Når vi giver agt på betydningen, giver vi agt på noget, der rækker langt ud over meddelelsens og lærdommens grænser, og som ved vanens magt trænger ind på andre områder og virkefelter, hvor vi høster fordelene af det. Det er ikke for meget sagt, at det fører til mental genopdragelse. Vi udvikler således evnen til selvstændig tænkning.

»Det er tydeligt, at ord gør vold på og tager magten fra forståelsen«, tilstod ordenes mester, Francis Bacon. Han var skarpsindig nok til at fremhæve, at ord var »den mest besværlige« af alle hindringer for rigtig tænkning, og hans advarsel til alle vordende filosoffer bør altid huskes: »Ligesom en tartars bue virker ord tilbage på forståelsen og forvirrer og forvrænger i høj grad ens skøn«. Hvis sproget, når alt kommer til alt, ikke er andet end et system af underforståede betydninger, er mulighederne for fejltagelser og usikkerhed højst virkelige. Udtryk, der kun ufuldkomment betegner en ting, kan altid føre til forkerte forestillinger om den.

Som tidligere i denne bog er det her nødvendigt at sige et advarende ord. Man må ikke misforstå den sproglige analyses funktion. Det er ikke meningen, at talen *kun* skal eksistere for at meddele fakta, og at alle billedlige talemåder, alle poesiens skønheder og alle digtningens glæder, alle humorens adspredelser og alle fantasifulde udtryk hverken må komme til orde eller påskønnes. Det lette, ofte grovt overdrevne anstrøg, som humoren giver den daglige tale, og de farverige stunder, som roman-læsning kan skænke os i vor fritid, skal ikke med ringeagt forkastes. Her indvendes der intet mod sådanne rimelige adspredelser. Vi kan nyde alt dette i fuldt mål, blot vi ikke gør det til en målestok, hvorefter vi bedømmer sandheden, men i tankerne holder det uden for vor ivrige søgen efter den højeste virkelighed. For at kunne bestige højderne må vi forsage det, ligesom en kold asket forsager verden; men i samme øjeblik, vi vender tankerne bort fra vort studium, kan vi roligt tage det op igen. Således vil der lidt efter lidt udvikle sig et dobbelt synspunkt, det praktiske og det filosofiske. Denne dualitet vil vare ved, så længe et menneske søger; men for den vise, der har nået det skjulte mål, bliver hele livet til en ophøjet enhed, og han har intet at tage sig i vare for.

Hvad er det, tanken gør, når den søger efter en betydning? Dette spørgsmål stiller en filosofisk opgave af første rang, og svaret er i sig selv en mental triumf

Indholdet af dette kapitel kan sammenfattes i, at når et menneske taler eller skriver, røber han ikke blot, hvad han ved, men også ubevidst, hvad han ikke ved. Såvel hans uvidenhed som hans kundskab åbenbarer sig i hans tale om den filosofiske indsigt. De er en selvfølgelig, en tilkendegivelse af hans underbevidste såvel som af hans bevidste sind. Kun vismanden kan nogensinde nå frem til en nøjagtig formulering af sin kundskab, hvor andre røber deres tankemæssige fattigdom ved at benytte tvetydige, unøjagtige eller tomme sproglige konstruktioner, for han er den eneste, der har gravet helt ned til rødderne af sine egne forestillinger. Vismanden er således også den eneste, der af stilen i et menneskes tale og af arten af hans sproglige vendinger kan sige nøjagtigt, til hvilket punkt på vejen mod sandheden hans intelligens og kundskab er nået.

En filosofisk analyse i sproglige spørgsmål ad de her anviste linjer vil hjælpe den studerende til at se, om et udsagn, som han selv eller andre fremkommer med, meddeler en rigtig eller blot en forkert oplysning, for sandhedens filosofi underviser mennesker på en ganske særlig måde. Den begynder at føre dem til sandheden ved at gøre dem opmærksom på deres vildfarelser ved at vise dem, hvor de tænker eller siger noget vrøvl, ved at få dem til at give slip på illusorisk kundskab og ved at minde dem om, at det er muligt og ønskeligt at trænge ind til et mere dybtliggende undersøgelsesplan. Den fastslår ikke så meget i de studerendes bevidsthed ved en bekræftelse af, hvad der *er*, som ved en eliminering af, hvad der *ikke* er. Den fremstiller de vigtigste principper i alle andre kendte livsanskuelser og går så over til at vise det falske og fejlagtige i dem. Når disse forkerte synspunkter bliver udryddet af bevidstheden, forsvinder der samtidig en

mængde problemer, pseudo-problemer og pinagtige spørgsmål, som har plaget mennesker til alle tider, men aldrig er blevet besvaret af den grund, at det aldrig kan lade sig gøre, eftersom de aldrig behøvede at være opstået. Og endelig siger den: »Gud er til; men Han kunne ikke åbenbares for dig, *som Han virkelig er*, før du havde frigjort dit sind for de fejlagtige forestillinger om Ham, som det var fyldt med. Først nu er vejen banet for dig, så du kan finde Ham, sandheden og virkeligheden, den hellige treenighed, som egentlig er ét.

Derfor er denne kritiske analyse så uhyre vigtig.

KAPITEL VII

Søgen efter sandheden

„Stod der en yderligere og endeligt tilfredsstillende kundskabskilde til rådighed?« Det var det spørgsmål, jeg stillede i første kapitel af denne bog, da jeg efter en kort omtale af religiøs tro, logisk tænkning og mystisk oplevelse havde betegnet alt dette som ensidigt, utilstrækkeligt og uden absolut sikkerhed. I de følgende kapitler er der anført endnu flere kendsgerninger til støtte for denne slutning. Nu må der foretages en analyse og om muligt findes et svar på det spørgsmål, hvormed dette kapitel begynder. Man må imidlertid ikke mene, at tro, intuition, logisk tænkning og mystisk trance er værdiløs. Alt dette har tværtimod sin egen plads og gør sin særlige nytte; men det må kun betragtes som trin. Det er ikke og kan aldrig blive fuldkomne redskaber for det menneske, der søger den absolutte vished og intet mindre. Hvis det i virkeligheden havde været det, ville verden have fået sine ældgamle spørgsmål besvaret for længe siden, og den langsommelige søgen i vore dage ville være unødvendig. Alene det, at der stadig findes så mange indbyrdes modstridende synspunkter, der forvirrer menneskeheden, viser, hvor utilstrækkelige og uafgørende de kilder er, som mennesker hovedsageligt har støttet på i fortiden.

Den trætte søgende kan nok føle sig fristet til at spørge, om den menneskelige tanke i det hele taget er i stand til at løse de højeste problemer. Dette er et vigtigt spørgsmål. Det er i realiteten det samme som det, vi begyndte med, blot i en anden form. Svaret herpå indebærer også svar på andre spørgsmål om »Hvordan opnår jeg kundskab? Hvad menes der med kundskab? Hvilken art af kundskab er sand?« - Spørgsmål, som alle må besvares af filosofen, hvis han vil vandre fremad i lyset og ikke famle sig frem i mørket.

Enhver udforskning af erfaringens endelige betydning og af verdens-mysteriet ville være tidsspilde, hvis selve grænsen for en sådan udforskning var afstukket i forvejen af store, uoverstigelige skranke, der lukkede os ude fra de forhåndenværende kundskabskilder. Det er derfor bedre at vide det værste, hvis det skulle stille sig således, end tåbeligt at stræbe efter noget, der aldrig kan nås. Det tjener Immanuel Kant til ære, at han var den første vesterlandske tænker, der opstillede det spørgsmål, om mennesket besad et mentalt redskab, der egnede sig til at erkende sandheden. Han kom til et negativt resultat. Heldigvis behøver vi ikke at være så pessimistiske, for vi vil ligesom de gamle indiske vismænd finde, at kun det bedste venter os til sidst, og at livets gåde *kan* løses med de midler, der for øjeblikket står til menneskets rådighed.

Et lille barn er for hjælpeløst til at klare sig alene i livet. Det er nødt til at stole på

andre, det vil sige dets forældre. På lignende måde må også voksne mennesker, der føler sig mere eller mindre uvidende og usikre med hensyn til forklaringen af tilværelsen i al almindelighed, søge hjælp hos andre. For at tilfredsstille en sådan trang opstår den første vejledning, der tilbydes mennesker, nemlig autoriteten, hvad enten den er religiøs, politisk, kulturel eller noget andet, og hvad enten den er traditionel eller ej. Den siger: »Tro, og du skal blive frelst!«

Vi må derfor begynde vor undersøgelse af denne autoritetstro med det forfærdende postulat, at der hersker almindelig uvidenhed. Det vil sige, at de store masser stadig befinder sig på barnets standpunkt i visse retninger. Millioner og atter millioner af voksne mænd og kvinder i vore dage er endnu børn i intellektuel henseende og tror fuldt og fast på meget, der er mere end tvivlsomt, og på endnu mere, som er direkte forkert. Vi må ikke blive forfærdet over en sådan udtalelse.

I regning finder vi, at en million ganget med nul stadigvæk er og bliver nul. I menneskelivet svarer resultatet af dette regnestykke til de fleste menneskers *kundskab*. Men da samfundet er, hvad det er, må masserne, der slider og slæber eller lider, stole på autoriteterne, og i normale tider kan de i reglen heller ikke finde bedre vejledere gennem livsproblemerkens labyrint end de traditionelle, forudsat at deres tillid ikke bliver misbrugt.

Lad os for eksempel tage religionen. En religion må hævde sin autoritet ved at lade sine synspunkter stivne i formelle påstande og urokkelige dogmer. Den må forkynde disse doktriner som overnaturligt åbenbarede »hellige« sandheder og ikke som menneskelige meninger, der kan diskuteres. I samme øjeblik, den indlader sig på at diskutere sin lære på noget andet grundlag end en given og ufejlbarlig åbenbaring, har den åbnet muligheder for talrige skismer og for en langsom, men sikker svækkelse af hele sin stilling. Hvis en sådan svækkelse fortsættes, fører den en dag til religionens undergang, og derfor meddeler den klogeligt mennesker sin kundskab som noget, der er modtaget fra en højere kilde, et højere væsen eller en højere verden, og som fromt må accepteres i ubetinget tro og ærbødig opretholdes som en ubestridt tradition.

Lad os undersøge denne stilling. Den er historisk tilfredsstillende for masserne, som ganske naturligt går ud i livet med de enklest mulige forestillinger, og som villigt accepterer det univers, hvori de befinder sig, uden at gruble alt for meget over det. Den er imidlertid ikke af større værdi for de få, der søger endelig vished, og som det derfor tilrådes at begynde med agnostisk forskning.

Hvorfor har de vise påbudt en så forsigtig holdning? Fordi ethvert berømt helligt skrift, når alt kommer til alt, ikke er andet end en bog, som et eller flere mennesker engang skrev, ellers kunne den overhovedet ikke være blevet til, og fordi der er en uhyre mængde af forvirrende og indbyrdes modstridende religiøse forestillinger.

Enhver, der drister sig til upartisk at undersøge dem alle, kan til sidst ikke undgå at blive forvirret. Han vil være ganske ude af stand til at samle de mange modstridende påstande til en enhed. Han kan aldrig med sikkerhed *vide*, hvilken af de guder, som dyrkes, der virkelig er til, hvilken af de kosmologiske beretninger, der er rigtig, eller hvordan han skal forlige uforenelige dogmer eller de forskellige beskrivelser af himmel og helvede med hinanden. Han kan ikke engang se ind i tankerne hos et andet menneske, som står foran ham, fordi disse tanker er det eneste, der under normale forhold aldrig er tilgængeligt for offentlig beskuelse. Hvordan skulle han da kunne se ind i et ganske usynligt væsens – Guds - tanker og hævde, at dette væsen er alkærligt? Så vidt han ved, kan Gud lige så godt være uden al barmhjertighed. Kun Gud selv kan vide, hvad der foregår i Guds tanker.

Hvis han forsøger at læse Guds tanker, kan han ikke komme til kundskab om andet end sin egen *forestilling* om Gud, det vil sige sin egen fantasi! Hans tro med hensyn til Gud er i sidste instans hans forestilling om Gud og absolut ikke bevist kundskab. Og når

han ser Guds hånd gribe ind i sit eget eller andres liv, er denne iagttagelse i virkeligheden kun noget, der beror på hans fantasi; den tilfredsstiller måske fuldt ud hans personlige følelser og skænker ham megen trøst; men som et kriterium for, hvad der er sandt, er den ikke mere værd end enhver anden forestilling.

Nu vil man måske med rædsel spørge, om de vise da lærer ateisme. Denne anklage kan hverken bekræftes eller benægtes. De lærer den, når det drejer sig om tvivlsomme, det vil sige indbildte guder, men ikke når talen er om den sande Gud, det vil sige Gud, som Han virkelig er. De dogmatiserer ikke med hensyn til den sidstnævnte. Det må være en del af formålet med vor søgen at finde ud af, hvad Gud er, og det kan vi først vide, *efter* at denne søgen er tilendebragt. Det er en gåde, der skal løses, ikke et dogme, der skal opstilles. Når vi til at begynde med er nødt til at tvivle om de forhåndenværende guder og forkaste dem og deres arv af åbenbaringer som sikre kundskabskilder, sker det kun for at muliggøre en grundig undersøgelse af, hvad der er den uigendrivelige sandhed om hele spørgsmålet, og hvis vi her kan gøre os håb om senere at komme til en slutning, vil vi igennem filosofien ikke miste, men genopdage den sande Gud.

For øjeblikket drejer det sig ikke om autoritetstroens praktiske værdi; den er ubestridelig, og en sådan tro er i virkeligheden absolut uundværlig til at regulere forholdene i samfundet. Vi studerer spørgsmålet fra et helt igennem højere synspunkt, nemlig filosofiens, der søger den endelige sandhed, og læseren må foreløbig helt slippe det lavere syns-punkt, ellers blander han tingene sammen og forvirrer sig selv. Nu vil de nødvendige kvalifikationer, som vi allerede har beskrevet i et tidligere kapitel, vise deres værdi, for uden dem er han ikke engang i stand til at anlægge dette synspunkt.

Man må under ingen omstændigheder lade sig imponere af autoritet, men nøje undersøge og dissekere ethvert dogme, som det forlanges, at man skal tro på. Man må frigøre sig for gamle fordomme og ufornuftige tilbøjeligheder, som er indpodet gennem arv, omgivelser og erfaring, og have mod til at modstå det følelsesmæssige tryk, der udøves af konventionelle sociale kræfter, og som river de fleste mennesker med ud i usandhed, forstillelse og selviske interesser.

Hvad ser vi, når en bogs, en bibels, en mands eller en institutions autoritet anføres som den eneste bekræftelse på den filosofiske sandhed af et eller andet udsagn? Vi ser, at man altid et eller andet sted kan finde en anden bog, bibel, mand eller institution, der kan anføres som bekræftelse på det stik modsatte! Alt, hvad der kan fremføres på den ene side, kan altid med rette eller med urette imødegås fra den anden. Der findes næppe en religiøs, sociologisk, økonomisk, politisk, litterær, kunstnerisk, metafysisk eller mystisk læresætning, hvis modsætning ikke eksisterer eller på et eller andet tidspunkt har eksisteret samtidig med den. Der findes næppe den påstand, som ikke er blevet kraftigt imødegået af opponenter, som har fremsat modstridende påstande.

Den, der erklærer, at »den hinduiske religion lover mennesket mange tilværelser på jorden«, vil blive imødegået af en anden, der indvender, at »den kristne religion kun lover én«. Den, der citerer en vending af Buckle for at bevise, at historien ikke er andet end resultatet af menneskets individuelle og nationale anstrengelser, vil blive imødegået af en anden, der anfører en vending af Bunsen for at vise, at historien er resultatet af Guds vilje i verden. Således har man til dato sat den ene autoritet op mod den anden, og det kan blive ved i det uendelige. Religioner vil dristigt modsige hinanden, skribenter vil alvorligt imødegå den ene læresætning med den anden, og to historikere vil frejdigt anføre den samme begivenhed som bevis for, at der er eller ikke er en hensigt med verdensdramaet!

Hvorfra kommer alle disse indbyrdes modstridende læresætninger og påstande? De har altid støttet sig til en eller anden levende eller død autoritet. De kan ikke være sande

alle sammen; mange udelukker endog hinanden! Den frygtsomme iagttager overser i reglen denne kedelige situation; men den mere dristige ser den lige i øjnene, for den viser, at der et eller andet sted må være noget logisk forkert ved de forskellige udsagn. Han vil da blive nødt til at indrømme, hvad de vise længe har lært, at den blotte udtalelse af et eller andet menneske, hvad enten han er almindeligt æret som Muhammed eller almindeligt fordømt som Nero, overhovedet ikke har nogen værdi for den filosofisk studerende, men må grundigt undersøges, for at han kan finde ud af, om den er sand - i lige så høj grad som en udtalelse af det mest ukendte og mindst agtede menneske. Der er heller ingen autoritet, der for bestandig kan afholde mennesker fra at undersøge de dogmer, der påtvinges dem. Selv myren løber frem og tilbage og undersøger forskellige stoffer for at finde ud af, om de er spiselige! Lettroenhed har sin oprindelse i mental svaghed og må overvindes ved at styrke de mentale evner.

Det vil ikke sige, at vi skal nøjes med vor tvivl og være tilfreds med at leve i agnosticisms mørke, men at vi skal lade vor tvivl virke som en ansporing, der stadig driver os til at foretage mere dybtgående undersøgelser, og ikke som en kold og klam hånd, der tager modet fra os. De vise siger, at tvivl er overordentlig værdifuld, når vi føler os tilskyndet til at overvinde og hæve den ved standhaftig søgen, der til sidst skænker os en højere forståelse. Man skal ikke med magt vise den fra sig eller fejgt kvæle den. Hvis man på tåbelig vis lader tvivlen lamme al yderligere søgen, har man ingen ret til at komme med pessimistiske påstande om sandhedens uopnåelighed i al almindelighed, således som så mange vesterlændinge gør.

I modsætning til autoriteten siger den hemmelige filosofi: »Byd frygtløst tvivlen velkommen som det første skridt til vished. Tvivl, og du vil blive frelst! « Men den siger kun således til den, der søger den *højeste* sandhed. For alle andres vedkommende, for alle dem, der ikke har tid til at hellige sig så lang en søgen, eller som mangler vilje og evne dertil, godkender den uden betenking autoritetens bud. For sådanne menneskers vedkommende kender den godt værdien af faste institutioner, som gennem hellige skrifter og udnævnte præster, herskere og embedsbeklædende ledere dikterer Jer deres sædvanlige tankegang, sædvanemæssige handlemåde og grundlæggende livssyn.

Man vil nu bedre forstå, hvorfor ve, da vi beskrev de kvalifikationer, der krævedes af den filosofisk søgende lagde så stor vægt på udryddelsen af den indgroede menneskelige tilbøjelighed til at se tingene fra et egoistisk synspunkt, for vi kan nu se, at autoriteter af enhver art er så gennemtrængt af deres personlige sympatier og følelsesbetonede forudfattede meninger, at de ubevidst begrænser deres egne muligheder for at finde ind til sandheden om tingene. den skjulte rod til deres påstande er - egoet! *Jeg* har ret, siger en; nej, *jeg* har ret, svarer en anden.

Det er jeg'et, der lurar under menneskenes fælles uvidenhed, tåbelige fejltagelser og primitive misforståelse.

Af alle de falske forestillinger og skuffende illusioner, der formørker tanken, er den stærkeste den, at det, man selv ved, tror, ser eller mener, nødvendigvis er sandt. »Jeg ved det! « er en udtalelse, som enhver tåbe kan komme med, som de vise siger; en han gør sig kun sjældent den ulejlighed at undersøge, om det, han ved, er rigtigt. Det er derfor, tvivl er nødvendig. Det er karakteristisk e sådanne mennesker - og man må huske, at der hermed menes næsten hele menneskeheden - at tro, at de fuldt ud forstår en ting, selv om det i virkeligheden ikke er tilfældet. Den vise, der åbner den højere vej for aspiranten, anser det derfor som sin første opgave at afsløre denne almindelige mangel. Han forklarer, at disse ord: »Jeg ved det! « er et bevidst eller ubevidst udslag af den menneskelige indbildskhed, og at aspiranten må stræbe efter og tilegne sig ydmyghed i egentligste forstand, inden han kan gøre et eneste skridt fremad. Og det er ikke blot en moralsk, men en psykologisk ydmyghed. »Jeg ved det« betyder i reglen: »Jeg føler det«, »Jeg erfarer det« eller »Jeg foretrækker det«, og ingen af delene er et virkeligt kriterium for sandheden. Derfor er det nødvendigt at tvivle stærkt om det, vi *tror*, vi ved, strengt skyde vore fantasier til side, søge bevis for og prøve de

forestillinger, vi holder så ivrigt fast ved, og stille spørgsmål med hensyn til de ting, som vi må indrømme, vi er i uvidenhed om. Vi må ikke tro på troen, for den trænger ind, hvor fornuften knap vover at træde.

Tænkningsvej.

Den studerende må med beklagelse vende sig bort, søge i en anden retning og banke på en anden dør, logikkens. Alle og enhver bruger denne til en vis grad. Fuglen, bæveren og fisken ledes af et naturligt instinkt; men mennesket må finde vej ved at bruge sin tænkeevne. Logikken er af umådelig værdi i det daglige liv. Den kan bringe orden og sammenhæng i vor tænkning, opdage grove fejltagelser og forskellige vildfarelser på vor vej fra forudsætning til slutning og være os til nytte ved at vise os, hvordan vi ikke skal tænke; men vi må ydmygt tilstå, at det teoretiske kendskab til logiske regler aldrig har hindret mennesker i at begå talrige og tåbelige fejltagelser.

Sagførere bruger logik, når de fremstiller deres sag i retten; men da det bevidst eller ubevidst er deres mål at vinde sagen, sker det ikke så sjældent, at sandheden lider under processen ved, at der lægges overdreven vægt på mindre væsentlige ting, mens generende eller ubehagelige kendsgerninger skjules og der appelleres til nævningernes personlige følelser. Når vi undersøger analogisk slutning fra et filosofisk synspunkt, finder vi oftest, at den er ganske fejltagtig.

»Alle mennesker er dødelige. Sokrates er et menneske. Altså er Sokrates dødelig.« Under denne klassiske slutningsrækkes bestikkende ord skjuler der sig den uhyre *forudsætning*, at vi har kendt alle de mennesker, der har levet i fortiden, alle dem, der lever i nutiden og alle dem, der vil komme til at leve i fremtiden. Det er ganske umuligt. Denne slutning begynder derfor med et påstået kendskab, som i virkeligheden slet ikke eksisterer! I logisk henseende er den fuldkommen; men den er mangel-fuld i filosofisk. Den er tilstrækkelig, så længe det kun drejer sig om det praktiske daglige livs begrænsede forhold; men når det gælder det højere formål at finde den endelige sandhed, er den ganske uantagelig.

Logikkens eksperter indrømmer selv, at den ikke kan skænke dem fly sandhed, men kun fremdrage den sandhed, der allerede rummes i de givne fakta. Logikken er et ufuldkomment redskab og kan som sådant ikke give absolut vished. Den er kun nyttig og gyldig inden for et begrænset område, og derfor kan den ikke afsløre den dybeste mening med tilværelsen; de mure, der omgiver den, er for uoverstigelige.

Det hænder undertiden, at de, der bliver sig logikkens uheldelige mangler bevidst, skyder genvej til intellektuel lindring ved i deres fortvivlelse eller forvirring atter at stige ned til den personlige følelses niveau, som de tidligere havde forladt, idet dette skridt forekommer dem at være det eneste mulige. Her kan intellektet frivilligt give afkald på førstepladsen og finde hvile for en stund; men før eller senere vil der indtræffe bitre skuffelser og grelle selvmodsigelser, som viser, at der ikke kan opnås virkelig lindring på denne letkøbte måde. Andre, som er utilbøjelige til at vende tilbage til et tidligere stadium, er begyndt at opgive de gamle formelle metoder og konstruere ikke-aristoteleske logiske systemer; men de er endnu kun på forsøgsstadiet.

Den søgende, der ønsker at opgive logikken til fordel for en højere metode, vil til sidst gå videre til det næste trin, som er den modne fornufts. Med »moden« menes der en tænkeevne, der ikke blot strengt opfylder kendsgerningernes og slutningernes krav og upartisk frigør sig fra enhver art af fordom, personlig sympati og egoisme, men også lærer at bevæge sig lige så frit på abstrakte som på konkrete områder. Den må blive lige så velegnet til metafysisk flugt som til videnskabelige iagttagelser. De gamle vismænd erklærede, at udviklingen af en sådan tænkeevne var en forsigtighedsforanstaltning, der

gik forud for erhvervelsen af indsigt.

Inden vi går videre, er det nødvendigt at befri udtrykket *fornuft* for de tvetydige og forvirrede betydninger, der så ofte tillægges det. Fornuften er den evne, der opfatter og dømmes om *sandheden*, idet den skiller den ud fra det falske og fra meninger, fantasi eller illusion. Her vil det være passende at anføre de vises definition af udtrykket »sandhed«. Vi har tidligere påvist, at uden en sådan definition vandrer mennesker om i et udtørret vildnis af hule fantasier, ubegrundede meninger, værdiløse teorier og tomme ord. Denne definition lyder ganske enkel; men der ligger den mest dybsindige betydning gemt i den. Man bør lægge sig den nøje på sinde. Her er den:

SANDHEDEN er det, der er hævet over enhver modsigelse og tvivl, og som i virkeligheden står over selve muligheden for både modsigelse og tvivl såvel som over tidens og skæbnens omskiftelser, som altid er og bliver det samme og aldrig forandrer sig, og som er uforanderligt, universelt og derfor uafhængigt af al menneskelig idédannelse.

Denne filosofi søger en kundskab, der er uafhængig af de evigt skiftende, menneskelige meninger. Når vi anvender denne definition som prøvesten, finder vi, at hvis vi stoler på foranderlige, menneskelige autoriteter, tror på skrevne eller talte ord eller anerkender noget som helst andet end moden fornuft som højeste dommer eller vejleder, kommer vi straks ud i modsigelser, modstridende påstande og mulig tvivl, og vi må derfor under vor søgen undlade at benytte os af disse tvivlsomme kundskabskilder. Der er ingen *vished* i dem. Ordet »fornuft« bruges derfor ikke her som slet og ret ensbetydende med tørt, logisk hårløveri. Tidligere tiders skolastikere anvendte ordet i denne betydning og viste, hvordan selv skarpsindige mænd kunne anføre mange grunde til støtte for hule antagelser. *Logik* er den kunst, der søger at sikre korrekt, følgerigtig tænkning; men desværre søger den ikke at sikre sig, at den begynder med korrekte data; det kan ske - og sker i virkeligheden ofte - at den går ud fra antagelser, der er ganske forkerte eller fri fantasi. *Fornuft* er evnen til rigtig tænkning, den søger sandheden og sikrer sig, at den i sin virksomhed går ud fra alle den virkelige erfarings iagttagne kendsgerninger. Logikeren, hvis forudsætninger er forkerte, kan godt tænke rigtigt og alligevel drage fejlagtige slutninger. Fornuften undgår at begå denne fejltagelse.

Dette udtryk bruges heller ikke som et synonym for ren og skær tænkning. Metafysikkens annaler vrimler af prøver på ren fantasiflugt, som man har givet en tilsyneladende fornuftig retning. Tænkning, der ignorerer erfarens kendsgerninger, er ikke ræsonneren i vor forstand, og ræsonneren, der indskrænker sig til den personlige erfarens kendsgerninger alene, er det heller ikke i ordets fulde betydning. Skønt både logik og fornuft opstiller det samme kriterium, at tænkningen ikke må være selvmodsigende, usammenhængende og skæv, er den førstnævnte tilfreds med delvise fakta, hvorimod den sidste kræver intet mindre end den samlede sum af fakta. *Intellektet*, der kan defineres som den logiske tænknings virksomhed, vælger desuden data efter sympatier, fordi det beherskes af personlige ønsker og fordomme, hvorimod *fornuftens brug*, der kan defineres som den sandfærdige tænknings virksomhed, er strengt upersonlig og holder på asketisk vis sine følelser udenfor, når den vurderer kendsgerninger.

Kun når tænkningen ikke blot er strengt logisk, men også strengt upersonlig, kun når den drives til sin yderste grænse og under hele sin virksomhed hviler på kendsgerninger, som er almengyldige, som kan prøves og bekræftes såvel i Nordafrikas ørkener som i New Yorks gader, og som gælder lige så godt om tusinde år som i vore dage, *da* og *kun da* er den værdig til at kaldes ved fornuftens ophøjede navn.

En sådan kompetent ræsonneren og intellektuel ærlighed er sjælden. Vi vil få at se, at den giver sig udtryk på to måder, først i videnskaben, som kun er et begrænset og

ufuldkommet udtryk for den, og derefter i filosofien, hvor den kommer bedst og mest fuldstændigt til udtryk. Vi kan derfor sige, at videnskaben er porten til filosofien. De moderne videnskabsmænds fortrop er selv ved at begynde at gøre denne opdagelse, for hvor meget de end søger at komme uden om det, driver trykket af deres egne resultater og styrken af deres egen tænkning dem skridt for skridt til at søge efter den inderste mening med al erfaring, og denne søgen kaldes filosofi.

Man kan indvende, at de gamle indere ikke kendte noget til det, vi i dag forstår ved videnskab. Det er rigtigt, hvis vi tænker på den eksperimentelle metode, som Bacon indførte; men deres vismænd kendte det videnskabelige bevisprincip og iagttagelsens filosofiske værdi, og begge dele er væsentlige elementer i deres lære.

Både videnskabsmanden og mystikeren har det til fælles, at de er trætte af blind tro og søger tilfredsstillende bevis i erfaringen. Det er derfor, mysticismen er anbragt så højt på den mentale udviklings skala, at den står over tro, intuition og logik. Man må imidlertid bemærke visse forskelligheder, som er af stor betydning. Mystikeren søger og finder tilfredsstillelse i sin egen erfaring, hvorimod videnskabsmanden ikke lader sig nøje med den personlige erfarings gyldighed, men også søger at komme til kundskab om et større antal individers, det vil sige en gruppes erfaringer. Derfor er hans bevis mere omfattende. Videnskab er et samarbejde. Dens resultater er summen af forskellige gruppers anstrengelser såsom biologer, kemikere og fysikere.

Det er mysticismens uhelbredelige svaghed, at den grunder sin gyldighed på, hvad ét menneske føler og finder *i sit eget indre*, et område, der er utilgængeligt for andre, og derfor kan de fleste af hans resultater ikke bekræftes. Det er videnskabens beundringsværdige styrke, at den grundlægger sin gyldighed på, hvad der er tilgængeligt i naturen eller i laboratorier; den kan derfor bekræftes af ethvert andet medlem af den videnskabelige gruppe, der således er indbyrdes enig. Det er den ægte filosofis uovervindelige styrke, at den kun appellerer til *almengyldig* erfaring, til det, som enhver på et hvilket som helst tidspunkt og et hvilket som helst sted selv kan finde bekræftelse på, hvis han har de fornødne mentale evner.

Det er på mode blandt mystikere, intuitivt og religiøst indstillede at omtale videnskabens skiftende hypoteser i bidende vendinger og at tale foragtligt om dens mest moderne resultater og teknologiske anvendelse.

Når en krig bryder ud nu om stunder, bliver skylden for en del af dens rædsler også lagt på videnskaben. (igen; denne bog er skrevet under eller lige før ww2.rø-anm.)

Alt dette vidner om forvirret tankegang og følelsesbetonet fordom. Skønt de skiftende teorier røber videnskabens ufuldkommenhed, hvad de vitterligt gør, må vi indrømme, at de også åbenbarer en dobbelt indre stræben, som filosofien med glæde opmuntrer og påskønner, da den er af uhyre betydning: for det første en søgen efter sandheden, som gør den villig til at opgive fejlagtige synspunkter til fordel for bedre, når deres fejlagtighed er blevet afgørende bevist af yderligere kendsgerninger, og for det andet en bestræbelse for at generalisere data og formulere almengyldige love. Dette er i virkeligheden et forsøg på at lade det ene omfatte de mange og at samle de mange forskelligartede ting til en stor enhed. Det er karakteristiske egenskaber, som, når de har opnået deres højeste udvikling, med usvigelig sikkerhed vil føre videnskabsmændenes fremrykkende hær ind i de virkelige filosofers altid ventende lejre.

Hvad den bebrejdelse angår man har rettet mod videnskaben for at have forværret krigen, kan man sige, at videnskaben som alt andet har sine lyse og mørke sider, sine tiltalende fordele og frastødende ulemper. Den har givet os højeksplosive stoffer og lavtgående flyvemaskiner; men den har også skænket os elektrisk lys, kraft og varme, som er en stor behagelighed.

Man kan ikke bebrejde videnskaben, at nogle mennesker er for tåbelige eller for uetiske til at bruge den rigtigt. Den er absolut neutral. De samme eksplosive kemikalier,

der kan sprænge en deling levende mennesker i luften, kan bruges til at gøde udpint jord, så nye afgrøder kan spire frem. Den samme forbrændingsmotor, der driver den dødbringende panservogn, kan også drive den nyttige bus. Den samme radio-station, der fylder millioner af lytters sind med løgn, had og forvrænget propaganda, kan også gøre dette bekendt med store, ædle og belærende sandheder. Videnskabelige opdagelser er skyllet ind over det 20.år-hundrede som en fremrykkende flodbølge. Mennesker kan bruge den videnskabelige kundskab rigtigt, eller de kan misbruge den grovt, om de vil; men dens bemærkelsesverdige fremskridt kan ikke standses. Den er her, og den bliver her. Den er det største fænomen i vor tidsalder, og vi må acceptere den. Mystikeren kan forsøge at ignorere den; men det vil ikke lykkes ham. Intet menneske i vore dage kan leve i en uge uden hundrede gange at benytte sig af den videnskabelige forsknings resultater, og er det ikke bedre, at vi lader maskiner af stål trække i stedet for stønnende mennesker?

Det er endvidere på mode blandt orientalske mystikere, som Gandhi passende kan nævnes som typen på, at fremhæve alt, hvad der er middelalderligt på alt nutidigts bekostning og følgelig tilskrive videnskaben en satanisk oprindelse og primitive kultur- og civilisationsformer en himmelsk. Der behøves ikke andet svar end det, deres eget liv giver, for selv Gandhi nedlod sig til at benytte sig af den videnskabelige kirurgis nyeste metoder for at blive af med sin smertende blindtarm; yogier betænker sig ikke et øjeblik på at drage fordel af dampdrevne jernbane-tog for at komme nærmere til deres tilflugtssteder ved foden af Himalaya, pilgrimme fylder begejstret de lastbiler, der kører i fast rute over sletterne til de hellige byer, og selv de kritikere, der fremkommer med denne fordømmelse, skriver den med fyldepenne på fabrikslavet papir og ofte med det formål for øje at få den trykt på maskinpresse og få den udbredt i videre kredse! Videnskaben indtager således ganske uundgåeligt sin plads i deres tilværelse, hvor utaknemlige de mennesker så end er, den tjener. Hvor beklagelige dens muligheder for at skade menneskeheden gennem krig og vold end er, kan de kun fjernes på én måde, og det er ved at bringe den filosofiske sandhed inden for menneskers rækkevidde.

Her er det nødvendigt at gøre opmærksom på en ting, der hviler på fakta, som er kendt af praktiserende psykiatikere og professionelle psykologer. Et menneskes tænkeevne kan være højt udviklet inden for en bestemt interessesfære, mens den hos det samme menneske næsten slet ikke eller i bedste fald kun ganske svagt kommer til anvendelse inden for et andet område. Det er det mærkelige fænomen, der kaldes schizofreni eller spaltning af sindet. En mand kan for eksempel ved effektiv brug af sin forstand hurtigt være kommet i forgrunden inden for sin profession; men når han retter sin opmærksomhed mod andre ting, findes der måske ikke den forestilling så tåbelig, at han ikke af sit ganske hjerte kan gå ind på den!

Et og samme menneske kan udmærket godt være et barn i religiøse sager, men voksen, når det drejer sig om forretninger; følgelig kan han være to personer i mental henseende, selv om han i legemlig forstand kun er én!

Sindet kan være delt i idétætte afdelinger, hvoraf én er fornuftig og brugbar, mens en anden er sløv eller endog forstyrret og fuldstændig adskilt fra den første. Det er en historisk kendsgerning, at visse berømte dommere og vitterligt skarpsindige statsmænd har lidt af denne ejendommelige mentale svaghed, så de for eksempel veg tilbage for at bruge deres fornuft, når det drejede sig om at undersøge grundlaget for den traditionelle religion. Denne intellektuelle mangel skyldes en bevidst eller ubevidst vægring mod at bruge fornuften, når man tænker over visse specielle emner. Som følge heraf kan man blive vidne til det sørgelige syn, at en ellers fornuftig mand giver sig af med at anføre særlige grunde til forsvar for latterlige forestillinger. Folk bliver narret til at tro, at når en mand er berømt for sin store dygtighed på ét område eller udfører sit offentlige hverv godt, må hans meninger om ting, der ligger uden for hans fag, være af samme værdi. De ved ikke, at sindssyge så at sige kan være lokaliseret til særlige dele af sindet.

Spaltning af sindet forekommer hyppigt hos sindssyge; men der er forskellige grader

af sindssygdom. Det er kun, når en sindssyg bliver farlig for sig selv eller andre, at han betegnes som sådan og indespærres på et sindssygehospital. Der er masser af mennesker, som ikke hører ind under denne kategori, men alligevel er uligevægtige nok til at være delvis sindssyge, skønt hverken de selv eller samfundet som helhed kan indse det. Det er ikke for meget at sige, at det had og de mange, forbrydelser, konflikter og sociale kampe, der plager verden, skyldes, at størstedelen af menneskeheden er mere eller mindre forrykt. Ifølge den hemmelige lære er det kun de vise, der er fuldt ud tilregnelige og ligevægtige!

Sindssyge har en tilbøjelighed til langsomt at tage til. Hvad der begynder som en mild og uskadelig form for overtro kan udvikle sig til et vanvid, der gør det ganske umuligt for vedkommende at klare den almindelige daglige tilværelse.

Forsøget på at forsvare ganske grundløse fantasier eller tåbelig ned-arvet overtro ved tilsyneladende plausibel logik er et forsøg på at bringe dem i overensstemmelse med fornuften. Bestræbelsen for at tænke strengt og upersonligt over kendte gerninger er at ræsonnere. De interesserede kan iagttage forskellen mellem de to ting hos mange mænd i offentlige hverv.

Var de vise så tåbelige og så uvidende om verdens- kulturens historie, at de tilbød et kundskabsvirke, som tilsyneladende havde været prøvet i så stor udstrækning af grækerne og stadig bliver det af vesterlandske videnskabsmænd og filosoffer, men som i intet tilfælde har ført til en eneste løsning af verdensproblemet, der har udsigt til *forstandig* at bestå uomtvistet? Var de så latterlige, at de betegnede et sådant virke som fuldkomment?

Svaret er, at der både over for oldtidens grækere og nutidens tænkere kan rejses tre hovedindvendinger, der forklarer dette forhold: a, at de forsømmer at samle *fuldstændige* data, b, at de er uvidende om anvendeligheden af relativitetsloven, ikke blot hvor det drejer sig om iagttagne fysiske fænomener, men også hvor det gælder iagttagne psykologiske fænomener og endelig iagttagerens eget sind, og c, at de forsømmer at drive deres ræsonnementer til den alleryderste grænse og således ikke udtømmer alle deres endnu ukendte muligheder. Disse indvendinger er vægtige; men fejlene kan rettes. Selv om disse tre mangler blev afhjulpet, ville sandheden ikke desto mindre alligevel ligge uden for den videnskabelige gennemsnitsforskers rækkevidde, med mindre han er villig til at disciplinere sig selv på en særlig måde. Når alle disse betingelser er opfyldt, kan den menneskelige tanke imidlertid til sidst, når den er blevet rensset for sin medfødte egoisme og fuldkommen koncentreret samt har udviklet evnen til den mest skarpsindige meta-fysiske ræsonneren over fyldestgørende data og til at hensynke i en intens drømmende tilstand af rolig selviagttagelse, gøre sig håb om at opnå en enestående indsigt i tingenes virkelige natur, i den egentlige mening med universets tilværelse og i den skjulte sandhed om dens eget hemmelighedsfulde væsen.

Den første indvending skal nu forsvares. Vestens filosofi har ikke levet op til sin egen trosbekendelse. Det, der i århundredernes løb måske navnlig har draget tænkende mennesker og ædle sjæle til at studere filosofi, har været dens påstand om, at den alene blandt alle den menneskelige kulturs grene søgte at nå frem til et syn på livet *som helhed*. Alligevel har hele den græske, europæiske og amerikanske filosofis historiske tradition mærkeligt nok ganske ignoreret at undersøge en side af tilværelsen, som er så betydningsfuld, at den udgør ikke mindre end en tredjedel af et menneskes liv.

Vi tænker på søvntilstanden. De få, der har studeret dette emne, har ikke været filosoffer, men psykologer og læger, som derfor kun interesserede sig for en del af dens begrænsede fysiske hensigt.

Man kan ikke undre sig over, at vesterlandske tænkere ikke kunne blive enige om en løsning på tilværelsens problem, når de alle undlod at undersøge søvnens og således kun anlagde et fragmentarisk og ufuldstændigt syn på livet, skønt de som filosoffer påstod, at det var deres opgave at udforske det i sin helhed! Det kan ikke overraske os, at de

vandrede omkring uden at komme til nogen slutning, for uden de fakta, der ville blive belyst ved en sådan undersøgelse, var de utilstrækkeligt udstyret til deres krævende opgave og var på forhånd dømt til at vende forvirret tilbage til deres udgangspunkt uden at have opnået et afgørende resultat, nærmest som en lemlæstet tiger vandrer formålsløst i rundkreds gennem junglen på sine tre raske ben. Hvordan skulle de i tanken have kunnet sammenfatte hele den komplicerede menneskelige tilværelse, når De anså den store del af den, som tilbringes i fredelig slummer eller under urolige drømme, for at være så betydningsløs, at det ikke var umagen værd at studere den, og når de med urette lagde hele vægten på den vågne tilstand alene? Et sådant syn var ganske utilstrækkeligt, når de ville nå det mål, de havde sat sig, og de var derfor lige fra begyndelsen dømt til at lide nederlag i deres kamp for at finde sandheden. Intet tankesystem, der undlader at studere søvnen, kan komme til noget endeligt resultat, men udsætter sig kun for at drage fejlagtige eller ufuldkomne slutninger.

Såvel vesterlandske filosoffer som videnskabsmænd hævdes ikke blot af utilstrækkelige data, men også af at de benytter et ufuldkommet redskab. Det redskab, en filosof er nødt til at arbejde med, er tanken. De gamle vismænd tillod ikke en mand at påbegynde filosofiske studier, før han havde trænet sin tanke til at fungere effektivt. Denne indledende fase bestod i et praktisk kursus i asketisk selvfornægtelse. Begge kursuser var i reglen midlertidige og varede kun så længe, som det var nødvendigt for at bringe disciplinens mentale evner op på en rimelig grad af koncentrationsevne, og indtil han i sin karakter havde udviklet så megen uafhængighed af egoet, at han kunne påtage sig den filosofiske tænkings vanskelige opgave.

Vesterlandske tænkere har gjort beundringsværdige forsøg; men en af grundene til, at de ikke har haft held med sig, er, at de har manglet det redskab til at åbne sandhedens lukkede port, som de mennesker havde, der beherskede deres legeme, og hvis tanke var yogatrænet og frigjort fra egoets påvirkning.

Denne mangel på yogatræning forklarer ligeledes, at visse fremragende vesterlandske videnskabsmænd ikke har kunnet drage de største konsekvenser af deres egne opdagelser. De videnskabsmænd og filosoffer, som ikke har erhvervet sig de varige mentale fordele af mystiske øvelser (i modsætning til de flygtige visioner og følelser, vil derfor blive nødt til at vende om for at gøre dette.

Denne mangel er en af årsagerne til den anden indvending, der kan rejses imod dem, for, som vi vil påvise senere, har de under alle deres undersøgelser ikke været i stand til at se, at deres eget ego har grebet ind i arbejdet, skønt det er lige så relativt, flygtigt og objektivt som alle de andre fænomener, de har iagttaget, og det har endvidere hindret de fleste af dem i at indse den subtile sandhed, at alle fænomener såvel den ydre verdens som egoets er af mental natur. Berettigelsen af den tredje indvending vil ligeledes blive fuldt ud påvist.

Gennem intuition og mysticisme.

Den studerende må gøre sig rede og forlade den blinde tros, den blotte logiks og de forstandsmæssige begrænsningers verden. Hvor skal han da gå hen? Den første reaktion efter at have stølet på andre er at stole på sig selv. Han begynder nu at henvise til personlige følelser og til intuitive, indre oplevelser, der ikke har deres rod i ydre ting. Således når han den anden grad af menneskelig viden, hvor den kundskab, der bydes ham, synes at stå over den blinde tro. De, der er trætte af de modsigelser, som er en følge af lettroende at stole på andre, søger undertiden til disse personlige kilder og finder her tilsyneladende en ny vished og en tilfredsstillelse, der synes at frigøre dem fra en sådan tvivlsom afhængighed af andre. Vi har eksempler herpå hos Immanuel Kant med hans indre »kategoriske imperativ« i moralske spørgsmål, hos Adolf Hitler, der ikke anerkendte nogen anden fremgangsmåde som rigtig end den, der passede ham bedst, og hos dr. Frank Buchman, hvis Oxford-grupper i den »stille stund« lytter efter

intuitive budskaber, der kan vejlede dem med hensyn til deres personlige virksomhed i verden.

En intuition er en tanke eller idé, der opstår spontant, uden at man har gjort noget derfor, og som egoet uden betænkelse går ind på.)* Den kommer af sig selv i et nu, holder sig uafhængig af vor vilje og forsvinder igen uden varsel.

)* Martinus (1890-1981) forklarer intuition som en 'automatiseret analyserings-evne' som foregår under-bevidst. Han og Brunton mødtes en gang eller flere, men da Martinus ikke kunne engelsk – blev snakken begrænset, men Ingird Okkels, som var tilstede på et af disse møder, mente meget foregik telepatisk. Rø-anm.

Den kan i et glimt sige os noget om en tings egentlige natur, forudsige fremtidige begivenheder, give en beskrivelse af hændelser, der fandt sted i en fjern fortid eller - hvad der er mest almindeligt - give os øjeblikkelig vejledning med hensyn til, hvordan vi skal handle under visse omstændigheder.

Stærke følelser, ubevidste komplekser, pludselige indskydelser samt »det ønske, der er fader til tanken«, forveksles ofte med ægte intuitioner. Kun de få, der har gennemgået den filosofiske disciplin, er i stand til at skille alle disse pseudo-intuitioner ud fra de virkelige; men da gennemsnitsmennesket kun sjældent har gennemgået en sådan disciplin, bliver det hyppigt vildledt af en falsk indskydelse i det selv samme øjeblik, da det gladeligt tror, at det bliver ledet af intuition, som i virkeligheden er lige så vidunderlig som usædvanlig. Når den ægte intuitive evne virkelig er kommet til udvikling, er den ikke desto mindre mere værdifuld en nogen anden, mere dybtliggende end tænkeevnen og en mere pålidelig vejleder.

Man finder historiske eksempler herpå i Ralph Waldo Emerson's symbolske »Indstrømning af den guddommelige tanke i vor bevidsthed«, i Jacob Bøhmes pludselige »illuminationer«, som han opnåede under de tre trancer, der kendetegnede hans liv, og i Emmanuel Swedenborgs mærkelige visioner af afdøde mænds og kvinders ånder i deres himmelske boliger eller i skærsilden.

En mystisk oplevelse er undertiden spontan, men i reglen fremkaldt ved egne anstrengelser. I sidstnævnte tilfælde er den et resultat af tankekoncentration eller af intens følelsesmæssig higen, eller den kan opstå ved, at opmærksomheden rettes indad, og man fordyber sig i sig selv, indtil der indtræder en drømmende tilstand eller endog trance. Under disse tilstande kan der for sjælens øje vise sig overordentlig klare visioner af mennesker, begivenheder eller Éder; mystikeren hører stemmer, som ingen andre kan høre, og de overbringer ham et budskab, en advarsel, en række påbud eller en religiøs åbenbaring.

Man kan endog have en henrykkende følelse af Guds egen nærværelse, mystikeren kan tro sig båret ud i rummet, således som det drømme undertiden også kan hænde ikke-mystisk anlagte mennesker, e han bliver i stand til mentalt at besøge fjerne steder, personer og ærer, eller han kan nå den endelige fuldbyrkelse i henrykt ekstase, der an være voldsom og erotisk præget eller klar og rolig, men som han vil opfatte som et tegn på, at han er trådt ind i en højere tilværelsesform, er i reglen kaldes »åndelig«, »sjælen«, »den guddommelige virkelighed«, osv.

Vi bør imidlertid ikke acceptere falske efterligninger af sådanne oplevelsers vidunderlige, sandhedsåbenbarende virkelighed. Vi må først yde et holdbart kriterium og se, i hvor høj grad mystikerne er indbyrdes enige. Uden at foretage en lang afstikker ind på et tvivlsomt område kan det i al korthed siges, at man ikke må tro, at mysticismen er en så enestående oplevelse, at alle mystikere derefter er i indbyrdes overensstemmelse. Det er langt fra.

Ligesom vi finder, at religiøse mennesker lige fra den mest primitive bonde til den mest kultiverede præst er højst forskellige med hensyn til personlige egenskaber og mentale synspunkter, finder vi også, at der er lignende individuelle forskelligheder blandt mystikere, og at de også, bortset fra de fem fælles grundsætninger, vi nævnte i et tidligere kapitel, i ord og gerning forråder, at der ikke er stort mere indbyrdes enighed blandt dem. Skønt der er adskillige lighedspunkter i deres doktriner og

fremgangsmåder, er der også uoverskuelige forskelligheder. Mens de fleste tilbringer megen tid med at finde ud af den problematiske indre mening, der er skjult i hellige skrifter, er der nogle få, som ringeagter disse og betragter dette arbejde som tankeakrobatik og ikke som åndelig opdagelse, idet de hævder, at tiden ville være bedre anvendt, hvis de brugte den til at meditere over sig selv. Mens de fleste klynger sig mere eller mindre til en eller anden hellig skikkelse som Jesus eller Krishna, er der nogle enkelte, der hævder, at det ikke er af væsentlig betydning, hvem man følger, når blot man føler det guddommeliges nærværelse. De ting, hvorom de er uenige, vrirler af frugtbare fantasier og er langt talrigere end de fem væsentlige punkter, som de alle må formodes at være enige om.

De, der bestrider dette faktum - og det er hovedsagelig velmenende, men ukritiske mennesker - skulle prøve at forestille sig en højtidelig forsamling af følgende berømte, historiske mystikere og tænke sig dem lukket inde i et værelse, de ikke ville blive sluppet ud af, før de kunne erklære sig fuldkomment enige i deres synspunkter (mon de i det hele taget nogensinde kom ud igen?):

Cornelius Agrippa, der blandede mystisk fromhed med besynderlig magi, Emmanuel Swedenborg, der talte fortroligt med engle og ånder, Simon Stylites, der sad i ensom askese i mange år på toppen af en søjle, Anna Kingsford, der åbenlyst erklærede, at hun havde dræbt vivisektorer med tankekraft for at frelse dyrs liv, Mignel Molinos, der lagde sin spanske følelsesmæssige inderlighed ind i sin forening med Gud, Eliphaz Levi, som anvendte mærkelige kabbalistiske fortolkninger på den katolske teologi, Jacob Bøhme, der hen-sank i henrykt ekstase mellem det gamle fodtøj i sit skomagerværksted, Hui Ko, som lærte de kinesiske bønder sin mysticisme og blev grusomt dræbt for sin ulejlighed, og Wang Yang Ming, der fandt en guddommelig verden i sit eget hjerte.

For sagen er den, at det er mysticismens skjulte begrænsning og uopdagede svaghed, at den ikke så meget er en søgen efter endelig sandhed som en længsel efter følelsesmæssige oplevelser. Derfor er mystikeren mere interesseret i at få sine følelser midlertidigt beroliget af en dyb fred, begejstret af en storslået vision eller smigret af et personligt orakelagtigt budskab. Derfor tiltaler eller forfærder filosofien ham med spørgsmålet: »Hvoraf ved du, at den kilde, hvorfra du har din viden, virkelig er Gud eller virkeligheden, Jesus eller Krishna?«

Men han vil ikke høre på nogen kritik, hvor vægtig den så end er, af det muligt fejlslagne i hans slutninger. Han vil gøre sin egen oplevelses ubestridelige kendsgerning til det omtvistelige kriterium for dens gyldighed. Det er ganske menneskeligt og uundgåeligt, at han under sådanne omstændigheder bliver i den grad uimodståeligt revet med af følelsen af det rent umiddelbare i oplevelsen og af styrken af sin egen usædvanlige ekstase, at han kommer til at lægge vægt på det mindre væsentlige, og at dette er nok til at tilfredsstille ham, så han ikke anstiller yderligere undersøgelser med hensyn til den skjulte natur og ægtheden af sin oplevelse.

Meditation er af umådelig *værdi*, når det drejer sig om at opnå indre fred, sublim ekstase og selvforydelse, hvorunder man er fri for alle verdslige bekymringer; men når det gælder den *værdi*, som den uden filosofiens støtte har i sig selv for en søgen efter *sandheden* og *virkeligheden*, er det en ganske anden sag, og det er et spørgsmål, der kræver en grundig undersøgelse af forstående og dog upartisk og kritisk indstillede mennesker, i besiddelse af proportionssans og filosofisk skarpsindighed, egenskaber, som mystikeren i reglen mangler. Ekstase er virkelig en form for personlig tilfredsstillelse; men den er hverken et fuldstændigt kriterium for virkeligheden eller et afgørende bevis for sandheden, for tilfredsstillelse af *en hvilken som helst art*, hvor ædel den end er, er intet. Jo stærkere et menneskes begejstring er, og jo varmere hans følelser, des mere bør han i virkeligheden afsvale og berolige dem for upartisk og upersonligt at kunne undersøge sin oplevelse. Hvis den er ægte, mister den intet herved;

men hvis den er falsk, vil hans ro i høj grad bidrage til at afsløre dens falskhed.

For så vidt som mystikere ikke har hævet sig over deres følelser, hvor ophøjede de så end er, er vi nødt til at slutte, at den kundskab, de hævder at have opnået under meditation, måske ikke er den endelige sandhed. Hvorfor? Fordi følelser kan skifte. Hvad vi i dag føler er sandt, forkaster vi måske i morgen som usandt. Selv Plotinus, der både af oldtidens mystikere og nutidens teosoffer betragtes som en af de allerstørste mystikere, har indrømmet, at den højeste mystiske erkendelse ikke fremkalder nogen følelse, vision eller fornemmelse af det skønne. Hvis han ikke havde været en discipel af Ammonius, var han måske aldrig nået til forståelse heraf, for i Ammonius' skole i Alexandria undervistes der *både* i mysticisme og filosofi; den sidstnævnte var imidlertid forbeholdt den højeste klasse og hvilede, som tidligere forklaret, på en indvielses-tradition, som oprindeligt stammede fra Indien.

»Hvad ønsker du?« spurgte Ramakrishna, den navnkundige vismand, som lyste op i det 19. århundredes mørke i Indien. Hans berømte discipel Swami Vivekananda svarede: »Jeg ønsker at sidde hensunken i mystisk trance i 3-4 dage i træk og kun afbryde den for at spise.« Ramakrishna svarede: »Du er en tåbe! *Der er en endnu højere tilstand.*«

Vor søgen efter en pålidelig kundskabskilde er først til ende, når vi har fundet en, der skænker os en kundskab, som er almengyldig og evigt uforanderlig, som er den samme, og som kan bekræftes på samme måde til alle tider og under alle forhold og ikke blot under meditation.

Der findes imidlertid også et andet middel til at vurdere den mystiske vejledning. Lad os se, hvor mange mystiske udsagn der står ubestridt og uimodsagt, og hvor mange der er absolut hævet over enhver tvivl. Lad den skeptiske videnskabs og den ortodokse religions annaler give svaret!

Det er indlysende, at man ikke kan stole på mystiske eller yogiske oplevelser som den eneste kilde til *sikker* kundskab. De har deres største værdi for det enkelte menneske, der har haft dem, ikke for samfundet i al almindelighed. En discipel anses derfor ikke for at være moden til at blive indviet i den højere kundskabs mysterier, som ligger hinsides almindelig yoga, før han har gennemgået hele den indledende personlige selvdisciplin og et langt kursus i meditationsøvelser.

Den aspirant, som befinder sig på den højeste vej, og som har været så heldig at finde en personlig lærer, vil da bemærke, at denne begynder at vække visse tvivl i hans sind. Det bliver gjort så behændigt og forsigtigt, at eleven langsomt og umærkeligt bliver ledet fra det trin, han i øjeblikket står på, til et højere. Det sker ikke pludseligt og voldsomt, for i så fald ville han blot miste sin tro på det, han i øjeblikket holder sig til, uden at kunne finde støtte i noget nyt og stærkere.

Læreren fremkalder denne forandring ved at komme med visse indirekte bemærkninger og stille forborgne spørgsmål til eleven på en sådan måde, at dennes tanke begynder at vinde i styrke og klarhed, indtil der af sig selv opstår visse tvivl. Jo mere han underkaster sig denne tvivlens disciplin, des lettere vil han kunne give slip på synspunkter, han har haft i lang tid. Han får mod til at drage sine *egne* oplevelser i tvivl og at omvurdere dem efter at have underkastet dem en kritisk undersøgelse fra et nyt synspunkt. Kun således kan han få en rigtig forestilling om deres betydning. Han vil da begynde at se det utilstrækkelige i de resultater, han har opnået, det ugyldige i sine forestillinger og sine øvelsers begrænsninger. De illusioner, han har næret, vil begynde at slippe deres tag i ham; men hans mester formaner ham til ikke at hvile, før al hans tvivl er fuldstændigt hævet.

Denne analyse betyder ikke, at vi skal ringeagte meditationsøvelser som ørkesløse eller afvise mystikerens oplevelser som værdiløse. Fred, ro og ekstase er ikke værdiløse

ting, og ingen hånlige skeptiker kan med rette benægte, at den mystiker, der har held med sine øvelser, opnår alt dette, selv om det kun er med mellemrum. Hverken vismanden eller begynderen behøver at give afkald på disse eller andre tilfredsstillende; men den førstnævnte vil blot aldrig tillade dem at bortlede hans tanke fra sandheden. Meditation bliver kun en hindring, når den består i at klamre sig til fantasier, som om de var virkelighed, eller til visioner, som om de var sandhed, hvorimod den er en del af den filosofiske teknik, når den består i at overgive sig til fuldkommen mental ro med tanken rettet mod ét punkt alene.

Vi, der søger sandheden, kan forkaste mystikerens snæversynede verdensanskuelse og hans visioner, som han selv godkender uden at underkaste dem nogen kritik; men det ville være tåbeligt af os, om vi afviste de værdifulde gaver: koncentration og fred, som mysticismen tilbyder os. Den begynder, som regelmæssigt har dyrket meditation i nogen tid, kan udvikle en ret antagelig grad af koncentrationsevne og skarpsindighed, som vil være yderst værdifuld, når han hæver sig til et højere trin, for mens han uddanner sig i den filosofiske skelneevnes yoga, kræves det af ham, at han holder sin tanke ufravigeligt rettet mod ét punkt alene.

Fordi jeg har afsløret de mangler, der klæber ved yoga og mysticisme (de to udtryk betegner i det store og hele det samme for vort formål, *således som de i almindelighed kendes*, og hævdede, at de ikke skænker mennesket den højeste erfaring, der står det åbent, må man ikke misforstå mig og tro, at de derfor er ørkesløse forehavender og illusorisk virksomhed, og at jeg tager min stærke anbefaling af meditation i mine tidligere bøger tilbage. En sådan misforståelse er besynderlig og fantastisk, for det forholder sig ganske modsat. Jeg anser udøvelse af meditation for at være lige så nødvendig for enhver, som den altid har været, og jeg mener også, at det er en af de nyttigste og mest frugtbringende ting, et menneske kan give sig af med.

Jeg fremhæver forsættigt det utilstrækkelige i den almindelige mysticisme, de almindelige yogiers mangler og de fejltagelser, som mediterende i reglen begår. Det er for at beskytte aspiranter mod mulig overspændthed, at jeg minder dem om, at deres opgave ikke er løst, fordi de har opnået at bringe sig i en tilstand af ekstase, har modtaget budskaber, haft visioner eller hørt stemmer. Er der nogen blandt dem, som ikke har begået den fejltagelse at tro, at den første ekstase var en direkte forening med Gud, og det sidste orakelbudskab fra deres eget indre det sidste ord fra Gud? Hvem har ikke hørt om mennesker, der er sunket ned til at blive vildledte sværmere eller er blevet ofre for overdreven egoisme eller tåbelig sentimentalitet, eller som har grundlagt en kultus for at udnytte andre økonomisk? Det er de virkelige farer, som yogien, okkultisten og mystikeren er udsat for, og som kræver deres ofre verden over. De skyldes, at aspiranten ikke har den rette forståelse af, hvad det egentlig er, der sker med ham under mystisk drømmen, yogatrance, clairvoyante visioner og ekstatisk selvfordybelse.

Den søgende begynder ganske vist med tro; men han må ende med kundskab. Gud forlanger ikke blot, at han langt borte fra skal tro uklart på Ham, men at han skal erkende Ham på nært hold. Kun når hans tanker er klare, nøjagtige og nøgterne, når han har opnået en næsten clairvoyant forståelse af sine egne følelser, og når han med fuldkommen forståelse kan anbringe sine erfaringer på deres rette plads, kan han gøre sig håb om at undgå de ovennævnte farer.

Mystikeren kan have usædvanlige oplevelser eller skønne meditationer uden at have en klar forståelse af, hvad det er, der hænder ham. Han kan, som vi ser så mange eksempler på i mysticismens historie, forveksle det betydningsløse, uvæsentlige og forbigående med det betydningsfulde, væsentlige og varige. Han kan for eksempel anse de clairvoyante visioner, okkulte oplevelser eller orakelagtige, intuitive budskaber, han måtte have, for at være af større betydning end den følelse af indre fred og af verdens ikke-stoflige natur, han samtidig måtte opleve.

Han vil således være tilbøjelig til at undervurdere det, der bør lægges vægt på, og

over-vurdere det, der er af underordnet betydning. Når han ikke kan sige med sikkerhed, hvor ethvert budskab eller enhver vision, stemme eller erfaring stammer fra, vil han desuden altid være udsat for at begå store fejltagelser. Endelig risikerer han også at komme til at overdrive betydningen af sit eget ego, fordi han har været så heldig at opnå disse vidunderlige oplevelser, og således forstærker han selve den skranke, der spærrer vejen for ham til det højeste mål, for han vil en dag opdage, at han har opbrugt sin ekstase, og at den frygtelige tilstand af fuldkommen »åndelig tørhed«, som man kalder »sjælens mørke nat«, har sænket sig over ham. Før denne tilstand indtrådte, kunne han ikke forstå, at når han fandt en overdreven glæde i sine ekstatiske oplevelser, og de smigrede hans ego på en usund måde, svækkede de ham. Nu kan han se, at det ikke er nok at være uskyldig som et barn; han må også være snild som en slange, thi det universelle liv, hvoraf han kun er en del, må *forstås*, og de tankens evner, som er nødvendige hertil, må derfor udvikles.

Da kong Malinda spurgte den buddhistiske vismand Nagasena, hvorfor børn ikke kunne opnå Nirvana, svarede denne derfor, at et barn »ikke kan fatte det uhyre og uendelige, fordi dets bevidsthed er så begrænset«.

Den mystiker, der tror, at han har nået overselvet, har i virkeligheden kun nået randen og ikke midtpunktet af dets flamme, for hvis han ikke har gennemgået en bestemt træning, der falder ind under den højeste vej, vil hans anstrengelse være et for tidligt forsøg. Han vil i hvert fald ikke være i stand til at forblive i den ekstatiske tilstand, som han gladeligt tror, han nu har nået for bestandig. I virkeligheden vil selve de kræfter, han har manet frem, før eller senere drive ham tilbage, og denne reaktion vil bringe ham den frygtelige og sørgelige oplevelse, som næsten alle *fremskredne* mystikere har haft. St. Johan af Korset kaldte den »sjælens mørke nat« og den hellige Teresa »den store forladthed«. De middelalderlige, indiske mystikere som Dadu kaldte den »adskillelsens fase«, og Suso, den middelalderlige europæiske kristne helgen, fortæller, hvordan han i ti år led under en følelse af at være forladt af Gud.

Forfatteren til »The Cloud of Unknowing« fortæller om den frygtelige periode, da mystikeren »hverken kan se Ham klart i forstandens lys eller føle Ham i kærlighedens sødme«. De persiske Sufi-mystikere beskriver veltalende »adskilthedens kval«, og moderne vesterlændinge som Underhill, Inge, de Sanctis og Barbanson, der har studeret mysticismen, skildrer den i store træk som en periode af åndelig træthed, stilstand, goldhed og tørhed, der følger efter en periode af intens mystisk aktivitet og ekstatiske oplevelser. Men det er yderst vigtigt at lægge mærke til, at »den mørke nat« er noget, der kun overgår fremskredne mystikere, thi det er en automatisk anstrengelse fra naturens side for at genoprette ligevægten og en opfordring til den mystiker, der har vandret den mystiske vej til ende, om at slå ind på den højeste vej og således atter bringe den verden, som han har foragtet eller tilsidesat, inden for sit område.

Der trænges åbenbart til noget, der kan tøjle mysticismens grove overdrivelser, hæmme dyrkeren deraf i hans tilbøjelighed til lettroenhed og lære ham at skelne mellem det væsentlige og det uvæsentlige i sine oplevelser. Dette noget kan han finde i den metafysiske disciplin. Han må have mod til koldt og ubarmhjertigt at dissekere enhver indre oplevelse ved hjælp af en intelligens, der er skarp som en toledoklinge. Han må ikke stole på sine intuitioner, men gøre sig den ulejlighed at få dem bekræftet. Han må have tålmodighed til at studere den sande metafysiske mening og hensigt med universet og med overselvet, at udforske tidens, rummets, materiens og bevidsthedens mysterier, at undersøge den menneskelige personligheds konstitution og klarlægge det allerinderste i sine tanker, ord og handlinger. Med den således indvundne kundskab kan han gå i gang med at prøve ægtheden og værdien af sin indre udvikling og regulere dens

forløb.

Alt dette er kun en indledning til forklaringen af, at den harmoni med hele tilværelsen, den enhed med verden, som mystikeren visselig erfarer, er noget, han føler, men ikke forstår, og at det er noget midlertidigt, indirekte og forsøgsvist og ikke noget varigt, umiddelbart og endeligt. Så længe egoet bevarer sin styrke i ham, må ethvert sådant ophør af egoistisk erfaring nødvendigvis være forbigående. Egoet *kan* besejres, og ved at dæmpe de egoistiske følelser giver den mystiske oplevelse et stærkt, nødvendigt og betydningsfuldt vink om denne sandhed; men det bliver heller ikke til mere, før fornuften kan tage det, som følelsen periodisk fornemmer under meditationen, og uigendriveligt bevise det og gennem skarp indsigt komme til urokkelig kundskab om det.

Der er kun én måde, på hvilken jeg'et definitivt kan besejres, og det er ved at følge den højeste vej. Dette er en dobbelt proces, der for det første består i at studere og forstå dets sande natur og ved gentagen og konsekvent undersøgelse og analyse trænge ind til dets egentlige karakter og for det andet i at udføre de ultramystiske kontemplationsøvelser, der fuldstændigt hæver bevidstheden op over intellektet og egoet. Den kundskab, der således opnåes, bliver et våben, hvormed egoet med sikkerhed kan besejres. Den filosofiske skelneevnes yoga må slutte sig til gudhengivenhedens og tankekoncentrationens; de er alle nødvendige, hvis man skal komme til sand og varig erkendelse af hele tilværelsens skjulte enhed. Jeg har understreget nødvendigheden af gennem fornuften at få bekræftelse på autoritetens, den såkaldte intuitions, intellektets og den mystiske oplevelses skøn; men jeg har ikke gjort den til højeste dommer. En så ophøjet stilling må være forbeholdt en højere evne. Hvis man derfor har fået indtryk af, at den højeste vej er en rent intellektuel proces, er det ikke lykkedes mig at fremstille mine tanker. Den er ganske vist forstandsmæssig i begyndelsen, men ultramystisk tilsidst.

Sagen er den, at metafysikken er udsat for lige så mange vildfarelser og farer som mysticismen, hvis den ikke kontrolleres gennem ultramystisk indsigt. Den største fejltagelse, den kan begå, er at skille en enkelt del af menneskets væsen - fornuften - ud som det eneste, der har ret til at blive tilfredsstillet, og at indskrænke al erfaring til den rent logisk forstandsmæssige og intellektuelle at reducere hele livets fylde til en tør formel. Så enkelt er livet ikke. Hvis man kan sammenligne den almindelige yogi med en blind mand, der nok kan gå, men ikke se, hvor han går hen, da er den almindelige metafysiker at ligne ved en krøbling, der ser klart nok, men overhovedet ikke kan bevæge sig.

På grund af sit intellektuelle grundlag, sin rationelle tilbøjelighed og sin ringeagt for følelsens og erfaringens krav, som den anser for uberettigede, kan metafysikken ikke komme ud over ensidige abstraktioner, for både følelse og erfaring er dele af den menneskelige tilværelse, og et sundt, rigtigt og sandt synspunkt må være omfattende nok til at tage hensyn til deres krav. Vi har brug for noget mere omfattende end det, metafysikken kan give os, for den lader alt passere igennem fornuftens sigte og viser derfor ikke retfærdighed mod det, der ligger uden for det forstandsmæssige. Dens mest subtile idé er et utilstrækkeligt udtryk for det virkelige, det vil sige for overselvet. Metafysikken peger ganske vist hen mod virkeligheden, men lader den stå som en uopnået mulighed. Den giver en idémæssig fremstilling af sandheden, men lader den være en udforsket mulighed, thi metafysikken må i sidste instans pege ud over sig selv. Den er kun et trin på vejen til ultramysticismen.

Fornuften kan aldrig skænke mere end indirekte kundskab; det er en mangel, den ikke kan komme ud over. Som jeg vil fremhæve i næste kapitel, kan den kun beskæftige sig med tingene i deres forhold til hinanden og må derfor for bestandig holde sig inden for relativitetsprincippet område. Som det klart er blevet påvist af Kant i Vesten og af

Shankara i Orienten, er dette det triste resultat af fornuftens egen fordomsfri undersøgelse, og dette resultat er af allerstørste betydning for sandhedselskere, hvor ydmygende det så end må være for dem, der er så tåbelige at ville sætte fornuften op på den højeste piedestal. Det sande fortæller os om det virkelige, oplyser os om, at det eksisterer, og gør os bekendt med, at det er en kendsgerning; men det sande bringer ikke det virkelige inden for vort bevidsthedsfelt, gør det ikke levende for os og sætter os ikke i stand til at føle det som en del af vor erfaring, thi det virkelige kan hverken erkendes ved begrænset tænkning eller meddeles i begrænsede tanker.

Overselvet kan ikke defineres i positive, idémæssige udtryk. Når man ikke forstår dette, men stædigt søger at klemme det ind i rationalistiske former, gør man sig skyldig i den intellektuelle vildfarelse, der lurder under enhver metafysisk påstand om at kunne erkende den højeste sandhed. Metafysikken møder sin nemesis på højdepunktet af sin egen virksomhed, for da må den altid åbent indrømme, at den ikke evner at erkende det virkelige. Den bør ikke sætte sine egne mangler op på en piedestal og dyrke dem, som om de var dyder. Den første tjeneste, som den logiske tænkning yder os, er at henlede vor opmærksomhed på, at overselvet eksisterer; men dens sidste består i at indse, at den ikke selv er i stand til at åbenbare det.

Den indirekte tjeneste, den viser os, består i at sige os, hvad den immaterielle virkelighed er, og hvad den ikke er; men vi kan tænke på overselvet eller gøre os tanker om det uden virkelig at kende det. Et sådant kendskab kan ikke opnås gennem tænkning, men kun gennem en eller anden form for mystisk erkendelse. Fornuften stiger til det højeste metafysiske trin, hvor den, idet den forstår sin egen begrænsning, trækker sig tilbage og siger: »Jeg er også kun et redskab for den højeste virkelighed og ikke denne i sig selv.«

Tanken om overselvet er således kun en intellektuel forestilling om virkeligheden og kan aldrig blive en erstatning for den egentlige erkendelse af overselvet. Den viser hen til og foregriber denne indsigt og forbereder os på denne måde til at modtage den uforlignelige oplysning; men den skænker os den ikke. Hvad fornuften fastslår som sandhed kan kun virkeliggøres gennem ultramystisk indsigt. En af metafysikkens vigtigste opgaver består i at finde ud af, hvad sandheden ikke kan være, og at korrigere forståelsen af den. Den virker således som en tøjle på det søgende sind og hindrer det i at fare vild. Hvis den søger at gribe virkeligheden, vil den opdage, hvor utilstrækkelig den er. Når den har nået sine muligheds grænse, må den formå sindet til at tage sin tilflugt til ultramysticismen. Dette er ikke undertrykkelse af fornuften, men erkendelse af dens begrænsning. Den ved fuldt vel, hvad den kan, og hvad den ikke kan, for metafysikken udvikler den kolde, analytiske vurderings kritiske ånd, som er nødvendig for at kunne skille det falske fra det sande og det illusoriske fra det virkelige. En sådan kritik kan ikke tilintetgøre det, der er sandt i mysticismen, men kun bekræfte det, samtidig med at den beskytter sin udøver mod at blive vildledt af fejlagtige synspunkter.

Jeg kalder kun *indsigt* en ultramystisk evne for at antyde, at den i sin natur står intuitionen nærmere end intellektet, at den ikke kan opnås gennem tænkning, og at den mere har sin oprindelse i meditation end i slutninger. Mystikere, som ikke kan forstå dette, bør huske, at deres egen erfaring rummer forskellige grader af dybde og af mere eller mindre omfattende forståelse. Indsigt er den højeste grad og den mest omfattende forståelse, det er muligt at opnå.

Min indstilling til intuition kan imidlertid let misforstås. Jeg benægter ikke et eneste øjeblik dens eksistens, hvad jeg for øvrigt ikke kunne gøre uden at benægte min egen og mange andres daglige erfaring. Hvad jeg i virkeligheden mener er, at gennemsnitsmennesket aldrig kan være *sikker* på, om en bestemt intuition, det har i et givet øjeblik, er ægte eller ej. Det er derfor, jeg har påtaget mig det arbejde at indskrænke anvendelsen af dette meget misbrugte udtryk, afsløre pseudo-intuitionen og angive den nøjagtige sfære, inden for hvilken den ægte intuition virker. Kun vismanden,

det vil sige det menneske, som har forstået og erkendt den højeste sandhed om universet, kan have en sådan vished; men en sådan mand er den sjældneste af alle skabninger.

Der er altså to slags mysticisme, den almindelige og den ultramystiske. Den første er forberedende og disciplinær, hvorimod den anden betegner højdepunktet og er den endelige. Den første udvikler sindet og former karakteren, mens den anden gør metafysikeren og mystikeren skikket til at blive filosof, hvad der er den store kulmination af alle disse forberedelser. Vi må ikke sammenblende de to stadier, der er adskilt fra hinanden ved den metafysiske disciplin. Der anvendes meditation i begge tilfælde; men øvelserne er meget forskellige. ***De højere øvelser, som før i tiden var hemmelige, og som virkelig gør den metafysiske lære, vil blive beskrevet i andet bind af mit værk – Overselvets Visdom,, som for første gang i et vesterlandsk sprog vil give det mest fyldestgørende svar på spørgsmålet: Hvordan skal vi komme til erkendelse af overselvet, som det er?***

For gennem tænkning kan vi kun opnå et indirekte syn på tilværelsen, og følelsen skænker os kun et personligt. Løsningen på vore vanskeligheder ligger i udviklingen af *indsigt*, og denne opstår kun, når følelsen giver slip på egoet, og tanken bringer sig selv i ro, når meldingerne fra følelsen, der er blevet forfinet gennem rolig meditation, bliver kontrolleret, undersøgt og bekræftet af en tænkeevne, der er skærpet til det yderste, og når både metafysik og mysticisme har opfyldt deres opgave og indstillet deres virksomhed. Denne indsigt er hverken intellekt eller intuition i almindelig forstand, men en ultramystisk evne.

Det, jeg prøver at forklare, er, at det ikke er rigtigt at søge den endelige kundskab om og erkendelse af overselvet hos den umodne og halvtudviklede mystiker, men at man snarere skal søge den hos den fuldt-udviklede og filosofisk trænede mystiker, og at det, der i almindelighed anses for at være den endelige, mystiske erfaring, i virkeligheden efterfølges af et andet og højere trin. En langvarig modningsproces er nødvendig for at bringe den unge plante i fuldt flor, og det er først på dette sidste trin, at metafysikken, som er en højere oktav af videnskaben, kan og skal omdannes til den højere oktav af sig selv, nemlig filosofi. Vi må skelne mellem metafysik og filosofi, mellem rationel, ræsonnerende spekulation og virkelig ultramystisk beskæftigelse. En mand kan være en lærd metafysiker, når han sidder i sit studereværelse, men en komplet tåbe, når han går på gaden. Filosofien søger derimod at leve, som det sømmer sig hans navn, det vil sige klogt, hvad enten han bevæger sig i tankens eller i handlingens verden.

Skønt vi er nødt til at drage et skarpt skel mellem mysticisme og meta-fysik på de lavere trin af denne søgen, må vi senere høre op med at skelne imellem dem, når dette skel har gjort sin nytte og de mystiske oplevelser er blevet lutret, vejledt, disciplineret og bekræftet ved meta-fysisk tænkning. På det højeste trin er de ikke længere modsætninger og udelukker ikke længere hinanden, men smelter sammen i den ultramystiske åbenbaring, som er indsigt. På lignende måde mødes og forenes nu også følelsens og fornuftens strømninger, som tidligere divergerede. Denne indsigt kan heller ikke opstå uden gennem en forening af mystisk stræben og metafysisk virksomhed. Den proces, hvorved enhver metafysiker må blive mystiker, hvis han vil nå målet, er lige så uundgåelig som den, hvorved enhver mystiker må blive metafysiker af samme grund. Det traditionelle skel imellem dem bliver til sidst kunstigt, skønt det er absolut berettiget på de lavere trin. Forskellen mellem den sandhed, man når til gennem tænkning, og den, man opnår gennem følelsen, ophæves af den mystiske indsigt, der senere erhverves, og som omfatter og sammensmelter de dybeste elementer i dem begge og dog på en eller anden måde rækker ud over dem også.

Religionen kan omvende et menneske på et øjeblik, mysticismen kan skænke ham sine resultater i ekstatiske timer i løbet af nogle få år; men filosofien er et helt livs

arbejde.

Eftertanke har lært mig, og erfaringen har overbevist mig om, at det er ensidigt og vildledende at tage en enkelt bestemt faktor i tilværelsen og sætte den over alle de andre, og at det derfor er en fremgangsmåde, der må frarådes. Jeg tror ikke, det er muligt at nå til et sundt og fornuftigt livssyn, medmindre der anlægges et almindeligt syn, som er oplyst nok til at anbringe alle de vigtigste faktorer på deres rigtigt tilmålte og rette pladser, og som endeligt forener dem alle til et fuldkomment hele.

Lad os ikke fortabe os i fanatiske, yderliggående doktriner, men huske, at visdom består i at finde de små sandhedskorn, som er spredt hist og her blandt de mange teorier. Det er for eksempel en fejl at betragte legemskontrollens yoga med ringeagt. Den beskæftiger sig med renselse, styrkelse og helbredelse af legemet, denne højst vigtige del af personligheden. En aspirant kan ikke ved aldrig så megen ønsketænkning eller metafysisk magt få legemet til at forsvinde. Det er der, og han er nødt til at regne med det. Derfor er det tåbeligt at se med ringeagt på en metode til at bringe legemet i god tilstand, så det ikke bliver en hindring for yogiens mentale stræben. Derfor er der i virkeligheden ingen af de tre konventionelle yogagrupper, der udelukker hinanden, og ingen af dem er egentlig egnet til at stå på egne ben; de er alle uadskilleligt forbundet med hinanden og må samtidigt og successivt supplere hinanden i teori og praksis.

De forskellige yogaformer - den fysiske, den psykiske, den intellektuelle og den ultramystiske - kommer ifølge traditionen efter hinanden, og aspiranter stiger i reglen fra den ene til den anden; men under nutidens forandrede forhold ville det være bedre og klogere, hvis de for de første *tre* formers vedkommende kunne udøve dem samtidig. Det er egentlig kun den fjerde, der skal dyrkes selvstændigt, fordi den står så højt og er så enestående.

Det er sørgeligt, at dette højere syn på yoga i tidens løb er gået tabt i Indien, så panditter overdriver intellektets værd, asketer plager sig ihjel med legemlige systemer og mystikere vælter sig i et hav af utøjlede følelser, mens alle tre grupper gensidigt foragter hinanden. Filosofen gør sig ikke skyldig i denne vildfarelse. Han forstår, at menneskelivet hviler på det tredobbelte grundlag af tanke, følelse og handling, og at virkelig udvikling ikke kan ske ensidigt, men må være ligevægtig og alsidig. Det er lige så absurd og fantastisk at tage den intellektuelle yoga alene, som det er at tage den følelsesmæssige. Man må dyrke alle tre former for at bane vej for en ægte indvielse i filosofien - til forskel fra ren og skær metafysik - og det er desuden bedst at dyrke dem så samtidigt som muligt, thi det er nødvendigt at påvirke hele menneskets væsen og ikke blot en del af det. Vi må gøre brug af alle sider af den menneskelige natur, hvis den skal udvikles rigtigt. Filosofien beskæftiger sig derfor ikke blot med tanken, men også med følelsen og det fysiske legeme. Visdommen er fuldendt, når den forstår og behersker disse tre former.

Skønt det ikke ser sådan ud, er fremgangsmåden konsekvent fra begyndelsen til enden. Den Gud, vi ved meditation finder i vort hjerte, er det første skridt henimod den Gud, som vi finder i hele universet. Den kraft, der drog os bort fra verden i vor asketiske bestræbelse for at frigøre os fra egoet, efterfølges uvægerligt af den kraft, der atter driver os tilbage til verden for uselvsk at tjene det.

Gud er ikke illusorisk, men den største virkelighed i menneskets liv; vi skal blot lutre vore forestillinger om Ham. Vi må indrømme, at mystikerens overselv ikke er filosofens. Den afrikanske vildes gud var ikke den samme gud, som premierminister Gladstone, der gav love for ham, tilbad; men de havde begge ret i den ærefrygtsfulde holdning, de indtog. Hvad jeg tidligere har skrevet om overselvet og om vejen til det står stadig ved magt for enhver, der ikke heldigt har passeret anden grad, og det er det store flertal. Hvis de føler, at de ikke nærer et tilstrækkeligt stærkt ønske om eller

mangler lejlighed til at følge den højeste vej, behøver de ikke at gøre noget forsøg på at slå ind på den, men kan nøjes med at huske, at den findes og af og til læse lidt om den. Det vil også bære god frugt med tiden. De få, der bryder sig om at stige endnu højere sammen med mig, får imidlertid nu lejlighed til det, og de vil få lyst til det, fordi de kan se, at jeg har banet vej for endnu en åbenbaring, som vil blive væsentlig mere »åndelig« end nogen i mine tidligere skrifter. Jeg kan passende slutte disse betragtninger med nogle ord, som blev skrevet for næsten 150 år siden af den berømte franskmænd Louis St. Martin:

»Den eneste indvielse, som jeg prædiker og stræber efter af hele min sjæl, er den, hvorved vi indgår i Guds hjerte og lader Guds hjerte indgå i os.«

Den filosofiske indsigt.

De gamle vismænds heldige resultat var ikke en følge af en blind tro på en eller anden stor personligheds ord eller af en klyngen sig til en eller anden religiøs bogs trøst; det havde heller ikke sin rod i mystisk intuition, der gav sig tilkende pludseligt og ufrivilligt, eller i den elementære yogas tilfredsstillende alene, men også i langvarig og besværlig metafysisk tænkning efterfulgt af den højeste yoga, der drev egoet ind i det universelle alt og bragte både tænkning og følelse til tavshed.

Ikke desto mindre bør det bemærkes, at de kundskabskilder, som er fundet fejlagtige, ikke dermed er udelukket fra det forstandsmæssige liv. Nogle forestillinger er meget fornuftige, selv om mange er ganske latterlige. Når autoriteter og skrifter, intuitioner og oplysning modtaget i trance, argumenter og slutninger er i overensstemmelse med almindelig erfaring og virkelig fornuft, bør de absolut godkendes. De kan være nyttige som hjælpemidler, selv om man ikke skal stole på dem alene. Filosofen er ikke utilbøjelig til at høre efter, hvad de har at sige ham, for han ved, at der tit kan opnås kundskab fra sådanne kilder; men i modsætning til andre vil han være besluttet på i sidste instans selv at vurdere dem efter en højere målestok for at konstatere, i hvor - høj grad man kan stole på dem, for han søger et klippefast og uangribeligt standpunkt. Han forkaster intet på forhånd; men han undersøger alt for at finde ud af, om det er sandt, hvorimod mindre oplyste mennesker med overlæg skiller intuitionen ud fra enhver forbindelse med fornuften, mens uoplyste mystikere kategorisk nægter at underkaste deres »sandhed« nogen prøve. Han vil for eksempel ikke være så tåbelig at afvise en intuition; men han vil ikke godkende den, *før* han har kontrolleret, undersøgt og bekræftet den. Således mentalt styrket vil han bruge sine egne intuitioner eller de højeste autoriteter som en yderst værdifuld hjælp.

Troskab mod fornuften udelukker derfor ikke tro, men indrømmer den en plads; den fordrer blot, at vi skal undersøge det, vi tror, for at finde ud af, om det er sandt. Den anerkender ligeledes den spontane intuitions eksistens, men forlanger, at vi skal kontrollere vore intuitioner for at konstatere, om de er rigtige, og ikke betænke os på at forkaste dem, hvis vi finder dem utilfredsstillende. Den beundrer beredvilligt den usædvanlige ro, der opnås under mystisk meditation, men råder os til nøje at undersøge, om den følelse af virkeligheden, som den skænker, nu også *er* virkeligheden. Den godkender altid anvendelse af logik i tænkningens organisation, men fremhæver, at logikkens virksomhed er strengt begrænset af de data, der står til rådighed, og at den i bedste fald kun kan omordne, hvad vi allerede udtrykkeligt eller stiltiende ved. Den søger kort sagt et sikkert bevis.

Hvis de, der har mystiske oplevelser, i stedet for at opgive dem for eksempel vil underkaste dem de prøver, vi her har beskrevet, vil de have stor fordel deraf og gøre hurtigere fremskridt. Det er en af den filosofiske disciplins funktioner at korrigere de mystiske oplevelser.

Det er således muligt at nå frem til en kundskab om hensigten med livet og universet,

som vil være gyldig til alle tider, en kundskab, som en eller anden skægget indisk vismand i sin skole i Himalaya glad erkendte og fuldt ud accepterede for fyrretyve århundreder siden, og som en skarpsindig amerikansk videnskabsmand om andre fyrretyve århundreder ikke vil finde forældet eller falsk, til trods for at han da vil være arvtager til alle de foregående henfarne slægters kundskab. En sådan række af uforanderlige, endelige slutninger kan aldrig kuldkastes af nye tænkeres virksomhed eller fortrænges af den moderne videnskabs mirakler.

De gamle indiske vismænd stod engang i visse henseender på det punkt, hvor videnskabsmændene står i dag; men de betænkte sig ikke på at føre deres undersøgelser ind på områder, hvor alle kendte landmærker hørte op. De devaluerede den personlige faktor og begyndte således som helte, der havde svoret ikke at give op, før den menneskelige tanke havde udtrykt sit allersidste ord om sandheden. De drev beslutsomt deres ræsonneren til dens yderste grænse, ja i virkeligheden, til den nåede et punkt,

den ikke kunne overskride, for tænkeevnen ophørte at fungere i det mystiske øjeblik, da den opdagede den skjulte sandhed, idet den selv faldt til ro i samme stund. De opdagede desuden, at der egentlig er to forskellige arter af tænkning, som man kan kalde den lavere og den højere. På førstnævnte trin anvendes evnen til analytisk bedømmelse på den ydre verden i en bestræbelse for at skelne mellem det egentligt virkelige og det blot tilsyneladende virkelige. Når denne ræsonneren er drevet til sin yderste grænse, men ikke før, må tanken kritisk vende tilbage til sig selv og *uden tøven undersøge sin egen natur*, men dette sidste skridt kan kun fuldbyrdes, når man i forvejen med held har drevet yoga.

Det er en uhyre vanskelig opgave, fordi den kræver den yderste, mest subtile koncentration. En svag og skrøbelig intelligens kan ikke præstere den fornødne anstrengelse. Når denne koncentration til sidst har opfyldt sin bestemmelse, går kundskaben om virkeligheden øjeblikkeligt op for en, og i samme øjeblik hører fornuften op med at fungere, fordi der ikke længere er brug for den til at bedømme og skelne inden for dens eget område. Dette spontane ophør af tænkningen må ikke, som det så ofte sker, forveksles med mystikerens »direkte intuitive indblik i virkeligheden«. Det betegner den heldige afslutning på tænkningen, ikke dens afskaffelse. Tænkningen må ikke fornægte sig selv, før den har gjort sit yderste. Det lykkes heller aldrig mystikeren at bringe tankens virksomhed til ophør og samtidig bevare sin vågne bevidsthed, idet dette først bliver muligt, når han begynder at følge den højeste vej. Det, mystikeren betragter som den endelige fuldbyrdelse af sin opgave, anser vismanden således kun for den halve fuldbyrdelse af sin, og hvor mystikeren blot føler, forstår han til fulde.

Fortidens vise så ind i sig selv for at finde blivende virkelighed i stedet for flygtige oplevelser og endelig sandhed i stedet for følelsernes tilfredsstillelse, og frem for alt gjorde de det ikke som en begyndelse, men som en afslutning på deres undersøgelse af verden og var derfor de eneste, der fandt det virkelige mål. Da de ikke som mystikerne flygtede bort fra verdens besværlige problem, løste de også det i samme overvældende øjeblik, som de forstod selvet. Dette sjældne øjeblik, da de, dybt hensunken i tankefyldt mystisk trance, opfyldtes af en altomfattende forståelse, var toppen af deres filosofiske bestræbelsers pyramide. De vise kaldte det »lynglimtet«, fordi det får over bevidsthedens felt med lynets hast. Når dette var sket, bestod deres opgave derefter i at genvinde og stabilisere det tilfredsstillende glimt, de således havde opnået; thi den nye sol var ikke stået op i den rødmende østlige horisont for dem alene; herefter gjorde de hele menneskehedens ældgamle sag til deres egen.

Hvad de vidste, det var de! Efter at have udviklet fornuften til fuldkommenhed lod de den uden tøven langt bag sig og fuldkommengjorde derpå indsigtens højere evne, i hvilken kundskab og væren smelter sammen til ét.

I denne bog fra 1957 sto denne 'annonce' for søgende mennesker i vore dage;

DEN HEMMELIGE VEJ

Perlen i Paul Brunton's forfatterskab: Den inspirerede bog, der åbenbarer *den hemmelige vej*, der står åben for enhver *til en helt anden tilværelse*. Det er en bog så forståelig og samtidig så omfattende i sin belæring, at den - én gang læst - bestandigt vil være den, man vender tilbage til *både* når problemerne presser på, og når sindet er åbent for berigende tanker. Det er bogen, der for hundrede tusinder har været optakten til et nyt liv. Pdf-link: http://galactic.no/rune/spesBoker/paulBrunton_den_hemmeligeVej_1952.pdf

Andre omtaler af hans bøger:

VEJEN TIL NYT LIV

Det er vejen for begyndere - en letlæst og samlet oversigt over den lære, Paul Brunton har skabt udfra sit intime kendskab til østens visdom og sin evne til at omdanne denne til brug for Vestens "maskin-mennesker".

AD SINDETS UKENDTE VEJE

Klart og letfatteligt giver bogen kendskab til de skjulte kræfter i menneskets sind og lærer, hvorledes man kan leve på og bruge disse kræfter.

Et alvorligt og intenst arbejde med denne bog - blot en halv time dagligt - vil give forbløffende resultater: Tryghed og ro - lettelse for sorger og bekymringer - fred med Dem selv og Deres medmennesker - et fond af styrke til imødegåelse af dagliglivets besvær.

LIVETS INDRE VIRKELIGHED

Bogen, som den viderekomne dyrker af Brunton's lære vil læse med den største interesse. Det er den dybeste visdom, der fører mennesket helt ind bag jeg'et, bag personligheden, bag bevidstheden, helt ind til vort åndelige, guddommelige udspring. Bogen indeholder endvidere en inspirerende gennemgang af Bhagavad Gita's og Kristi budskab.

INDISK VISDOM OG VESTERLANDSK TÆNKNING

Det er de store indiske mestres lære og parallelterne dertil i vesterlandenes vigtigste, filosofiske skrifter. Det er vismandens citater fra Vedaerne, Upanishaderne Bhagavad Gita - Descartes, Spinoza, Emerson og Russell - og hans kommentarer dertil.

1. bind

BUDSKABET FRA HIMALAJA

Dette er en bog fra en helt anden verden - i mere end én forstand. Mellem Tibets yogier og vise mænd, i en gigantisk naturs dybe stilhed, har Paul Brunton fået det budskab, han her giver videre: Mennesket i kontakt med de evige universelle kræfter - midlet til forståelse og til indre fred og harmoni.

København, STRUBES FORLAG, 1957

Aut. oversættelse efter

'THE HIDDEN TEACHING BEYOND YOGA'

oversat af *Sigrid Møller*